Stenogrammid

XIV Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Esmaspäev, 13.01.2020, 15:00

Toimetatud

15:00 Istungi rakendamine
1. 15:23 Arupärimine Rail Balticu rahastamise kohta (nr 11)
2. 16:33 Arupärimine kliimaneutraalsusele ülemineku ja tehnoloogiahüppe ettevalmistamise kohta (nr 12)
3. 17:53 Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse (massilise sisserände tõkestamine) eelnõu (110 SE) esimene lugemine
4. 18:36 Arupärimine prokuratuuri sõltumatuse kohta (nr 10)
5. 19:26 Arupärimine e-sigarette puudutavate regulatsioonide kohta (nr 14)
6. 19:53 Arupärimine ravimipoliitika kohta (nr 18)
7. 20:25 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

15:01 Esimees Henn Põlluaas

Head kolleegid! Mul on rõõm tervitada teid uue, 2020. aasta istungjärgu algamise puhul. Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 1. töönädala esmaspäevast istungit.
Aga enne, kui me oma tavaprotseduuride juurde läheme, tahaks ma meenutada ühte olulist tähtpäeva. Nimelt möödub täna 130 aastat Jüri Uluotsa sünnist. Jüri Uluots oli tuntud Eesti ühiskonna- ja riigitegelane, õppejõud, ajakirjanik, ta oli viimase Eesti valitsuse peaminister, üks Eesti põhiseaduse koostajatest ning lõi tublisti juba Eesti Vabariigi algusaastatel Asutava Kogu tegevuses kaasa. Alates 21. juunist 1941 täitis ta peaministrina presidendi ülesandeid. Me võime öelda, et tänu temale püsis Eesti õiguslik järjepidevus läbi pikkade okupatsiooniaastate. 1944. aastal koos Eesti rahvuslike jõudude ja rahvuskomiteega kutsus ta üles osutama vastupanu pealetungivate punavägede vastu, ta nimetas Eesti meeste võitlust teiseks vabadussõjaks, võitluseks meie iseseisvuse ja vabaduse eest. Koos rahvuskomiteega kutsus ta kokku ka Otto Tiefi valitsuse, kes esimese dekreediga kuulutas Eesti käimasolevas sõjas neutraalseks ja nõudis kõikide võõrvägede lahkumist Eesti territooriumilt. Kahjuks oli olukord veidi teine kui vabadussõja ajal ja iseseisvust ei õnnestunud taastada, aga see-eest õnnestus Jüri Uluotsal põgeneda Rootsi ja panna seal tööle eksiilvalitsus, tänu kellele saime 1991. aastal kuulutada välja Eesti iseseisvuse õigusliku järjepidevuse alusel. Meil on põhjust Jüri Uluotsa sügava tänutundega meenutada.
Nüüd aga läheme eelnõude ja arupärimiste üleandmise juurde. Signe Riisalo, palun!

15:04 Signe Riisalo

Head Riigikogu liikmed! Teie postkasti saabus rahulikul pühade ajal ettepanek teha 1. juunist lipupäev. 1. juuni on rahvusvaheline lastekaitsepäev. Kui me mõtleme selle peale, missugust Eesti riiki me tahame, ja kui me loeme erinevaid arengukavasid, siis suureks sihiks on meil seatud lastesõbralik Eesti. Lastesõbralikkust saame üles näidata tähelepanuga ja see tähelepanu on lastekaitsepäev, mida juba 1925. aastast on Ameerika Ühendriikide algatusel tähistatud ja mis oli algselt pühendatud ilma vanemateta Hiina laste toetuseks. Eestis on ilma vanemateta lapsi tuhatkond, kellele meie ühiskond pakub kodu ja perekonda. 1. juuni võiks olla see päev, kui me hommikul heiskame sinimustvalged lipud, et ühiselt mõelda selle peale, et meie ümber kasvavad lapsed ja meie põlve kannavad edasi lapsed. Eelnõu annan üle Reformierakonna fraktsiooni liikmete nimel. Aitäh!

15:06 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Helmen Kütt, palun!

15:06 Helmen Kütt
Austatud eesistuja! Lugupeetud ametikaaslased! Soovin kõigile tegusat ja mõnusat aastat ja head koostööd! Annan sotsiaaldemokraatide nimel üle pühade ja tähtpäevade seaduse ning Eesti lipu seaduse muutmise seaduse eelnõu. See põhineb 19 organisatsiooni poolt detsembri lõpus meile saadetud ettepanekul. Need organisatsioonid on seda teemat väga kaua endaga kandnud. Ja näete, milline koostöö! Esimesel tööpäeval on kõigil samad mõtted. Ma väga loodan, et opositsiooni ja koalitsiooni selle eelnõu menetlemisel ei ole, kõik on sama meelt ja võime erakondadeüleselt juba selle aasta 1. juunil tähistada lastekaitsepäeva riikliku püha ja lipupäevana. Suur aitäh!

15:07 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Olen Riigikogu juhatuse nimel võtnud vastu kaks üllatavalt üsna sarnast eelnõu. Juhatus otsustab nende edasise menetlemise vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele.
Ja nüüd, lugupeetud kolleegid, kohaloleku kontroll!
Kohaloleku kontroll
Kohal on 94 rahvasaadikut ja puudub 7.
Nüüd jõuame selle nädala päevakorra hääletamise juurde. Panen hääletusele Riigikogu täiskogu ... Vabandust! Siin on vist protseduurilisi küsimusi. Palun, Hanno Pevkur!

15:08 Hanno Pevkur
Aitäh, härra juhataja! Ma saan aru, et juhatus peaks enne päevakorra meie ette toomist läbi arutama ka need küsimused, kuidas ja millises järjekorras see päevakord meie ette tuleb. Kui ma vaatan tänaseks planeeritud päevakorda, siis on meil kolmandaks punktiks üks sisuline eelnõu, selle esimene lugemine, ja selle ees on kaks arupärimist. Jättes kõrvale asjaolu, et võib-olla tahaks ka opositsioon mõnda eelnõu sisuliselt arutada ja isegi koalitsioon võiks mõnikord mõnda eelnõu sisuliselt arutada, siis ehk oleks mõistlik kolmas päevakorrapunkt, kas a) tõsta täna esimeseks või b) panna teisipäevasesse päevakorda. Seda sellepärast, et ei ole normaalne, et meil on arupärimised, kus reeglina on kohal need, kes arupärimise teema vastu huvi tunnevad, ja seejärel on üks sisuline eelnõu ja siis on jälle arupärimised. Milline on juhatuse põhjendus? Teen konkreetse ettepaneku panna kolmas päevakorrapunkt teisipäevasesse päevakorda.

15:10 Esimees Henn Põlluaas
Jah, loomulikult arutas juhatus nii tänast päevakorda kui ka selle nädala päevakorda. Tänane jaotus tulenes sellest, et me tulime vastu peaminister Jüri Ratta soovile vastata arupärijatele esimesena. Kuna esmaspäevasel istungil ei ole meil mingisugust ajalist piirangut, siis ma usun, et me kõik saame väga põhjalikult osaleda kõikide küsimuste arutelul. Jürgen Ligi, kas on protseduuriline küsimus? Palun!

15:10 Jürgen Ligi
Aitäh! Mul on juhatusele lausa ettepanek. Hea mõte oleks ju tulla vastu ka Riigikogule. Me oleme arupärimiste esitamisel olnud üsna säästlikud. Enamik nädalaid on olnud ilma arupärimisteta, kuid nüüd on järsku korraga viis arupärimist ühel päeval. Kindlasti ei tule see kasuks nende arutamisele. Mul on ettepanek, et tulevikus hajutaks juhatus – loomulikult koostöös ministritega – arupärimised erinevatele nädalatele.

15:11 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh ettepaneku eest! Läheme ... Hanno Pevkuril on jälle näpp püsti. Kas protseduuriline küsimus?

15:11 Hanno Pevkur
Absoluutselt! Absoluutselt protseduuriline!

15:11 Esimees Henn Põlluaas

Palun!

15:11 Hanno Pevkur
Ma ei saanud oma küsimusele vastust. Mul oli konkreetne ettepanek tõsta see päevakorrapunkt teisipäeva peale. Kui kogu saal sellega nõus on, siis ei ole me ju kuidagi teinud ülekohut peaministrile, kes saab endiselt olla esimene. Nii saaksime eelnõu sisuliselt arutada ikkagi teisipäeval, homseks on meil planeeritud ju ainult üks päevakorrapunkt – kodakondsuse seaduse muutmise seadus. Tegelikult oleks igati sobilik, kui me tänaseid olusid arvestades, kus meil on kavas viis arupärimist, jääksime ainult arupärimiste juurde ning homme tuleks meie ette siseminister rääkima väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu rakendamisest ning massilisest sisserändest Eestisse.

15:12 Esimees Henn Põlluaas
Juhatus lähtub päevakorra paikapanemisel nii komisjonide soovidest ja ettepanekutest kui ka sellest, kuidas valitsuse liikmetel on oma teiste tööülesannete kõrvalt võimalik siia Riigikokku tulla, et igal võimalikul viisil oma ülesandeid kõige paremini täita. Seetõttu on juhatus otsustanud koostada päevakorra just sellisel moel.
Ma vaatan, et protseduurilisi küsimusi on väga palju ja tuleb üha juurde. Jürgen Ligi, teine küsimus, palun!

15:13 Jürgen Ligi
Aitäh! Ma palun sisulist vastust oma esimesele ettepanekule. Sellest, et te ütlete aitäh, on mulle vähe. Öelge, kas juhatus oleks nõus sellise asja ette võtma, et arupärimisi hajutataks ega kuhjataks kõiki ühele esmaspäevale. Kas teie arvates on see mõistlik? Formaalset vastust ma tean, seda, et siin lähtutakse ju ka ministrite soovidest, aga Riigikogu soov oleks tegelikult käsitleda arupärimisi võimaluse korral eri päevadel, eri nädalatel. Kas te arutate seda küsimust tõsiselt?

15:14 Esimees Henn Põlluaas
Jah, aitäh! Me arutame seda. Taavi Rõivas, palun!

15:14 Taavi Rõivas
Aitäh! Juba päris mitmendat korda ei saa juhatus hakkama, et koostada selline päevakord, mis oleks päevade lõikes tasakaalus. Ka sel nädalal on meie ette pandud päevakord, kus täna on kavas rohkem punkte kui ülejäänud päevadel kokku. Jah, ma mõistan, et osalt on see seetõttu, et valitsusest väga palju sisulisi eelnõusid ei tule ja seepärast on ülejäänud päevad talumatult hõredad. Aga see ei õigusta kuidagi pretsedenti, mille te praegu olete teinud. Ma väidan, et seda ei ole taasiseseisvumisjärgses Riigikogus varem olnud, et arupärimised ja eelnõud oleksid segamini. Millega te põhjendate sellise pretsedendi loomist? Palun sisulist vastust!

15:15 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Kahtlemata on päevakordi olnud läbi aastate väga erinevaid. Väga erinev on olnud punktide arv eri päevadel ja see, et nüüd on esmaspäeval lisaks arupärimistele ka eelnõud, tuleneb väga selgelt eelmise Riigikogu koosseisu ajal vastu võetud muudatustest. Vanasti oli esmaspäev ainult arupärimiste jaoks, aga nüüd saab ka sellel päeval arutada muid küsimusi. Indrek Saar, palun!

15:15 Indrek Saar
Tänan! Ma paluks täpsustavat kommentaari seoses teie vastusega Hanno Pevkuri teisele küsimusele. Kas ma sain valesti aru või ongi teie arvates nüüd nii, et Riigikogu päevakord ja Riigikogu töörütm sõltub sellest, kuidas see sobib valitsusele? Ma olen varem olnud kahes Riigikogu koosseisus, see on kolmas koosseis, ja ühe koosseisu ajal saanud terve mandaadi kestuse vältel täita ka valitsuse liikme kohustusi. Mina olen siiamaani aru saanud, et parlamentaarses riigis sätib reeglina ikkagi valitsuse liige oma tegevused selle järgi, kuidas parlamendile sobib ja kuidas näeb ette parlamendi kodukord. Kas nüüd on teil selline uus, modernne ja paindlik lähenemine, mille korral parlamendi kodukorda võib painutada vastavalt sellele, kuidas valitsuse liikmetele parasjagu paremini sobib?

15:16 Esimees Henn Põlluaas
See on nüüd küll täiesti puhtalt teie enda tõlgendus. Loomulikult esitab Riigikogu valitsusliikmetele ettepaneku või kutse tulla Riigikogu liikmete ette, aga alati – ka siis, kui teie olite minister – on Riigikogu juhatus püüdnud arvestada nii Riigikogu liikmete kui ka valitsusliikmete töökoormust ja klapitada neid kõige paremal viisil. Jevgeni Ossinovski, palun!

15:17 Jevgeni Ossinovski
Aitäh! Te märkisite õigesti, et esmaspäevase päevakorra muutus on tingitud eelmise koosseisu ajal vastu võetud muudatustest, millega otsustati, et esmaspäeva peale on lisaks arupärimistele võimalik panna ka eelnõusid. Kuna ma eelmises koosseisus, kui seda seadust isand Pomerantsi juhtimisel menetleti, olin põhiseaduskomisjoni liige, siis tean, et tollane tahe oli see, et nendele esmaspäevadele, kui ei ole ühtegi arupärimist – ja neid meil on, eriti koosseisude alguses, aga mitte ainult –, oleks juhatusel ja komisjonidel võimalik planeerida ka eelnõusid, et päevakord tühjaks ei jääks. Aga nüüd on juhtunud kuidagi niimoodi, et meil on päevakord arupärimisi täis – arupärimisi teistele päevadele panna ei saa – ja te olete eelnõusid juurde pannud. Teoreetiliselt on ju võimalik, et kell saab 12 öösel ja arupärimisi ei ole suudetud ära menetleda. Sellest tulenevalt on küsimus järgmine: kas juhatus on kaalunud võimalust, et kui päevakorras on juba näiteks kolm arupärimist, siis eelnõusid sellele päevale enam ei panda, või mõnda muud sellist kõigile arusaadavat reeglit, millest tulenevalt seda tüüpi arutelud siin saalis võiksid lõppeda?

15:18 Esimees Henn Põlluaas
Kahjuks ei olnud suur saal teie põhiseaduskomisjonis peetud aruteludest nii täpselt teadlik. Meie kodu- ja töökord muudeti just selliseks, nagu see täna on. Ilmselt oleksite pidanud selgemalt kommunikeerima. Riigikogu juhatus võtab päevakorra vastu oma kõige parema äranägemise ja teadmise järgi. Kas me täna üldse jõuame istungini? Protseduurilisi küsimusi tuleb muudkui juurde. Ilmselt on siin tegemist juba millegi muuga. Aga palun, Kaja Kallas!

15:19 Kaja Kallas
Mul on väga lihtne ettepanek. Kodukord ütleb, et päevakorda saab muuta, kui keegi vastu ei ole. Kas te esitate küsimuse, kes on vastu, ja me saame edasi minna? Võib-olla keegi ei olegi vastu ja kõik on nõus, et me võime päevakorda muuta, tõstes selle eelnõu teisipäeva peale. Siis on olukord lahendatud ja me kinnitame päevakorra muudetud kujul.

15:19 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Mina isiklikult arvan, et sellisel juhul me jäämegi iga päev ja iga nädal päevakorda muutma ja siis muutub juhatus üsna mõttetuks organiks. Kui te ei ole päevakorraga rahul – me läheme nüüd selle hääletamise, päevakorra kinnitamise juurde –, siis on teil võimalik hääletamisel oma seisukoht avaldada. (Hääled saalis.) Hanno Pevkur, te olete juba kaks korda sõna saanud. Palun, olge lahke, kolmas kord!

15:20 Hanno Pevkur
Kindlasti oleks tänase päevakorra arutelu juurde saanud minna kiiremini ka siis, kui meil ajalootundi poleks olnud. Kindlasti on Uluotsa äramärkimine väga õige, kuid võib-olla oleks seda saanud teha ka lühemalt, aga ma jätan selle siinkohal kõrvale. Kui Riigikogu liikmetel on ettepanek päevakorda täiendada või muuta, siis selleks on kodu- ja töökorras võimalus täiesti olemas. Riigikogu istungi juhatajal on võimalus – tõepoolest, nii nagu Kaja Kallas õigesti märkis – küsida. Kui keegi fraktsioonidest on vastu, kui EKRE on vastu, no selge, siis on EKRE vastu. Aga see küsimus tuleb ära küsida: kas keegi on vastu konkreetsele ettepanekule, mille ma tegin, et tõsta päevakorrapunkt nr 3 tänasest päevakorrast homsesse päevakorda punktiks nr 1? Konkreetne ettepanek.

15:21 Esimees Henn Põlluaas
Hea küll! Kuna te nii sihikindlalt seda soovite, siis palun Riigikogu liikmetel hääletada Hanno Pevkuri ettepaneku üle. (Sumin saalis.) Kas keegi on Hanno Pevkuri ettepaneku vastu? Palun näidake käega! (Sumin saalis.) Näete, vastuolijaid on, nii et see ettepanek ei lähe läbi.

Panen hääletusele Riigikogu täiskogu III istungjärgu 1. töönädala päevakorra kinnitamise. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Päevakorra kinnitamise poolt on 41 rahvasaadikut, vastu on 40, erapooletuid ei ole. Päevakord on kinnitatud.

---

1. 15:23 Arupärimine Rail Balticu rahastamise kohta (nr 11)

15:22 Esimees Henn Põlluaas
Läheme tänase esimese punkti juurde. Palun vaikust! Riigikogu liikmete Taavi Rõivase, Annely Akkermanni, Johannes Kerdi, Signe Kivi, Maris Lauri, Andres Suti, Aivar Sõerdi, Yoko Alenderi, Heidy Purga, Siim Kallase, Vilja Toomasti, Valdo Randpere, Ants Laaneotsa, Kristina Šmigun-Vähi, Jüri Jaansoni, Keit Pentus-Rosimannuse, Urve Tiiduse, Toomas Kivimägi, Marko Mihkelsoni, Erkki Keldo ja Kaja Kallase 13. novembril 2019 esitatud arupärimine Rail Balticu rahastamise kohta (nr 11). Arupärijate esindaja Riigikogu liige Taavi Rõivas, palun!

15:23 Taavi Rõivas
Hea koosoleku juhataja! Hea peaminister! Kolleegid! Kui varasemad valitsused on töötanud selle nimel, et takistada seda halba, mis tuleb idast – olgu selleks julgeolekuohud, salakaubandus või illegaalsed piiriületajad –, ja investeerida ühendusse läänega – olgu selleks Balticconnector, elektriliinid või Rail Baltic –, siis praegune valitsus paistab silma sellega, et idapiiri väljaehitus on teadmata kaugusesse edasi lükatud ning olulisimate ühendusteede, sh Rail Balticu tähtajaline valmimine on sõna otseses mõttes ohtu sattunud.
Me teame, et 2016. aasta kevadel heaks kiidetud riigi eelarvestrateegias, mis puudutas aastaid 2017–2020, planeeriti Rail Balticu investeeringuteks nelja aasta kohta kokku 258,5 miljonit eurot. Sealt edasi on RES-is summad aasta-aastalt vähenenud ja seetõttu on opositsioonil tekkinud tõsine kahtlus, kas selline venitamine ei ole mitte pannud ohtu Rail Balticu kui kõige olulisema ühendustee läänega, Mandri-Euroopaga, õigeaegse valmimise. Juba 11. novembril esitasid mitmed Reformierakonna fraktsiooni liikmed selle kohta kokku seitse küsimust. Nendest kolm esimest eeldavad peaministri hinnangut, küsimused nr 4 ja 5 eeldavad täpset faktivastust ning nr 6 ja 7 taas hinnangut. Aga selleks, et see kõik saaks kenasti ka stenogrammi kirja, loen ma need küsimused ette.
Esiteks, kas teie hinnangul on Rail Baltic Eesti jaoks strateegiliselt oluline objekt? Teiseks, kas teie valitsus toetab Rail Balticu ehitamist? Kolmandaks, miks on teie valitsus sedavõrd olulise mõjuga strateegilise investeeringu mahtu aasta-aastalt oluliselt vähendanud? Neljandaks, kui palju on planeeritud rahast seni kasutatud ning millisel otstarbel? Viiendaks, kui suur summa on Rail Balticu tarvis eraldatud 2020. aasta riigieelarve eelnõus? Kuuendaks, kas näete eelarve olulises vähenemises riski Rail Balticu valmimisele planeeritud tähtajaks? Seitsmendaks, kas saate anda Riigikogule garantii, et Euroopa Liidu eelarveperioodi 2014–2020 – s.o käimasolev eelarveperiood, mille jaoks Rail Balticule on juba vahendid eraldatud – raames eraldatud summad saavad täies mahus sihtotstarbeliselt kasutatud? Selle küsimuse allmõte on see, et me ei peaks riigile juba küsitud raha raisku laskma ja seda siis uuesti küsima minema.
Nüüd, mööname, et nendele küsimustele vastamisega on läinud aega juba 2 kuud ja 2 päeva ning selle aja jooksul on nii mõndagi muutunud, aga paraku need uudised, mis on avalikkuseni jõudnud, on näidanud, et muutused ei ole toimunud teps mitte paremuse suunas. Nii et me tunneme muret Eesti ajaloo ühe olulisima investeeringu pärast ja palume nendele küsimustele vastata. Aitäh!

15:27 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Nagu ikka, on arupärijate esindaja sõnavõtt 5 minutit ja ministri vastus puldist kuni 15 minutit. Seejärel võib iga Riigikogu liige esitada ühe suulise küsimuse, mille pikkus on 1 minut, ning siis on võimalik saada aega läbirääkimisteks. Palun, peaminister Jüri Ratas!

15:28 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Head arupärijad! Ma tänan teid selle arupärimise eest, sest Rail Baltic on kolme Balti riigi üks olulisimaid taristuinvesteeringuid, ja ma tervitan teie siirast muret selle projekti elluviimise ja edendamise pärast.
Eelmise aasta 6. detsembril Riias peetud Balti Ministrite Nõukogu ametlikul kohtumisel leppisime Läti ja Leedu kolleegidega kokku, et transpordivaldkonna eest vastutavad ministrid hakkavad kolme Balti riigi peaministritele andma pidevalt ülevaateid projekti arengust, et tõhustada selle juhtimist. Samuti peavad transpordivaldkonna eest vastutavad ministrid valmistama ette ettepanekud, kuidas parandada ühist juhtimist ning luua usaldust projekti edukamaks ja kiiremaks elluviimiseks. Hetkel käib sisuline töö ja analüüs, kuidas optimeerida ja parandada riikide vahel projekti ühtset juhtimist. Ettepanekud esitatakse järgmiseks Balti peaministrite kohtumiseks, mis leiab aset k.a 7. veebruaril Tallinnas. Kindlasti on meie eesmärk, et Rail Baltic valmiks järgmise Euroopa Liidu eelarveperioodi raames. Läbirääkimised Euroopa Liidu järgmise pikaajalise eelarve üle alles käivad ja Rail Balticule lisarahastuse tagamine on Balti riikide ühine suur eesmärk. Oleme Rail Balticu rahastamise vajaduse teema tõstatanud kõikidel Euroopa Liidu eelarvet puudutavatel kohtumistel, millel on osalenud ka meie Euroopa ametikaaslased. Seega on projekti edenemine ja sellele Euroopa Liidu rahastuse leidmine nii mulle kui ka valitsusele selgeks prioriteediks.
Nüüd vastan teie küsimustele. Esimesele ja teisele küsimusele vastan koos. Esimene küsimus on: kas teie hinnangul on Rail Baltic Eesti jaoks strateegiline projekt? Teine küsimus on: kas teie valitsus toetab Rail Balticu ehitamist? Rail Balticu rajamine on jätkuvalt prioriteet kogu riigi jaoks. Ütlesin 28. novembril Saustinõmmel Rail Balticu trassi maanteeviadukti nurgakivi asetamisel, et Rail Baltic loob meie jaoks ajalooliselt olulise ühenduse nii Eesti-siseselt kui ka Balti riikide ning Põhja- ja Kesk-Euroopa vahel. Samuti on hea meel tõdeda, et ka Poolas läheb Rail Balticu rajamine plaanipäraselt. Rail Baltic on vajalik meie inimestele ja majandusele ning tervele Euroopa Liidule. Balti riike Kesk-Euroopaga ühendaval raudteel saavad nii meie inimesed kui ka kaubad liikuda senisest mitu korda kiiremini, ohutumalt, mugavamalt, tõhusamalt ja loomulikult keskkonnasäästlikumalt. Rail Baltic oli, on ja jääb enamaks kui kiirraudtee. See on unistus vaimselt ja füüsiliselt ühendatud Euroopast. Samuti on see projekt oluline meie julgeolekut silmas pidades, sest parandab sõjaväe mobiilsust ja aitab tugevdada meie kaitsevõimet ja regionaalset julgeolekut. Nimelt leppisime koalitsiooniläbirääkimistel kokku, et juhul, kui Euroopa Liidu järgmiseks eelarveperioodiks ei tagata Rail Balticu projektile ootuspärast 81%-list kaasrahastust, siis vaatame üle projekti tasuvuse, trassi ajakava ning kohalikud peatused. Seni aga jätkame tegevusi, mis toetavad Eesti taristut laiemalt.
Teie kolmas küsimus: miks on teie valitsus sedavõrd olulise investeeringu mahtu aasta-aastalt oluliselt vähendanud? Rail Balticu projekti rahastamise kogumahtu ei ole Euroopa ühendamise rahastu (CEF) vahendite kasutamiseks sõlmitud rahastuslepetega võrreldes vähendatud. Muudetud on nende lepete alusel eraldatud Euroopa Liidu toetuse ja riigieelarvelise omafinantseeringu kasutamise aega. Riigi eelarvestrateegiasse ning riigieelarvesse arvestatakse Rail Balticuga seonduvaid kulutusi eelkõige juba sõlmitud rahastuslepete põhjal ning vastavalt esialgsete kulude aastapõhisele jaotusele nimetatud leppes. Kuna kõigis rahastamislepetes on sätestatud kulude abikõlblikkuse tähtaeg, on lepete täitmise oluline osa Euroopa Liidu toetuse tulemuslik kasutamine enne nimetatud tähtaega. See tähendab, et lepingu pooltel ehk eelkõige riikidel on õigus vahendeid aastate vahel ümber jaotada, kuid nad peavad tagama kohustusliku riikliku omafinantseeringu olemasolu kõigi tegevuste ja kulude osas kõigil lepete täitmise aastail. Kokkuvõttes on tegemist tavapärase riikliku omafinantseeringu ja Euroopa Liidu toetuse planeerimisega, viimaks see vastavusse projekti edenemisega. Küll aga tuleb nõustuda, austatud Riigikogu liikmed, et projekti elluviimisel tuleb teha pingutusi selle elluviimise kiirendamiseks.
Neljas küsimus: kui palju on planeeritud rahast seni kulutatud ja millisel otstarbel? Aastatel 2014–2018 on tehtud kulutusi 32,1 miljoni euro eest, millest olulisemad kuluallikad on olnud Rail Balticu Ülemiste terminali ja Tallinna Lennujaama vahelise trammiliini rajamine ning maakonnaplaneeringute koostamine ja eelprojekteerimine. Lisan, et aastatel 2010–2012 Rail Balticu projektile tehtud kulude täpne ülevaade on leitav Riigikontrolli aruande "Rail Balticu projekti rahastamine ja elluviimine Eestis 2014–2019" lisast B.
Viies küsimus: kui suur summa on Rail Balticu tarbeks eraldatud 2020. aasta riigieelarve eelnõus? 2020. aasta riigieelarves oleme Rail Balticuga seonduvate kulude investeeringute teostamiseks ette näinud 54,4 miljonit eurot, sh Euroopa Liidu toetust mahus 45,12 miljonit eurot ning riiklik omafinantseering.
Kuues küsimus: kas näete eelarve olulises vähenemises riski Rail Balticu valmimisele planeeritud tähtajal? Rail Balticu valmimine on selgelt seotud teatavate rahastamisriskidega. Kuna Rail Balticu

projekteerimine ja ehitamine sõltub vastavalt Balti riikide kokkulepetele suures osas Euroopa Liidu toetusest, siis on oluline, et suudaksime kiirelt ja eesmärgipäraselt ära kasutada juba praegu rahastamislepete alusel Rail Balticu rajamiseks eraldatud Euroopa Liidu eelarve ja riigieelarve vahendid. Käimasoleva Euroopa Liidu eelarveperioodi raames on lähiajal kavandatud veel kaks taotlusvooru, kuhu esitame ka Balti riikide ühised taotlused Rail Balticu projekti rahastamiseks. Järgmise taotlusvooru tähtaeg on 2020. aasta veebruaris ja ülejärgmise oma praeguse eelinfo kohaselt 2020. aasta sügisel. Uue Euroopa Liidu eelarveraamistiku ning selle osana perioodi 2021–2027 CEF-i määruse eelnõu läbirääkimised on jõudmas lõpusirgele. Läbirääkimiste hetkeseis on Rail Balticule ning sellega sarnastele taristuprojektidele Euroopa Liidu toetuse taotlemise seisukohast pigem soodne. Eelnõukohased toetusmäärad on käimasoleva perioodi määradega võrreldavad. Tuleb silmas pidada, et kuni järgmise Euroopa Liidu eelarveraamistiku kokkuleppimiseni on tegu eelnõuga, mida võidakse läbirääkimisprotsessi kestel veel muuta. Selles läbirääkimisprotsessis on Euroopa Liidu eelarvest ühenduvuse toetamine üks kolmest Balti riikide peamisest ühisest eesmärgist ning käib pidev töö selle eesmärgi saavutamise nimel.
Seitsmes küsimus: kas saate anda Riigikogule garantii, et Euroopa Liidu eelarveperioodi 2014–2020 raames Rail Balticu tarvis eraldatud summad saavad täies mahus sihtotstarbeliselt kasutatud? Oluline on see, et Rail Balticu rajamine on endiselt prioriteet kogu riigi jaoks. Rail Balticu rajamise edukus sõltub sellest, kuidas ministeeriumid, ametkonnad ja kohalikud omavalitsused suudavad seatud eesmärgi saavutamiseks koostööd teha – nii omavahel kui ka ettevõtlus- ja mittetulundussektoriga. Samuti on oluline tulemuslik töö Rail Balticu riikide ja Riias asuva ühisettevõtte vahel. Kindlasti on oluline ka avalikkuse edasine kaasamine Rail Balticuga seonduvate otsuste tegemisse. Olen veendunud, et suudame Rail Balticu rajamiseks tulemuslikult kasutada nii olemasolevaid kui ka juurde taotletavaid vahendeid. On oluline, et Rail Balticu projekt edeneks kokkulepitud ajakava kohaselt, eelkõige on vajalik raudtee põhitrassi tulemuslik projekteerimine, et raudtee-ehitusega oleks võimalik edasi liikuda. Püüame leida kõikide riikide ja Euroopa Komisjoniga ühiselt võimalusi, kuidas projekti juhtimise skeemi tõhusamaks muuta. Samal ajal ei tohi sellised arutelud põhjustada uusi hilinemisi. Järgmistel kuudel ja aastatel peab põhirõhk olema suunatud projekteerimistegevuste kiirele lõpetamisele ja ehitustööde jätkumisele. Juba 2017. aastal valmis Eesti territooriumil esimene Rail Balticu vahendite eest ehitatud objekt – tulevase Rail Balticu Ülemiste reisiterminali ning Tallinna Lennujaama vaheline trammitee. Novembri lõpus pandi nurgakivi esimesele Rail Balticu põhitrassi ehitusobjektile, Saustinõmme viaduktile, mis ühtlasi on osa Tallinna ringtee väljaehitusest. Rail Baltic Estonia OÜ ning AS RB Rail on kokku leppinud konkreetse ajakava seni saadud toetuste kiireks ja sihipäraseks kasutamiseks, mis võimaldavad ehitustöid põhiprojekti prioriteetsemate lõikude valmides objekti kaupa teostada. Kava hõlmab 27 silla ja viadukti, samuti seitsme ökoviadukti rajamist ning *ca* 20 kommunikatsioonidega ristumise koha ümberehitamist. Lisaks eelnimetatule alustatakse 2022. aastal tööd nii Ülemiste kui ka Pärnu reisiterminali ehitamise kallal. Loodan seega Rail Balticu projekti kiiret edenemist.
Hea arupärijate esindaja rääkis oma sissejuhatuses ka sellest, kuidas summad on vähenenud. Kui ma sain õigesti aru, siis härra Taavi Rõivas tõi välja, et RES nägi aastateks 2017–2020 ette 258,5 miljonit eurot, see sisaldab nii CEF-i kui ka riigieelarve vahendeid. Austatud Riigikogu, mina saan öelda suurusjärgud, mitte sendi täpsusega summad, aga olen palunud need arvud tänase arupärimise jaoks välja võtta. Teatavasti vaadatakse riigi eelarvestrateegia igal kevadel üle. Aastate 2018–2021 riigieelarves oli see summa 217 miljonit ehk tegemist oli vähenemisega. 2019–2022 toimus suurenemine suurusjärgus 150 miljoni võrra, 393 miljonit. Ja kui võtta nüüd viimane eelarvestrateegia – see on aastateks 2020–2023 –, peaks see summa olema *ca* 385 miljonit, mis on tunduvalt suurem kui see, millele arupärijate esindaja viitas. Jah, see oli aastate 2017–2020 eelarvestrateegias, aga tänasel päeval on see summa aastate 2020–2023 eelarvestrateegias – kui me räägime CEF-ist ja riigieelarve vahenditest – tunduvalt suurem. Aitäh teile!

15:40 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh, lugupeetud peaminister! Teile on ka küsimusi. Taavi Rõivas, palun!

15:40 Taavi Rõivas
Aitäh! Hea vastaja, te rõhutasite mitmel korral, et Rail Balticu näol on tegemist prioriteediga. Kui prioriteedi elluviimine sedavõrd üle kivide ja kändude läheb, siis hirm on mõelda, kuidas vähem

prioriteetsete projektide edendamine teil õnnestub. Te ütlete, et projekti kogumahtu ei ole vähendatud, aga selle kohta keegi ei küsinudki. See on ju loogiline, et projekti ehitusmaksumus ei vähene. Küll aga – kui vaadata fakte ja vaadata ka teie vastuseid – saime kinnituse, et oluliselt on vähendatud eelarveeraldisi. Ehk kui te ütlesite, et sellest 258,5 miljonist, mis anti aastateks 2017–2020, on ära kasutatud 32,1 miljonit ehk 11% projekti eelarvest ja järgmisel aastal, mis on viimane sellest neljast aastast, püütakse ära kasutada veel 54,4 miljonit, siis see näitab, et viimase nelja aasta jooksul, kui võtta sisse ka käesolev aasta, on reaalset kasutamist vähendatud kolm korda võrreldes 2016. aasta eelarvestrateegias esitatuga. Ma küsin teilt nii, nagu Hannes Võrno küsis Peeter Ojalt selles "Kreisiraadio" kuulsas sketšis: kuhu see raha kadus?

15:42 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Kõigepealt sellest, et läheb üle kivide ja kändude. Ma arvan, et tegemist on iseseisvuse taastanud Eesti riigis kahtlemata kõige suurema rahvusvahelise investeeringuga. See hõlmab mitut riiki, mitte ainult kolme Balti riiki. Nagu ma ütlesin, on Poola ja teatavasti ka Soome näidanud selle vastu üles huvi. See hõlmab mitut Euroopa Liidu eelarveperioodi ja kindlasti hõlmab kolmes maakonnas – nii Harju, Rapla kui ka Pärnu maakonnas – peetavaid väga tõsiseid avalikke debatte selle üle, milline on Rail Balticu mõju keskkonnale ja kuidas seda trassi nähakse. Kui me räägime siin kividest ja kändudest, siis ei hakka mina heitma seda kivi teie kapsapõllule tagasi ega ütlema, et aga võib-olla oligi tuldud liiga kiiresti ja ette valmistamata kogu selle Rail Balticu teemaga 2016. aasta lõppu. Aga selge on see, et ajakava osas – ma arvan, et seda teate nii teie kui ka mina – on olnud soov palju kiiremini edasi liikuda. Täna me näeme, et siin võib olla teatud mahajäämust, ja ma ütlesin ju ka, et juhtimisstruktuuri on minu arvates vaja tõhustada. Me tuleme selle juurde tagasi 7. veebruaril.
Nüüd ehitusmaksumusest. Ma arvan, et see muutub tegelikult pidevalt. Me peame arvestama, et kogu aeg on projekteerimist täpsustatud. Ühel hetkel me jõuame eelprojektistaadiumist lõpp-projektideni ja ühel hetkel me jõuame ehitushangeteni. Öelda täna, et Rail Baltic läheb järgmisel seitsmel-kaheksal aastal sendi pealt maksma täpselt sellise summa, on kindlasti väga kergekäeline ja seda ma ei tee. Te toote välja 258,5 miljonit. Ma saan aru, et teie etteheide oli see, et neid investeeringuid planeeritakse riigi eelarvestrateegiasse järjest vähem ja vähem. Minu vastus teile on, et viimane eelarvestrateegia näeb ette palju suurema summa kui 258,5 miljonit, ma ütlesin, et see on *ca* 370 miljonit. Ma arvan, see tuleneb lihtsalt sellest, et oleme väga paljude projektidega jõudnud faasi, kus me võime minna edasi ehitushangetega. Seda näitas ju ka seesama Saustinõmme viadukti nurgakivi panek. Me mõlemad teame, et *ca* 17 objekti on veel, millega saab startida loodetavasti lähiaastatel.
Te ütlete, et see aasta on selle perioodi viimane aasta. See päris tõele ei vasta, sest Euroopa Liidu reeglite kohaselt saab projekti jaoks antud raha kasutada teatud ülekattega ka järgmise eelarveperioodi raames, kuni kaks aastat. Te küsite, milline on olnud raha reaalne kasutamine. Ma vastasin oma arupärimises, milline see reaalne kasutamine on olnud. Täna on meie fookuses eelkõige see, et suudaksime Eesti 213 km pikkusel trassil minna võimalikult kiiresti edasi järgmise 17 objektiga, alustada nii ruttu kui võimalik ehitushangete tegemist ja ehitus käima panna. Selline on lühivastus.
Nüüd edasi, kui te küsite, et millega on siis tegeldud, ja ütlete, et läheb üle kivide ja kändude. Viimane suur kokkulepe, kui me Riias kohtusime, oli see – ma arvan, et see oli ka teie peaministriks oleku ajal üks põhiseisukoht –, et me teeme Rail Balticu kahesuunalise, nii et on kaks liini. Teatavasti oli vahepeal kartus, et üks Balti riik, mitte küll Eesti, soovib 15–16 km ulatuses teha ainult ühesuunalise või ühe raudteerööpapaariga osa. Hea meel on öelda, et see küsimus sai lahendatud, ja täna me näeme, et kolmes Balti riigis on terve trassi ulatuses olemas kahe rööpapaariga raudtee.

15:46 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Annely Akkermann, palun!

15:46 Annely Akkermann

Suur tänu! Pidasite äsja väga lootustandva kõne, aga siiski saime me hommikul Riigikogu postkasti kirja umbes 500 inimeselt – nende hulgas oli kultuuritegelasi ja ka Tartu kandi inimesi –, kes arvavad, et see projekt tuleks peatada. Ma arvan, et suur osa neist jälgib ka tänast istungit. Kas te palun saaksite neile öelda, miks see projekt tuleb kindla peale õigeks ajaks ja õiges tempos ellu viia?

15:47 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Nagu ma kogu arupärimise vältel vastasin, arvan ma, et see *momentum* on Eesti jaoks ajalooline. Ajalooline selles mõttes, et ikkagi väga suur osa rahast tuleb Euroopa Liidust. Ma rõhutan – ja seda on ka koalitsioonileppes öeldud –, et kui omaosaluse ja CEF-i või Euroopa Liidu rahastuse protsendid jäävad tänasega võrreldavasse suurusjärku, siis tähendab see seda, et Euroopa Liit finantseerib meid ikka väga suures ulatuses. Selle tulemusena saame hea riigisisese ühenduse, taastame raudtee Tallinna–Pärnu suunal ja ma ise arvan, et peatusi saab olema rohkem kui ainult Raplas – teatavasti on selle trassi puhul hetkel, eelprojektistaadiumis nähtud ette veel 10–11 peatust, mida on võimalik luua. Peale selle saame kiire ühenduse Tallinna ja Riia vahel, Tallinna ja Kaunase vahel ning loomulikult ka, nagu ma ütlesin, saame ühenduse Kesk-Euroopaga.
Lisaks tooksin ma välja – see pole üldse vähetähtis –, et oluline on seegi, et suudaksime selles suunas kaubarongiliiklust, kaubavedusid ja majandust aktiveerida. Ma arvan, et ka see on Rail Balticu puhul tähtis. Tänased arvutused ütlevad, et 2035. aasta paiku on olukord umbes selline, et Via Balticalt – mis ka ju ei ole veel valmis – saab raudteele suunata 900–1000 rekat, võib-olla isegi natuke rohkem. See tähendab automaatselt rahulikumat ja ohutumat liiklust, aga ka keskkonnasõbralikumat liiklust. Kui võtame välja eelmise suve SEI aruanded, siis näeme, et seal on välja toodud ka kliimaeesmärkide saavutamine, raudteeühenduse arendamine, sh Rail Balticu arendamine. Ma arvan, et need on igal juhul väga suured plussid. Nagu ma teie esimesele ja teisele küsimusele vastates ütlesin, siis minu arvates Rail Baltic oli, on ja jääb enamaks kui lihtsalt kiirraudtee. Ma ütlesin, et see on unistus nii vaimselt kui ka füüsiliselt ühendatud Euroopast. Ja mis seal salata, siin on ka teatud turvalisuse, sõjalise mobiilsuse aspekt juures. Nii et need on need plussid.
Kui rääkida teise poole arvamusest, siis on kuulda, et see projekt võtab tohutult ressurssi – kas me oleme nii rikkad, et seda rahastada? Neid ohte on maininud ka Riigikontroll oma viimases aruandes: kuidas seda ikkagi rahastatakse ja kas on lõpuni teada, kui kalliks see võib Eesti maksumaksjale minna? Loomulikult, nii suure projekti puhul, nagu Taavi Rõivas ütles, vaevalt et kõik lepase reega läheb. See käib ka tuleviku kohta. Ma usun, et päris palju on komistusvõimalusi, mille taha me võime jääda. Aga küsimus on selles, kas me soovime ühendada kolm Balti riiki kogupikkuses 870 km või me ei soovi. Ma arvan, et see oleks mõistlik. Nii et ma arvan, et need on lühidalt öeldes need põhiplussid.

15:50 Esimees Henn Põlluaas
Mart Võrklaev, palun!

15:50 Mart Võrklaev
Aitäh! Lugupeetud peaminister! Oma eelmises vastuses mainisite te, et Rail Baltica trassile on planeeritud ka 10–11 kohalikku peatust. Endise Rae vallavanemana ma tean, et algul selles projektis kohalikke peatusi ei olnud. Meie olime ühed neist, kes väga selgelt kohalike peatuste trassile paneku eest seisid, ja põhjus oli lihtne: minu hinnangul on väga oluline just regionaalpoliitilises mõttes, et ka riigisiseselt tekitataks juurde mugavaid liikumiskoridore ja liikumisvõimalusi. Ka tänane rongide täituvus näitab, et rongiliiklus on populaarne ja mugav. Samuti on see keskkonnasäästlik ja aitab täita meie kliimaeesmärke. Aga minule teadaolevalt on kohalike peatuste väljaehitamine praegu lahtine ehk et rahastust seal taga ei ole. Minu küsimus on: milline on teie isiklik ja milline on tänase valitsuse seisukoht? Te ütlesite, et Rail Baltic on Eesti jaoks prioriteetne. Aga kas Rail Balticule rajatavad kohalikud peatused on samuti valitsuse jaoks prioriteetsed? Ja milline on teie plaan, kuidas rahastada nende peatuste rajamist ja kohalike rongide ostu? Ma ise pean õigeks, et kui Rail Baltic valmib, siis on ka kohalikud peatused valmis ja kohalikud rongid sõidavad. Ei peaks olema niimoodi, et me ootame neid veel 10–20 aastat. Milline on valitsuse ja teie seisukoht?

15:52 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh teile selle küsimuse eest! Jah, vastab tõele, et hetkel ei ole lõpuni otsustatud, missugused konkreetsed peatused trassile tulevad. Nagu ma ütlesin, on juurde võimalik rajada 10–11 peatust. Nende maksumuse peame maksma kinni pigem oma rahakotist, pigem oma maksumaksja rahakotist, mitte Euroopa Liidu toetustest. Ka arvamusi, kui palju see kõik maksma läheb, on üsna erinevaid. On neid, kes ütlevad, et see võib maksma minna – vaja on teha juurdepääsuteed jne – miljoneid. Mõned ütlevad, et võib-olla 3, 4, 5 miljonit, mõned pakuvad rohkem. Kõik oleneb konkreetsest kohalikust peatusest.
Kui te küsite minu arvamust, siis nagu ma ütlesin, peaks minu arvates see raudtee aitama parandada ka

Eesti-sisest raudteeliiklust. Ma arvan, et jah, neid peatusi peaks Tallinna ja Pärnu vahel olema rohkem kui ainult Rapla. Millal see paika panna? Eks see tuleb lähiaastatel selle ettevalmistustöö käigus paika panna. Vähemalt minu suhtumine on väga positiivne. Ma ei ütle teile siin Riigikogu kõnetoolis, et peatusi peab olema kindlasti 10 või kindlasti 8, aga neid peab olema.
Kui te küsite, et milline on suhtumine lisarongidesse. Kindlasti ei ütle ma praegu, et see otsus tehti Rail Balticu osas. Seda ei tehtud. Aga tänane valitsus on näidanud üles päris julget suhtumist tänase Eesti-sisese raudteeühenduse parandamisse. Võtame kas või eelmise aasta otsuse, mille tänane valitsus tegi – otsustati soetada kuus uut rongi. Kui ma ei eksi, siis praegu on neid riigil *ca* 38, ja kuus rongi tuleb lähiaastatel juurde. Ma arvan, et see näitab positiivset suunda.

15:54 Esimees Henn Põlluaas
Andres Sutt, palun!

15:54 Andres Sutt
Aitäh! Hea ettekandja! Olen igati nõus, et Rail Baltic on üks kõige olulisemaid taristuprojekte. Me kõik teame väga hästi, et projekti edukus sõltub projektiga tegelevate juhtide kvaliteedist ja projekti juhtimisest. Rail Balticu tippjuhte on viimasel ajal päris palju vahetatud, on olnud päris palju liikumist. Võib-olla te avate, mis on olnud selle põhjuseks ja mida on plaanis ette võtta, et tulevikus oleks juhtimiskvaliteet tipptasemel.

15:54 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh teile, väga õige küsimus! Jah, me näeme seda. Kui räägime konkreetsetest persoonidest, siis on tõesti paljud ära läinud ja on olnud uute tulekut. Aga ma arvan, et peaksime sellele teemale lähenema natuke laiapõhjalisemalt kui ainult, ma ei tea, näiteks RBR-i juhatuse liikmete küsimusega piirdudes. Ja see, mis ma teile ka arupärimises vastasin – see juhtimisstruktuur või uus juhtimisstruktuuri mõjuanalüüs peaks olema kolme Balti riigi ministrite, taristuministrite ja peaministrite ees 7. veebruaril. Täna me näeme, et igal riigil on oma Rail Balticu ettevõte. Nendele lisaks on RBR, mille peakontor asub Riias, ja sellel on omakorda harukontorid nii Leedus kui ka Eestis. Ma arvan, et peame siin väga tihedalt suhtlema ka Euroopa Komisjoniga, just seoses sellega, kuidas muuta juhtimisstruktuur võimalikult efektiivseks, nii et ei oleks seda, et üks ütleb, et see on tegemata ja seepärast ei saa me startida, ning teine väidab vastupidist. Nii et minu arvates tuleb juhtimisstruktuuris laiemalt reformivajadust näha. Ja teades mõningate inimeste lahkumise põhjuseid, siis võin öelda, et need on olnud seotud just sellega, et bürokraatiat on olnud tohutult palju ja aega igapäevaselt tulemusele keskenduda on jäänud liiga väheks.

15:56 Esimees Henn Põlluaas
Urve Tiidus, palun!

15:56 Urve Tiidus
Aitäh! Lugupeetud peaminister! Teie ja majandusminister Taavi Aasa intervjuudes on viimase kuu aja sees ühe teemana esile kerkinud Rail Balticu ehituse rahastamise proportsioon. Praegu on see teatavasti 85 Euroopa Liidult ja 15 liikmesriikidelt. Teada on ka see, et MFF-i läbirääkimised veel käivad, netomaksjate arv brittide otsuse tõttu väheneb ja õhku on visatud isegi teoreetiline võimalus, et proportsiooniks võib kujuneda hoopis 50 : 50 – kui ma teie intervjuust õigesti mäletan. Euroopa Liidu kliimaeesmärgid justkui soosivad raudteeprojekti, aga mis on teie arvates suurema tõenäosusega: kas see, et jääb püsima jaotus 85 : 15, või see, et liikmesriikide kohustus hoopis suureneb?

15:57 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma ei arva, et olen öelnud, et uus proportsioon hakkab olema 50 : 50. Aga ehk olen ma öelnud välja sellise põhimõtte, et kui see on näiteks 50 : 50 – mida ma võin ka siin auväärt Riigikogu kõnetoolis öelda –, siis ma arvan, et tuleb lähtuda koalitsioonileppes olevast lausest, mille kohaselt kogu Rail Balticu projekt tuleb üle vaadata. Tegelikult on seesama põhimõte ju kokku lepitud ka kolme Balti riigi vahel. Veel kord, see, mida küsis Annely Akkermann – ma ütlesin, et väga suur osa rahast tuleb Euroopa Liidust ja see hulk on *summa summarum* väga suur. Ma arvan, et hetkel tuleb meil Eesti pinnal

arvestada üle 1,5-miljardilise projektiga. Kui see jaotus oleks 50 : 50, muutuks ju täielikult ka omaosaluse summa, ja ma arvan, et siis peaksime sellele projektile täiesti uue pilguga vaatama. Kindlasti on väga oluline ka Riigikogu sisend, sest siis on need summad, investeeringute mahud hoopis teised. Kas me siis peame üldse mõttekaks sellise ühenduse rajamist?
Kui te küsite, kumb on tõenäolisem, kas proportsioon 85 : 15 või 50 : 50, siis te saate ju ise ka aru, et MFF-i läbirääkimised alles käivad. Te kirjeldasite päris hästi – olgu see Suurbritannia lahkumine, olgu see netomaksjate arv. Eesti soovid on praegu päris kaugel sellest positsioonist, mida tegi eelmine eesistuja, Soome, eelarve üldmahu osas. Täna on see väga suur ennustus. Ma saan öelda seda, et mina töötan selle nimel, et need proportsioonid jääksid võimalikult sarnaseks nendega, mis on praegusel eelarve rahastamise perioodil. Seda olen ma öelnud ka kõikidel oma kohtumistel – olgu need ühtekuuluvuspoliitika sõprade kohtumised, olgu need Euroopa Ülemkogu kohtumised – ja ma ka jätkan seda rida. Ma arvan, et see on meie jaoks hästi oluline.

16:00 Esimees Henn Põlluaas
Toomas Kivimägi, palun!

16:00 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud peaminister! Rail Baltic valmib tähtajaks ja eurorahaga – nii on öelnud teie erakonnakaaslane majandus- ja kommunikatsiooniminister Taavi Aas veel eelmise aasta lõpus riigieelarve kontrolli komisjoni istungil ja teda on uhkelt tsiteerinud ka Kesknädal. Ma ei mõista, mille pärast te muretsete, või siis Aas lihtsalt n-ö natukene vassib. Aga mina pigem ikkagi jagan seda muret Rail Balticu pärast ja olen selles mõttes teie poolel. Pärnumaal toimus sellise omapärase pealkirjaga arengukonverents nagu "Kas raudtee all või raudtee peal?". Seal tegin ma muu hulgas ettepaneku – tulenevalt sellest, mida teiegi olete korduvalt rõhutanud, projekti tähtsust, unikaalsust ja mastaapi silmas pidades –, et selleks, et juhtimises esinevad kitsaskohad ületada, peaksid Balti riikide peaministrid võtma selle projekti eest isikliku poliitilise vastutuse. Ilma igasugust pahatahtlust silmas pidamata, aga muidu neid probleeme ei lahenda. Ja siit küsimus: kas teie olete Eesti Vabariigi peaministrina valmis võtma poliitilise vastutuse ja astuma tagasi, kui Rail Balticu projekt ebaõnnestub?

16:01 Peaminister Jüri Ratas
Ma ei tea, kas te tahate siis oodata – mis aastani? – ja vaadata, kas Rail Baltic valmib või mitte? Üks Rail Balticu valmimise aastanumber tugineb Riigikontrolli andmetele. Kui aga tugineda meie soovile, siis ministeeriumi, ametkonna andmetel on selleks aastanumbriks hetkel, ma ei tea, 2026. Ja lõpuks läheb kindlasti hoopis nii, nagu elus ikka juhtub, et kirik maandub keset küla. Aga jah, see selleks.
Mis ma tahan öelda? Kui küsida, kas ma olen nõus selles mõttes vastutust võtma, et see projekt oleks peaministrite pideva pilgu all, siis vastus on jah. See oli ka minu ettepanek viimasel Riias peetud kohtumisel. Kui korraldame peaministrite kohtumisi – Baltikumi peaministritega saame regulaarselt kokku vähemalt kolm korda aastas, aga kindlasti on neid kohtumisi erisugustes vormides rohkem –, siis vähemalt neil kolmel korral peab see teema olema kogu aeg laual, aga pigem veel tihemini. Selle ettepaneku olen ma teinud. Küll aga ei ole ma ühelegi Balti peaministrile teinud ettepanekut, et kui Rail Baltic 2026. aastaks ei valmi, siis astume kohe *in corpore* tagasi. Vahepeal on mitmed valimised ja Eesti inimesed saavad seal oma otsuseid teha, nii et ärme tõttame asjadest ette ja laseme kõrgeimal võimul, rahval, need poliitilised valikud teha.
Aga jah, sellise igapäevase monitooringu ja heas mõttes küsimuste lahendamisega tuleb meil küll tegeleda. Ka Riias oli konkreetselt teada, mis on see juhtimisprobleem. Seal sai arutatud nii RBR-i juhatuse kui ka nõukogu liikmetega, et just Eesti puhul need lahendused kiiremini leida.

16:03 Esimees Henn Põlluaas
Andres Metsoja, palun!

16:03 Andres Metsoja
Aitäh, hea eesistuja! Austatud peaminister! Minu poole on pöördunud mitmed maaomanikud murega, mis on seotud maa võõrandamisega. Nad ei ole murelikud mitte sellepärast, et nende maad võõrandatakse, vaid pigem sellepärast, et riik kasutab tugevama õigust – tugevama õigust selles mõttes,

et isegi kui omanikud on nõus, et see maa, mis trassikoridori alla jääb, tuleb võõrandada, siis riik ei taha paralleelselt käsitleda kõrvalnõudeid. Olgu see mõni äriplaan või sellesama trassikoridori kõrval asuvasse maasse tehtud investeering, olgu see turismiettevõtja või keegi muu. Sõnumina on jäänud kõlama, et kuidas nii saab. Kui riigil on erihuvi neid probleeme lahendada, siis ei tahaks kodanik minna ühe teemaga riigi vastu kohtusse, näiteks maa võõrandamise kontekstis, vaid sooviks, et neid küsimusi ja kaasusi lahendataks ühe tervikuna. Kuidas see situatsioon täna on?

16:04 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh teile! Ma kindlasti ei ole täna siin Riigikogu kõnetoolis valmis kõiki neid võõrandamisjuhtumeid kommenteerima ja ütlema, mis suitsul on olnud õigus ja mis suitsul ei ole olnud õigus. Aga üldpõhimõte peaks tõesti olema see, mille te minu meelest ka oma, ütleme, küsimuses välja tõite. Siin on riigil väga suur huvi ja kasutada selles asjas jõuõlga või, ütleme, jõupositsiooni – ega ma seda loomulikult õigeks ei pea. Kui selliseid juhtumeid on olnud, siis tuleb need kindlasti üle vaadata. Seda probleemi on olnud ka näiteks – kui praegust küsimust eelmisega haakida – juhtimisteemaga seoses. Eesti on mingid eelprojektid valmis saanud ning ütelnud, et tohutult on panustatud aega ja leitud kompromisse just erasektori või, ütleme, leibkondadega eramaa osas. Ja kui siis RBR, peakontor ütleb, et siit tuleks trassi muuta – ma ei tea, näiteks annab see kiirust juurde –, mis tähendab taas kord võib-olla kellegi teisega, teise leibkonnaga tohutult pikki läbirääkimisi, siis see on olnud pigem see koht, kus me oleme öelnud, et fikseerime nüüd tänase positsiooni ära ja läheme edasi. See võtab aega, kui me hakkame nii palju avama. Mis ma oskan teile vastata? Kui te midagi teate, siis ma olen kindlasti nõus konkreetsed juhtumid ära kuulama ja aitama kaasa, et leitaks võimalikult hea lahendus ka Eesti riigi kodanikele.

16:06 Esimees Henn Põlluaas
Aivar Sõerd, palun!

16:06 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud juhataja! Austatud peaminister! Ma kuulasin teie vastuseid ja sain aru, et te kinnitasite, et varasemate rahastamisotsustega aastateks 2017–2020 on eraldatud rahast õnnestunud kulutada 11%. Tänavune aasta on siis selline, et läheb natukene hoogsamaks tegevuseks. Eelarves on 54 miljonit, nagu ma aru sain, ja kindlasti jätkuvad kõik need projektid, terminalid, lõigud jne, aga ka reaalne ehitus saab ilmselt natuke hoogu juurde. Te mainisite Saustinõmme viadukti, millele nurgakivi pandi. Mis on veel sellised reaalsed ehitusobjektid, mis sel aastal peale Saustinõmme viadukti käiku lähevad?

16:07 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Kokku on neid potentsiaalseid objekte, mida sarnaselt Saustinõmmega teha, vist 17. Me ei saa kindlasti öelda, et need 17 objekti sellel aastal käiku lähevad. Ütleme nii, et meie eesmärk on töötada täna selle nimel, et lähiaastatel saaks võimalikult kiiresti startida seal ehitushangetega. See on tegelikult taas seotud sellesama juhtimisstruktuuriga, millest ma härra Toomas Kivimägile vastates rääkisin või mida ka tema puudutas. Nagu ma ütlesin, saame me 7. veebruaril uuesti kokku, et juhtimisstruktuur üle vaadata. Kui te küsite 2020. aasta täpsete investeeringute kohta, mis on plaanis, siis kui te soovite, võin täpse jaotuse teile eraldi saata. Seda ma teen.

16:08 Esimees Henn Põlluaas
Jaak Juske, palun!

16:08 Jaak Juske
Austatud esimees! Hea peaminister! Mitmed omavalitsusjuhid on teinud ettepaneku, et Rail Balticu Eesti trassil võiks lisaks Tallinnale ja Pärnule olla ka vahepeatusi. Kas need vahepeatused on plaanis rajada ja kas selleks vajalik raha on olemas?

16:08 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Aga sellele ma just enne vastasin, härra Võrklaev küsis selle kohta. No vastan siis uuesti ka teile. See raha peab tulema konkreetselt riigieelarvest. Peatusi, mida me saame rajada, on 10–11. Ma arvan, et üldpõhimõttes peaks nendesse suhtuma väga positiivselt. Ma ei taha öelda, et kõigi jaoks sada

protsenti, aga arvan, et see parandab Eesti-sisest liiklust. Eks tuleb lähiaastatel konkreetselt välja valida, missugused peatused rajada ja missugused jätta rajamata, ja see tähendab ka lisarahastust.

16:09 Esimees Henn Põlluaas
Jürgen Ligi, palun!

16:09 Jürgen Ligi
Aitäh! Reedeses raadiosaates ütles Taavi Aas saatejuhi mure peale, et Rail Baltic läheb kallimaks, kui prognoositud, et pole midagi, esimesed hanked ei ole läinud kallimaks. Aga ometi pidi ta teadma, et auditi kohaselt on CEF1 eelarve juba 60 miljoniga lõhki prognoositud ja aktsiaselts ise prognoosib kogu projekti kallinemist 1,3 miljardilt juba 1,7 miljardile. Öelge palun, kas keegi võtab seda teemat valitsuses tõsiselt ja kas oleks võimalik saada ka mingit tagasisidet selle kohta, et keegi ikkagi jälgib seda ja prognoosib täpselt kulusid.

16:10 Peaminister Jüri Ratas
Jah, aitäh teile! Vastus on, et loomulikult võtab tõsiselt. Me oleme ju Riigikontrolli auditiga "Rail Balticu projekti rahastamine ja elluviimine Eestis aastatel 2014–2019" tutvunud. See, et projekt on hetkeseisuga läinud kallimaks, vastab tõele. Meil ei ole ju lõpuni valmis tehtud kõikide objektide või kõikide, ütleme, lõikude lõpp-projekte, rääkimata sellest, et oleks avatud või läbi viidud ehitushankeid. Seda, missuguseks täpselt see summa kujuneb, on täna ikka väga vara öelda. No võib ju arvata, et kui me räägime siin kümne aasta või seitsme-kaheksa aasta perspektiivist, on täna väga keeruline kui mitte võimatu öelda konkreetselt, euro täpsusega välja summade suurused. Oluline on minu meelest see, et me suudaksime hoida rahastuse proportsiooni – mille suhtes proua Urve Tiidus oli murelik – samas suurusjärgus, mis see on tänases Euroopa Liidu eelarves. Aga kui te küsite, kas me võtame seda tõsiselt, siis loomulikult võtame seda tõsiselt. Igal juhul! Ja ma arvan, et kui me ühel hetkel näeme, et kaasrahastuse protsent muutub, siis minu meelest peaks olema täielikult avatud debatt nii Riigikogus kui ka valitsuses, et mis me siis kokkuvõttes teeme – siis, kui see muutub drastiliselt, st see ei ole enam mitte 85 : 15, vaid on midagi väga-väga teistsugust.

16:11 Esimees Henn Põlluaas
Signe Kivi, palun!

16:11 Signe Kivi
Aitäh, koosoleku juhataja! Austatud peaminister! Väga paljude Rail Balticu projekti pelgavate, et mitte öelda selle vastaste üks põhjendus on, et trass ehitatakse välja, kasutades aegunud visiooni ja eelmise sajandi tehnoloogiat. Mida nendele vastata? Kas võime olla kindlad, et projekti elluviimisel kasutatakse ja sellesse kaasatakse parimaid teadus- ja arendusteholoogilisi lahendusi?

16:12 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma usun, et kui siin Riigikogus natuke fantaseerida, siis kindlasti leiaksime kiiremaid kolme riigi ühendusi. On ettevõtteid, kes reklaamivad *hyperloop*'i ja ütlevad, et sellega kulub minuteid, ma ei tea, et läbida liinid Tallinn–Helsingi, Tallinn–Berliin jne. Küsimus on selles, missugune on võimalikult realistlik, sh maksumuse poolest võimalikult realistlik lahendus. Siin on palju räägitud ka sellest, et miks ei tehta Rail Balticu ühendust kohe vesiniku põhjal, mis on väga keskkonnasõbralik. No täna ikkagi nii suuri ühendusi vesiniku põhjal teha – see on alles testimisjärgus. Kas kaasatakse hetke parim teadmine? Ma usun, et kindlasti kaasatakse. Kindlasti on palju neid, kes ütlevad, et keskkond jääks palju rohkem puutumata, kui tõsta Rail Baltic maapinnast õhku, ma ei tea, sammaste peale, teisele korrusele. Kindlasti on see ehituslikult võimalik, see on tehniliselt võimalik. Aga ma arvan, et selle lahenduse maksumus on hoopis teistsugune, kui tänane lähenemine võimaldab. Ma usun, et eks neid parimaid lahendusi nii keskkonna, operatiivsuse, kiiruse kui ka ohutuse osas kaalutakse ja on kaalutud.

16:13 Esimees Henn Põlluaas
Yoko Alender, palun!

16:13 Yoko Alender

Aitäh, hea koosoleku juhataja! Austatud peaminister! Mainisite, et Rail Balticu üks suuri eesmärke on keskkonnasõbralikum liiklemine. Olen sellega sada protsenti nõus. Rail Balticu keskkonnamõju hindamise aruanne toob selgelt välja, et koos raudteeühendusega piisaks Eestis täielikult ka 2 + 1 maanteedest, kuna nii Rail Baltic kui ka neljarealine maantee – viimane veel rohkem kui Rail Baltic – nõuavad tohutu suurt looduslikku ressurssi, selle kasutamist. See on üks neist asjadest, mis teeb keskkonna pärast muretsejaid murelikuks. Kas te ei leia, et viimased rahandusministri ja Taavi Aasa väljaütlemised võivad natukene kahjustada meie positsiooni Euroopas – mis on võtnud suuna ikkagi kliimaneutraalsuse poole –, kui me tahame minna n-ö eilset teed pidi ja katta Eesti asfaldiga?

16:14 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Kõigepealt Rail Balticust. Hea küsija, te saate ju väga hästi aru, et sellest 366 kilomeetrist, millest Eesti puhul räägitakse seoses sellega, et 2 + 2 teelõigud on rajamata, üks kolmandik – protsentuaalselt kindlasti teistsugune suurus, aga põhimõtteliselt üks suund – on Tallinna–Pärnu maantee. Tallinn–Tartu ja Tallinn–Narva jäävad ikka. Nüüd, kui võtta Tallinna ja Pärnu vaheline ühendus, siis juba täna on seal 2 + 2 lõike, aga on ka 2 + 1 lõike nii Tallinna poolt Pärnusse sõites kui ka Pärnu poolt Tallinnasse, näiteks läbi Sauga Tallinnasse tulles. Vaevalt, et olemasolevaid lõike hakatakse kardinaalselt ümber ehitama.
Te küsite, kas me peaksime keskkonnaeesmärkidest lähtuvalt oma positsiooni muutma. Te tõite välja, mida on ütelnud nii Martin Helme kui ka Taavi Aas 2 + 2 teede kohta – ma igal juhul toetan nende mõlema seisukohti. Ei ole nii, et me vaatame ainult kliimaeesmärke. Ma olen ka ise väga suur keskkonnasõber ja keskkonnafänn, aga me peame vaatama ka majanduseesmärke, me peame vaatama ka sotsiaalseid eesmärke. Ja minu meelest ongi kliimapoliitika tegelikult see, et leida tasakaal. Selge see, et oleme väga aeglaselt suutnud Eestis põhiühendusi ehitada turvaliseks ja kiireks, eeskätt just turvaliseks. See on meil Eestis väga suur mure, nii Tallinna–Pärnu, Tallinna–Tartu kui ka Tallinna–Narva lõigul. Ma arvan, et põhiühenduste puhul pingutada selle nimel, nagu te ütlesite, et valmiks 2 + 1 maantee, ei ole taunitav. Ma olen ka ühes raadiosaates ütelnud, et ma kindlasti ei tauni seda, kui mõni jupp sellest 366 kilomeetrist tuleb 2 + 1 lõik. Aga enamikus peaksime ikkagi eesmärgiks seadma ehitada need olemasolevad 366 kilomeetrit välja 2 + 2 maanteena. See annab kõikidele kriteeriumitele, mida ma nimetasin, igal juhul väga palju juurde. See on meie suur mure. Me kõik sõidame väga tihti kõigil kolmel suunal ja teame, et liiklus on pigem tihenenud. Ja olgem ausad, võib-olla kõige kardinaalsem või drastilisem on seesama Via Baltica. Ma arvan, et juba 1990. aastate esimestest päevadest on räägitud, kuidas me ehitame Via Balticat, aga tänaseks on 30 aastat möödunud ja me endiselt ehitame seda. Nii et jah, ma arvan, et me peame tempot forsseerima. See, mida rahandusminister on seoses PPP-mõttega välja käinud, võiks olla üks alternatiiv ja väga reaalselt võetav alternatiiv, mis annab võimaluse kiirendada korralike teede väljaehitamist. Ma arvan, et see on oluline.

16:18 Esimees Henn Põlluaas

Valdo Randpere, palun!

16:18 Valdo Randpere

Aitäh! Hea peaminister! Kõigepealt ma tahtsin natukene aidata ühele eelnevale küsimusele vastata. Siin küsiti, kas me kasutame kõige moodsamat tehnoloogiat. Üks tehnoloogiamaailma põhitõdesid on see, et kui sa täna midagi ei osta lootuses, et homme on müügil midagi moodsamat ja paremat, siis ei osta sa seda kunagi, sest homme on silmapiiril juba midagi veel põnevamat. Nii et selles suhtes ma toetan sind.
Aga tegelikult tahtsin ma küsida juhtimisprobleemi kohta. Kõrvaltvaatajana tundub mulle, et suur mure on ikkagi see, et eestlastel, lätlastel ja leedukatel lööb rahvus välja, ning kahtlus või tegelikkus on see, et tekki kisutakse natukene enda poole. Kas kellelgi ei ole tulnud pähe mõtet paluda Euroopa Komisjonilt abi, et selle projekti üldjuhiks pandaks keegi hoopis väljastpoolt Balti riike, keegi selline, kelle puhul ei saaks kahtlustada, et tal on Eestis, Lätis või Leedus mingid erihuvid?

16:19 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Ma kindlasti ei arva, et peaksime rahvuse põhjal valima ettevõtte juhti. Eelmine RBR-i juht ei olnud minu teada ei eestlane, lätlane ega leedukas, aga see ei tähendanud midagi. Üle-eelmine jälle oli. Nii et ma arvan, et see ei anna palju juurde.
See teie mõte – kui see muidugi oli teie mõte –, et kaasataks rohkem Euroopa Komisjoni, ei ole halb. Seda me oleme alati ka teinud. Ka Riia kohtumisel osales Euroopa Komisjoni esindaja härra Hololei. Ma tõin ennist näite, et oli üks Balti riik, kes arvas, et umbes 15–16 kilomeetri ulatuses võiks üks raudteelõik olla ühe rööpapaariga. Siin tuleb öelda väga suur tänu just Euroopa Komisjonile, nende selgitused ja põhjendused, kuidas kolm Balti riiki on kokku leppinud, et kogu raudtee tuleb kahe rööpapaariga, olid väga olulised. See 15 kilomeetrine lõik oleks keti kõige nõrgem lüli ja too Balti riik oli nõus tegema nii, nagu on kokku lepitud.
Sõnum, et projekti juhtimist on vaja parandada ja tõhustada, on tulnud ka Euroopa Komisjonilt. Ma loodan, et me selle aasta esimesel poolel – Eesti on täna eesistuja Balti Assambleel ja ka Peaministrite Nõukogus – suudame selles asjas natukene aktiivsust suurendada ja teatud muutusi teha.

16:21 Esimees Henn Põlluaas
Vilja Toomast, palun!

16:21 Vilja Toomast
Aitäh! Härra Jüri Ratas! Ma tahaksin natuke täpsustada selle projekti rahastamise proportsioone. Teatavasti oli nii, et kui omal ajal CEF ehk Euroopa ühendamise rahastu loodi, siis võeti selgeks printsiibiks 85% : 15%. See oli see põhimõte. Ma mäletan veel selgelt neid suuri võitlusi ja vaidlusi regionaalarengu komisjoniga, et saada regionaalarengu fondist raha juurde, et see proportsioon säiliks. Mu küsimus on selline: kas teil on nüüd mingeid andmeid, et seda printsiipi hakatakse järgmistel aastatel muutma, kuigi see oli algselt Euroopa ühendamise rahastu toimimisel põhimõtteliselt väga selgelt paika pandud?

16:21 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma olen ju sellele vastanud. Me tegeleme täna järgmise eelarveperioodiga. Ei saa mina siin teie ees öelda, et see on konkreetselt lukku löödud. Ei ole lukku löödud. Ma tean täna seda, mis ettepanek on laual ja mille kallal töötatakse, ning see on meile, nagu ma ka arupärimisele vastates ütlesin, pigem soodne või lähtub, ütleme, tänasest olukorrast. Aga eelarve läbirääkimistega on nii, et seni, kuni kõiges pole lõpuni kokku lepitud, ei ole ka selles kokku lepitud. Me vaidleme ju hetkel üldise eelarve mahu üle. Selle kohta ei ole kokkulepet, on neli-viis ametlikku ettepanekut. Selge see, et seda positsiooni, mida te nimetasite, me kaitseme, see on meie lähtekoht. Aga kui te küsite, kas 27 riigi vahel on selles asjas kokku lepitud, siis täna minu teada ei ole. Kuid eeldus, et sellele kokkuleppele jõutakse, on täna meie jaoks pigem soodne.

16:22 Esimees Henn Põlluaas
Kristen Michal, palun!

16:22 Kristen Michal
Aitäh, hea juhataja! Hea peaminister! Mäletan, et kui see valitsus tuli – tavaliselt on ministritel kombeks minna Euroopasse jutuga, et nad toovad Eesti riigile tulu –, siis meil sattus olema rahandusminister, kes teatas, et tal on kavas minna Euroopasse plaaniga, et Rail Balticu rahastust võiks muuta sellisel viisil, et Eesti ei saaks sellest sentigi, ehk tekitada Eesti riigile ja Balti riikidele tervikuna päris korralik kahju. Selle kohta ilmus Eesti Päevalehes isegi lugu. Ilmselt saadeti ta Euroopast sama targalt koju tagasi. Hea ongi! Aga et te mainisite siin sama debati käigus ka Tallinna–Helsingi tunnelit ja seda ühendust – mulle tundus, et rõõmsameelselt –, siis ma küsiks, et kuidas sellega läheb. Valitsus paistab sellel teemal olevat kaunis ebalev. Alles käis kolleeg külas, soojad suhted on taas rajatud. Kas me nüüd hakkame tunnelit rajama?

16:23 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Kindlasti ei nõustu ma teie kriitikaga rahandusministri pihta, mis puudutab seda, et ta tahtis kõik pea peale pöörata jne. Me arutasime seda teemat väga tõsiselt, nii nagu kogu koalitsioonilepet koalitsiooni moodustamise raames. Ma arvan, et Rail Baltic – ilma naljata – oli umbes kolm-neli-viis korda laual. Me suhtusime sellesse tõsiselt, vaatasime üle kõik rahvusvahelised kokkulepped, mis Eesti on sõlminud, jne. Ma ei tea, mida Eesti Päevaleht toona kirjutas, ma tean, mida Eesti Päevaleht mõned päevad tagasi kirjutas. Vaba ajakirjandus kirjutabki huvitavaid asju.
Nüüd tunnelist. Mulle ei meenu, et oleksin sellele arupärimisele vastates väga pikka tunnelijuttu rääkinud, aga mul on hea meel, et te selle teema tõstatasite. Ma mäletan eelmist kohalike omavalitsuste valimise kampaaniat, seda, kuidas te seisite – olite vist mere ääres – ja vaatasite kaugusesse ja ütlesite, et tulgu see tunnel siia. Suhted Soomega on meil head, töised. Soome peaminister käis siin, rääkisime ka tunnelimõttest. Kõige olulisem, ma arvan, on täna ikkagi see – ma palusin ka, et Soome pool töötaks selle memorandumi, mis me tänase valitsuse ajal eelmise aasta septembrikuus Soomele saatsime, tõsiselt läbi ja vataks selle üle –, et saaksime analüüsidega edasi minna. Nad ütlesid, et kuna Soomes valitsus vahepeal vahetus, siis see on natukene aega maha võtnud, aga et selle aasta alguses nad kindlasti vaatavad selle memorandumi üle, et uus positiivne memorandum teha.
Analüüside kohta arvan ma seda, et tuleb hoida joont, et see peaks olema kahe riigi, kahe ministeeriumi juhtimise all. Ma ei taha sellega üldse öelda, et me ei peaks erasektorit kaasama – kindlasti peame. Aga analüüside raames või faasis peaks juhtimine ikka pigem praegu sedaviisi toimuma. Tulevikus saab edasi vaadata. Nii et ma ütleks, et see tunneliasi läheb positiivselt. Ei saa siin midagi halba öelda.

16:26 Esimees Henn Põlluaas
Siim Pohlak, palun!

16:26 Siim Pohlak
Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud peaminister! Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna poolt ütlen, et meie kindlasti ei kurvasta, kui rahastuse määr muutub ning tekib koalitsioonilepingu järgi põhjus see projekt uuesti lahti võtta ja kriitiliselt üle vaadata. Põgusalt oli siin sellest eelnevalt ka juttu, aga küsin, kas nõustute seisukohaga, et projekti varasemates faasides on üle-eelmise valitsuse ajal tegutsetud kohati kiirustades ja läbimõtlematult, mis on põhjustanud ka osa tänaseid probleeme.

16:26 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! No see oli ju tegelikult ka minu vastus härra Rõivasele, et võib-olla tõesti tegid nad mingeid otsuseid liialt kiirustades. Aga otseselt ei tasu üle-eelmisele valitsusele midagi ette heita, sest nad alles startisid selle suure projektiga ja see ongi keeruline, mis siin salata. Ma mainisin ennist ka seda küsija mõtet, et koalitsioonileppes on tõesti kirjas, et kui rahastuse osakaal muutub – ma ütlesin seda eelmise valitsuse ajal ja ütlen ka täna –, siis ei näe ma kuidagi võimalust, et me ei arutaks seda uuesti valitsuse ja Riigikoguga läbi. Need on ikka nii suured summad, et tuleb mõelda, mida me sellisel juhul teeme. Ühelt poolt on plaanis kruusakattega teede tolmuvabaks muutmine, teiselt poolt aga Tallinna–Tartu, Tallinna–Narva, Tallinna–Pärnu maantee 2 + 2 rajalisena valmisehitamine. Lisaks tuleb väga jõuliselt sisse opositsioonipoliitiku härra Michali nimetatud tunneli rajamine ja veel Rail Baltic. Tuleb leida tasakaal.

16:27 Esimees Henn Põlluaas
Jüri Jaanson, palun!

16:28 Jüri Jaanson
Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud peaminister! Me oleme siin päris palju rahastamisest rääkinud ja nüüd läheb jutt juba väga laiali. Aga ma küsin lõpetuseks võib-olla midagi lihtsamat – räägime ka ehitusest. Rail Baltic Estonia kodulehel on küsimuste ja vastuste juures kirjas, et 2020. aasta sügisel hakkab Rail Balticu ehitustöö reaalselt pihta. Kas ta hakkab? Kas see läheb nii?

16:28 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh teile! Kui võtta aluseks teie küsimus, siis me oleme tempot isegi tõstnud, forsseerinud. Juba 2019 sai Saustinõmmes nurgakivi pandud. Kohal olid suured ehitusmasinad: kopad, asfalteerimismasinad ja

mis seal kõik olid. Kui ajas veel tagasi minna, siis tegelikult on ju ka trammitee Tallinna Lennujaamani Rail Balticu projekti raames tehtud. Ma tean, et sellel trassil on olnud ka päris palju muldkehauuringuid, nii et lisaks on tehtud projekteerimise ettevalmistusi – kõik see on selle projekti rahastuse kaudu käinud. Kui vaatame eelmist aastat, näiteks seda, mille kohta härra Metsoja siin küsis, siis võib rääkida maade omandamisest, omandamise administreerimisest – selle peale on läinud üle ühe miljoni, 1,3 miljonit. Vaatame raudteega ristumiste ehitust – selle peale on läinud juba üle 700 000 euro. Need on ikka suured summad. Nii et selles mõttes võib öelda, et seeme on idanema pandud 2019. Aga ma arvan, et te tahate teada, kas me saame nüüd järgmiste projektidega edasi minna. See on seotud sellega, mida ma ka tegelikult härra Sõerdile vastasin. Ma annan edasi selle konkreetse hetke soovide nimekirja, mida me tahame 2020 ellu viia, ja palun, et see saadetaks ka teile, härra Jaanson.

16:30 Esimees Henn Põlluaas
Kaja Kallas, palun!

16:30 Kaja Kallas
Aitäh! Hea peaminister! Siin antud vastustest jääb mulje, justkui teeks see teema teile väga nalja. Meie jaoks on teema ikkagi tõsine ja oluline on ka asjaolu, et seda raha, nagu te siin ütlesite, on 2017–2020 suudetud ära kulutada kõigest 11%. Me teame, et uus eelarve tuleb Euroopa rahadest peale. Teie koalitsioonipartner ütles siin, et nemad põhimõtteliselt kurvad ei ole, kui see projekt jääb ära tänu sellele, et piisavalt raha peale ei tule. Aga minu küsimus on selline: kas te teete kõik selleks, et esiteks see raha, mis on Rail Balticule ette nähtud, saaks raudtee valmimiseks sihtotstarbeliselt ära kasutatud, ja teiseks, kas te astute vajalikke samme, et ka edaspidi oleks Euroopas selle projekti rahastamiseks vajalik raha olemas?

16:31 Peaminister Jüri Ratas
Ma tulen korra tagasi. Ma saan ju sellest poliitilisest realiteedist aru. Ja tean ka seda, et Eestis on palju neid, kes Rail Balticut ei toeta – see vastab tõele, see ei ole mingi saladus. Teie enda erakonnakaaslane viitas sellele paljude eestlaste või Eestimaa inimeste tehtud kirjale. Koalitsioonilepe ongi mingite asjade kompromiss. Te toote välja selle, mida härra Siim Pohlak ütles, aga põhimõtteliselt on tema öeldu ju õige. Me oleme ka kolme Balti riigiga kokku leppinud, et kui rahastusprotsent muutub, siis on tegemist uue olukorraga. Ma ei tea, proua Urve Tiidus mainis oma küsimuses, et kas mina olevat öelnud või olevat ta mujalt kuulnud, et proportsiooniks võib kujuneda 50 : 50. See tähendab Eesti jaoks sadu miljoneid suuremat kulu. Sellises olukorras tuleb igal juhul uuesti arutada, mida me edasi teeme. See on kardinaalselt teine olukord. Kui te küsite, kas ma pingutan selle nimel, et see raha läheks täna õigesse kohta, siis vastus on, et jah, pingutan. Kui te küsite, kas ma töötan selle nimel, et Rail Balticu rahastuse proportsioon jääks võimalikult sarnaseks kui täna, siis vastus on jah.

16:32 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi lugupeetud peaministrile ei ole. Nüüd on võimalik avada läbirääkimised, kui on sõnavõtusoovi. Aga tundub, et soovi ei ole. Lõpetame selle küsimuse arutelu.

---

2. 16:33 Arupärimine kliimaneutraalsusele ülemineku ja tehnoloogiahüppe ettevalmistamise kohta (nr 12)

16:33 Esimees Henn Põlluaas
Nüüd läheme päevakorrapunkti nr 2 juurde, milleks on Riigikogu liikmete Keit Pentus-Rosimannuse, Erkki Keldo, Jürgen Ligi, Urve Tiiduse, Jüri Jaansoni, Signe Kivi, Eerik-Niiles Krossi, Mart Võrklaeva, Heiki Kranichi, Vilja Toomasti, Urmas Kruuse, Madis Millingu, Siim Kallase, Heidy Purga, Signe Riisalo, Maris Lauri, Hanno Pevkuri ja Yoko Alenderi 20. novembril 2019 esitatud arupärimine kliimaneutraalsusele ülemineku ja tehnoloogiahüppe ettevalmistamise kohta. Arupärijate esindajana palun siia kõnepulti Riigikogu liikme Yoko Alenderi.

16:34 Yoko Alender

Hea istungi juhataja! Austatud peaminister! Head kolleegid! Arupärimine on kliimaneutraalsusele ülemineku kohta. Kliimamuutuste pidurdamine ja süsinikusaaste vähendamine on järgmisel kümnendil kindlasti üks meie suurimaid ülesandeid ja seda nii rahvusvaheliselt kui ka iga riigi jaoks eraldi. Eesti valik on, kas olla suunanäitajate või sabassörkijate seas. Valitsuselt oleme saanud viimasel ajal vastuolulisi sõnumeid, kas negatiivse kliimamõjuta, nn kliimaneutraalsele majandusele üleminek aastaks 2050 on Eestis võetud eesmärgiks või mitte. Kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamine eeldab selgete majandus- ja energiapoliitiliste valikute tegemist juba praegu. Eelkõige puudutab süsinikusaastet vähendav tehnoloogiahüpe põlevkivienergeetika asendamist keskkonnasõbralike lahendustega. Olgu ääremärkusena öeldud, et ka Rail Balticu keskkonnakasu tuleb suurel määral alles siis, kui meie elekter ei tule enam põlevkivist. Olulised on muutused ka transpordi ja energiasäästu vallas.
Fossiilsetesse kütustesse ja nende tootmise võimekusse investeerimine muutub rahvusvaheliselt järjest kaheldavamaks. Tegelikult ei saa me enam rääkida, et meil on olemas ainult mingi eraldiseisev kliimapoliitika, rahandus- ja majandus- ja kliimapoliitika on üha enam üks. Muu hulgas on Euroopa Liidu rahandusministrid leppinud kokku Euroopa Liidu ühise sõnumi, mis anti edasi detsembris Madridis toimunud kliimatippkohtumisel. Esmajärjekorras vähendatakse arengupankade finantseerimist just tahkete fossiilsete kütustega seotud projektide arendamiseks. Ka see, et endisest Ühendkuningriigi keskpanga juhist Mark Carneyst sai hiljuti ÜRO kliimanõunik, on kindlasti üks samm selles suunas.
Sellest tulenevalt soovime peaministrilt konkreetseid vastuseid järgmistele küsimustele. Millised on valitsuse põhiseisukohad, ajakava koos vahe-eesmärkide, rahastusvajaduse ning katteallikatega 2050. aastaks kliimaneutraalsele majandusele üleminekul? Milliseid meetmeid on kavas rakendada, et kliimaneutraalsuse saavutamisel tagada Eesti energiajulgeolek ja elektrivarustuskindlus? Milline on riigi esindaja seisukoht Eesti Energia olemasolevate tootmisvarade käitamiseks nende kasuliku eluea lõpuni ning riskide maandamiseks olukorras, kus CO_2 hind ei alane ja Eesti hinnapiirkonna elektri hind ei tõuse? Milliseid investeeringuid soovib riik omanikuna teha Eesti Energia uutesse tootmisvaradesse ja kuidas need ühilduvad kliimaneutraalsuse eesmärgiga? Kas valitsus plaanib riigipoolset osalemist põlevkiviõli eelrafineerimise tehase rajamises? Milline on nende investeeringute rahaline maht, rahastuse allikad, tasuvusaeg koos turuhindade ja regulatsioonide eeldustega ning tootmisseadmete käikuandmise tähtaeg? Kõik olulised küsimused! Edasi: milliseid meetmeid on valitsus kliimaneutraalsusele ülemineku protsessis kavandanud, et toetada ja tagada Ida-Virumaa piirkondlikku arengut, arvestades sealse põlevkivisektori töötajate ümberõppe vajadusi? Milliste Euroopa Liidu toetusmeetmete kasutamist valitsus näeb, et toetada kliimaneutraalsusele üleminekut ning seda tehnoloogiahüpet, mis selleks vaja on? Millises mahus kavandab valitsus suunata Euroopa Liidu järgmise seitsmeaastase eelarve raha kliimaneutraalsusele ülemineku toetuseks? Ja viimaseks: milliseid energeetika tulevikulahendusi peab valitsus üldse Eestile perspektiivseks ja mida on vaja teha, et nende lahenduste teostamine oleks võimalik? Aitäh!

16:38 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Palun vastama peaminister Jüri Ratase.

16:38 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Väga austatud arupärijad, ma tänan teid väga selle arupärimise eest! Me just lõpetasime Rail Balticu projekti arutelu ja mul on siiralt hea meel, et jätkame Eesti ja kogu maailma jaoks mõõtmatult olulisema teemaga, milleks on kliima, kliimaneutraalsus kui eesmärk ja selleks vajalikud meetmed. Üks nendest meetmetest, mis aitab meil oma eesmärke saavutada, on kindlasti Rail Baltic ehk kaasaegsel tehnoloogial põhinev kiire keskkonnasäästlik transpordiühendus muu Euroopaga.
Esimene küsimus: "Millised on valitsuse põhiseisukohad, ajakava koos vahe-eesmärkide, rahastusvajaduse ning katteallikatega 2050. aastaks kliimaneutraalsele majandusele üleminekul?" Siin, austatud Riigikogu istungisaalis 2017. aastal heaks kiidetud kliimapoliitika põhialuste kohaselt on Eesti praegune pikaajaline siht vähendada kasvuhoonegaaside heidet 2050. aastaks ligi 80% võrreldes 1990. aasta tasemega, sh 2030. aastaks ligikaudu 70% ja 2040. aastaks 72%. Eesti uus, senisest kõrgem siht 2050. aastaks kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks on kavas kujundada ja kokku leppida, lähtudes ühelt poolt Eesti vajadustest ja prognoositavatest võimalustest kliimaneutraalsuse suunas liikumisel, teiselt poolt tulemustest, mis saavutatakse Euroopa Liidu sisestes aruteludes liikmesriikide

kliimaneutraalsele majandusele ülemineku tähtaegade teemal.
Vabariigi Valitsuse 2019. aasta oktoobris kokku lepitud seisukohtade kohaselt toetab Eesti põhimõtteliselt pikaajalise kliimaneutraalsuse eesmärgi seadmist Euroopa Liidu üleselt aastaks 2050, kui seda toetavad piisavad üleminekumeetmed ning arvestatakse liikmesriikide ja sektorite erisusi ja erinevat lähtetaset. Eesti peab seejuures oluliseks, et liikmesriikidele jääks piisavalt paindlikkust otsustamaks ise valdkondlike eesmärkide seadmise, meetmete rahastusallikate kasutamise ja kliimaneutraalsuse saavutamiseks tehtavate maksuotsuste üle. Üleminek kliimaneutraalsusele peaks toimuma järk-järgult, pöörates tähelepanu muutustega kaasnevate negatiivsete sotsiaalsete ja majanduslike mõjude leevendamisele. Arvestada tuleb erinevaid geograafilisi ja sotsiaal-majanduslikke tingimusi. Kliimaneutraalsele majandusele üleminekul on oluline tagada inimeste ja kaupade liikuvus, energiavarustuse kindlus ja julgeolek ühtse Euroopa Liidu energiaturu tugevama ühendamisega, samuti erinevate koostöömehhanismide paindlikkus.
Võtmetähtsusega on koostöö rahvusvahelisel tasandil, et tagada kõikide riikide igakülgne panustamine Pariisi kokkuleppe eesmärkide saavutamisse. Kiirendamaks uute ja innovaatiliste ning majanduslikult tasuvate tehnoloogiate turule tulekut ja kasutuselevõttu, tuleb järgmisel Euroopa Liidu eelarveperioodil tulemuslikult kombineerida eri sektorite rahastamisvõimalusi. Maad ja teisi bioressursse tuleb kasutada parimal võimalikul jätkusuutlikul viisil. Ei tohi unustada, et oluline on ka avalikkuse teadlikkuse tõstmine. Ajakava koos vahe-eesmärkide, rahastusvajaduse ning katteallikatega kliima- ja energiapoliitika sihtide suunas liikumiseks kujundatakse strateegiate koostamise osana.
Teine küsimus on, milliseid meetmeid on kavas rakendada, et kliimaneutraalsuse saavutamisel on tagatud Eesti energiajulgeolek ja elektrivarustuskindlus. Elektri-, soojus- ja küttemajanduse, transpordisektori ja elamumajanduse energiakasutusega seonduvad tulevikutegevused on kirjeldatud dokumendis "Energiamajanduse arengukava aastani 2030", mis on Vabariigi Valitsuses heaks kiidetud 20. oktoobril 2017. Kavas on kirjas Eesti energiamajandusega seonduvad eesmärgid ning võimalikud meetmed nende saavutamiseks. Energiajulgeoleku tagamiseks on riigi põhitegevus elektri- ja gaasivarustuse piiriüleste ühenduste tagamine ning nõuetes sätestatud vedelkütuste varu ja gaasivaru tagamine Eestis. Peab olema tagatud soojuse tootmise võimaluste olemasolu baas- ja tippkoormuste katmiseks, õigusloome haja- ja mikrotootmise edendamiseks, samuti elutähtsate teenuste energiavarustus. Varustuskindluse seisukohalt peab Eestil olema tagatud pidev energiavarustus, milleks on vajalik elektrienergia tootmise arendamine, elektrienergia majanduse vajadustele vastav ja tõhus ülekanne, gaasivarustuse tagamine ja kütusevarude olemasolu ning soojusenergia tõhus tootmine, samuti energeetikaalane haldusvõimekus ja väliskoostöö. Elektrivarustuskindluse garanteerimiseks töötatakse pikaajalise vaatega energiajulgeoleku tagamiseks selle nimel, et Balti riigid oleks ühendatud Euroopa Liidus juhitava sünkroonalaga. Siinkohal peame silmas pidama Euroopa Liidu pikaajalisi kliima- ja energiapoliitika eesmärke, mis näevad ette energiasektori järkjärgulist dekarboniseerimist kahjustamata riigi energiajulgeolekut, konkurentsivõimet maailmaturul ja varustuskindlust. Eesti elektrivarustuskindluse peab tulevikus tagama kombinatsioon kodumaistest Euroopa Liidu siseturul konkurentsivõimelistest tootmisvõimsustest ja tugevatest ühendustest teiste Euroopa Liidu liikmesriikide elektrivõrkude ja -turuga.
Kolmas küsimus: "Milline on rahandusministeeriumi kui riigi esindaja seisukoht Eesti Energia olemasolevate tootmisvarade käitamiseks nende kasuliku eluea lõpuni ning riskide maandamiseks olukorras, kui CO_2 hind ei alane ja Eesti hinnapiirkonna elektrihind ei tõuse?" Eesti Energia olemasolevate tootmisvarude hulka kuulub hulk erinevat tüüpi tootmisseadmeid, sh taastuvenergiat tootvad seadmed, mille käitlemine on praeguses turuolukorras igati jätkusuutlik ning mida rakendatakse tootmises maksimaalselt kuni kasuliku eluea lõpuni. Kõigi tootmisvaradega seonduvate võimalike tururiskide haldamiseks teeb Eesti Energia vastavalt vajadusele erinevaid riskihindamise tehinguid, mille sisu kuulub ettevõtte ärisaladuste hulka. Eesti Energia tütarettevõttele Enefit Energiatootmine AS kuuluvate erinevate, valdavalt põlevkivi tarbivate elektritootmise seadmete kohta tuleb esmalt märkida, et nende kõigi positsioon praeguses turuolukorras ei ole ühesugune. Lähtudes nende seadmete omadustest võib nad jaotada kolme gruppi. Ühe grupi moodustavad kõige vanemad, nn tolmpõletustehnoloogial põhinevad energiaplokid, mida käitatakse väga piiratud ulatuses tööstusheite direktiivi piiratud töö- ja erandisätete alusel ja mis on jõudnud enda tehnilise eluea lõpule. Need energiaplokid suletakse lähima aasta jooksul, kuna nende lubatud töötunnid on peatselt lõppemas. Teise grupi moodustavad kõikidele Euroopa Liidus kehtestatud keskkonnatingimustele vastavad tolmpõletustehnoloogial põhinevad energiaplokid, mille toodang saab praeguses

turusituatsioonis turule parimal juhul perioodiliselt. Kolmanda grupi moodustavad kõige uuemad keevkihtplokid, sh Auvere elektrijaama omad. Need seadmed on praeguses turuolukorras pidevalt elektriturul töös, ehkki neid koormatakse lähtudes elektri turuhinna muutustest kas üles või alla. Praegu on eelkõige üleval küsimus seoses teise grupi seadmetega, mille kasutamine tähendab ühelt poolt raskusi turule pääsemisega ja oma kulude katmisega, kuid neil on oluline roll Eesti varustuskindluse tagamisel kodumaiste vahenditega.
5. novembril 2019. aastal esitas Eesti Energia ainuaktsionär ettevõtte nõukogule ja juhatusele suunise tagada vähemalt 2023. aasta lõpuni Eesti keskmise elektritarbimise katmiseks Eesti-siseselt juhitav elektritootmise võimekus 1000 megavati ulatuses. Seejuures peab energiatootmine mõistetavalt vastama kehtivatele keskkonnanõuetele. Sõltuvalt Eesti ja Põhjamaade energiaturu arengutest, Eleringi iga-aastasest varustuskindluse analüüsist, 2020. aastal valmiva ENTSO-E läbiviidava regionaalse tootmispiisavuse uuringu tulemustest ja ka desünkroniseerimise projekti kulgemisest saab enne 2023. aasta lõppu vastu võtta uued otsused, mis peavad silmas olemasolevaid põhilisi tootmisvarasid. Eeldatavalt kasutatakse konkurentsivõimelisi käitiseid vastavuses kehtivate nõuete ja normidega edasi kuni nende eluea lõpuni. Samas on tõenäoline, et turuolukord sunnib ettevõtet sulgema neid märksa varem.
Mis puudutab kolmandasse gruppi kuuluvaid tootmisseadmeid, siis nende kasutuse sõltuvust CO_2 hinnast on võimalik oluliselt vähendada, kasutades nende kütusesegus väheväärtuslikku biomassi või puidujäätmeid. Ettevõttelt saadud informatsiooni alusel saame teile teatada, et piiratud ulatuses seda juba tehakse.
Neljandale ja viiendale küsimusele vastan koos. Neljas küsimus: "Milliseid investeeringuid Eesti Energia uutesse tootmisvaradesse omanik soovib ning kuidas need ühilduvad kliimaneutraalsuse eesmärgiga?" Viies küsimus: "Kas valitsus kaalub riigipoolset osalemist põlevkiviõli eelrafineerimistehase rajamises? Milline on nende investeeringute rahaline maht, rahastuse allikad, tasuvusaeg koos turuhindade ja regulatsioonide eeldustega ning tootmisseadmete käikuandmise tähtaeg?" Eesti Energia on teada andnud, et omanikuootused puudutavad tootmise ja varade valdkonda mitmes punktis. Esiteks, tagada elektritootjana ning elektrijaotusvõrgu omanikuna varustuskindlus. Teiseks, tagada konkurentsivõimeline mitmekesine elektritootmisportfell, mis võimaldab edukat tegutsemist elektri tootja ning müüjana avatud turul. Kolmandaks, arendada põlevkivigaasi, biomassi ja põlevate jääkide kasutamise võimekust elektrijaamades. Neljandaks, arendada õlitootmist ja teisi põlevkivi kõrge väärindamise viise. Viiendaks, vähendada elektritootmisportfelli CO_2 sisaldust, seada sihiks CO_2 teatud mahukus aastaks 2030.
Põlevkivi väärindamisel liigub ettevõte järk-järgult elektritootmiselt üle õli ja elektri koostootmisele eesmärgiga vähendada energiatootmisega seonduvat CO_2 emissiooni ja suurendada primaarenergia kasutamise efektiivsust. Kuna investeeringud taastuvenergeetika arengusse on väga kapitalimahukad, siis on ettevalmistamisel Eesti Energia tütarettevõtte Enefit Green AS aktsiate esmane avalik pakkumine (IPO) ja noteerimine kuni 49% ulatuses. Arvestades IPO ettevalmistamist, ei saa avaldada ettevõtte võimalike investeerimisobjektide nimekirja, aga investeeringud taastuvenergeetika arendamisse on kahtlemata esmatähtsad. Viimased võimalikud investeeringud põlevkivi väärindamisse puudutavad eelkõige uue põlevkiviõlitehase ehitust ja Eesti põlevkivitootjate ühise projektina nn eelrafineerimistehase rajamist Eestisse. Kindlasti soovib omanik aga enne nende projektide võimalikku heakskiitmist veenduda nende majanduslikus jätkusuutlikkuses.
Õlitootmise edendamise kõrval väärib märkimist asjaolu, et õlitootmise seadmeid on kavas üha enam hakata ära kasutama ka ringmajanduse eesmärkide saavutamiseks. Näiteks on Eesti Energia juba töödelnud enda õlitehastes ümber esimesed katsepartiid vanarehvide purustamisel saadud rehvihaket ning ettevõte kavandab tulevikus alustada ka plastjäätmete töötlemist. Otsust põlevkivi eelrafineerimise tehase rajamises osalemiseks või selle investeeringu teostamiseks tehtud ei ole. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Rahandusministeeriumile on antud ülesandeks 2020. aasta märtsiks analüüsida, kas riik saaks põlevkiviõli eelrafineerimise tehase rajamist toetada või selle rajamises osaleda, ja kui saaks, siis kuidas. Võimalikud otsused tehakse 2020. aasta kevadel riigi eelarvestrateegia kavandamise protsessis.
Järgmine küsimus, nr 6: "Milliseid meetmeid on valitsus kliimaneutraalsusele ülemineku protsessis kavandanud, et toetada ja tagada Ida-Virumaa piirkondlikku arengut, arvestades põlevkivisektori töötajate oskusi ja ümberõppe vajadusi?" Eesti toetab kliimaneutraalsuse eesmärgi seadmist Euroopa

Liidu üleselt. Aastat 2050 silmas pidades saab üleminekuprotsessis kasutada nii Euroopa Liidu vahendeid kui ka riiklikke tugimeetmeid keskkonna, energeetika, ettevõtluse, tööturu valdkonnas ja üldise ettevõtlusekeskkonna parandamiseks. Oma panuse annavad ka Rahandusministeeriumi rakendatavad regionaalarengu meetmed. Kuna perioodi 2021+ Euroopa Liidu vahendite kaasamise põhimõtete ja reeglite ettevalmistamine alles käib, siis saab mainida vaid mõningaid olemasolevaid regionaalarengu meetmeid, näiteks Ida-Virumaa programm, piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse arendamiseks. Ida-Virumaale on regionaaltoetustena suunatud alates 2014. aastast kokku üle 50 miljoni euro nii Eesti kui ka Euroopa Liidu vahendeid tööstusalade ja turismiobjektide rajamiseks ja arendamiseks, põlevkivi kompetentsikeskuse käivitamiseks ja arendamiseks ning piirkondlikeks ettevõtlust arendavateks algatusteks. Ida-Virumaal on vaja mitmekesistada piirkonna ettevõtlust ning luua energiasektori kõrval täiendavaid tugevaid majandusharusid, et luua uusi töökohti ja vähendada regiooni mahajäämust.
Seitsmes ja kaheksas küsimus, neile vastan koos. "Milliste Euroopa Liidu toetusmeetmete kasutamist valitsus näeb, et toetada kliimaneutraalsusele üleminekut ning tehnoloogiahüpet?" Kaheksas küsimus: "Millises mahus kavandab valitsus suunata Euroopa Liidu järgmise seitsmeaastase eelarve raha kliimaneutraalsusele ülemineku toetuseks?" Riigi eesmärkide saavutamiseks ning selle tarvis vajalike investeeringute ja muude tegevuste elluviimiseks tuleb kombineerida era-, avaliku ja mittetulundussektori panust. Avaliku sektori vahenditest tuleb tegevuste elluviimiseks nende suuremahuliste investeeringute vajadust arvestades kasutada kõiki olemasolevaid vahendeid, sh riigi maksutulu, kaasrahastust asjakohastest Euroopa Liidu fondidest, keskkonnamõju hinnanguid ja loomulikult ...
Mul on aeg läbi.

16:53 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud peaminister! Aeg sai tõesti läbi, aga küsimustele vastates saate te oma ütlemata jäänud asjad ära rääkida. Palun esimesena küsimuse esitada Ruuben Kaalepil!

16:53 Ruuben Kaalep

Aitäh! Auväärt peaminister! On väga hea, et ühe osana kliimaeesmärkide saavutamisest on Vabariigi Valitsus asunud ette valmistama raudteevõrgu elektrifitseerimist, mis kindlasti teeb reisirongiliikluse üle Eesti tõhusamaks ja odavamaks. Samuti on väga märgiline, et samasse aega satuvad olulised tööd Haapsalu raudteeühenduse taastamisel. Minu küsimus puudutab sama suundumust kogu riigisisese raudteevõrgu arendamisel. Nimelt, kas valitsus võiks kaaluda ka teiste varem suletud liinide taastamist, näiteks Pärnu–Mõisaküla, Valga–Võru–Piusa, Türi–Paide–Tamsalu või Sonda–Mustvee?

16:54 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Ma arvan, et see on väga hea ja põhimõtteline küsimus. Kui võtta 2000. aasta aluseks, siis me oleme mingil põhjusel 17 aasta jooksul lähtunud sellest, et mis puutub ühistranspordi arendamisse – konkreetselt teie küsimus on raudteetranspordi arendamise kohta –, siis rongiliiklus ei ole majanduslikult mõttekas. Pole piisavalt elanikke, pole ettevõtteid, see maksab nii palju. Ma arvan, et tuleb läheneda laiemalt. Eks see avaliku sektori subsideeritud või toetatav ühistransport, kui võtta aluseks ainult majanduslik aspekt, ju kulukas ongi, aga mina selle kriitikaga ei nõustu. Ma arvan, et tegelikult see suund, mis on võetud viimastel aastatel – seesama Tallinna–Haapsalu liin –, on õige. Ma olen öelnud, et minu meelest võiks seda pikendada kuni Rohukülani, et anda oluline panus ka Hiiumaa arendamiseks. Kui inimesed lähevad näiteks nädalavahetusel Hiiumaale matkama, oleks mõnus sõita rongiga Rohuküla, sealt parvlaevaga Heltermaale ja siis saarel mõni päev matkata. Aga see on aega võtnud kolm-neli aastat. Riisipere–Turba lõik, millest on tore rääkida, on 6,4 kilomeetrit pikk ning maksumusega *ca* 8 miljonit. Ja kui nüüd oli see avamine, siis ma sain teada – pean ausalt tunnistama, et mina seda ei teadnud –, et kui jätta kõrvale Koidula piiripunkt, siis Eesti riigis uut või taastatud raudteed ei olegi rohkem rajatud.
Mis ma siis ütlen? Mõte on julge. Ma saan aru, et te ei küsi praegu olemasoleva raudtee kiiremaks muutmise kohta, vaid kunagiste raudteede taastamise kohta. Ütlen ausalt, et ma igal juhul pean seda mõtet sümpaatseks. Ma täna ei julge siit Riigikogu kõnetoolist nagu järgmist hüpet teha, sest ma tean, et Turba–Rohuküla liin nõuab veel päris palju pühendumist, aga kindlasti sellele võiks mõelda. Mina seda kindlasti laualt maha ei lükkaks. Ma tean, et on isegi mõned erasektori esindajad, kes ütlevad, et

nad tegelikult sooviksid, et see raudtee läheks avaliku sektori kasutusse ja bilanssi, et see võiks hakata kaubandust ja inimeste liikumist selles piirkonnas toetama. Ma arvan, et me võiks vabalt vaadata neid huvitavaid projekte, minu meelest see on väga tore. Mulle tundub, et Eesti inimesed pigem ikka on, ma ütleks, rongiliikluse usku.

16:57 Esimees Henn Põlluaas
Aitäh! Heidy Purga, palun!

16:57 Heidy Purga
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud Jüri Ratas, on tore näha, et te olete väga heas hoos. Kõigepealt ütlengi, et te olete siiamaani väga hästi hakkama saanud. Minu küsimus käib Pariisi kliimakokkuleppe kohta. On laialt teada, et üks mõjukaimaid riike USA on teatanud – küll mitteformaalselt – Pariisi kliimakokkuleppest loobumisest. Seda tegi president Donald Trump juba oma valimiskampaanias, viidates põhjusena USA laiaulatuslikule majandusele. Milline on teie isiklik arvamus? Kui see tõesti ametlikuks otsuseks osutub, siis millised on suurimad väljakutsed, millega kliimakokkuleppes kokku leppinud riigid tegelema peavad hakkama ja mida see tähendaks Eestile?

16:58 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh teile hea sõna eest! Ma arvan, et see väide, et kui ei tule suured majandused kaasa, siis me ei suuda neid eesmärke saavutada, on õige. Kui see nii jääb, siis see on õige. Meie väide selle peale on olnud see, et kui me suudame Euroopa Liidus olla kõik koos sellised suunanäitajad, siis äkki järjest rohkem ka suured majandused tulevad Pariisi kliimakokkuleppega kaasa.
Kui Pariisi kliimakokkulepe punktide kaupa lahti võtta, siis näeme, et Euroopa Liit ongi aluseks seadnud ühe konkreetse punkti: kui me räägime kliimaneutraalsusest, siis fikseerime ära aasta 2050. Pole mõtet rääkida selle sajandi teisest poolest, mis võib olla aasta 2051, aga võib olla ka 2099. Ma pean õigeks seda, mida on Euroopa teinud.
Nüüd Ameerika Ühendriikidest, kelle kohta te küsisite. Vastus ongi see, et minu meelest me peame tegema kõik selleks, et tuldaks kaasa. Ma arvan, et ÜRO on päris head tööd teinud, eriti viimase aasta jooksul. See on üks olulisimaid platvorme, mis meil maailmas on. Ma mäletan COP24 konverentsi Poolas Katowices. Austria president ütles seal, et ta palus endaga kaasa ühe inimese ja kas ehk see inimene saab ka sõna võtta. Iga riik sai seal sõna võtta. Ja Austria president andis oma sõnavõtust teatud aja sellele külalisele, kelle nimi oli Arnold Schwarzenegger. Härra Schwarzenegger ütles, et kui ei kaasata kohalikke omavalitsusi, siis ei suudeta seatud kliimaeesmärke ja muid keskkonnaeesmärke täita. Ma arvan, et selles mõttes on väga suur tõetera sees.
Maailma suurlinnades elab, ma ei tea, igaühes kümneid miljoneid inimesi. Ja siin ma toongi USA paralleeli, mille kohta te küsisite. Tegelikult minu teada USA suurlinnade omavalitsused ja osariigid tegelikult panustavad päris tugevasti nende eesmärkide saavutamisse. Nii et ma loodan, et selle hea initsiatiiviga, mis Euroopas on algatatud, järjest rohkem maailma suuri majandusi tuleb kaasa. Ega muud võimalust ju tegelikult ei ole. See ei tohiks nii olla, aga tihtilugu me näeme, et kui maailmas juhtub midagi väga drastilist, alles siis me hakkame liigutama. Võtame viimase suve: me oleme näinud, et Gröönimaa on hakanud väga kiiresti sulama. Võtame eelmise aasta suured metsapõlengud Siberis ja võtame praegused Austraalia metsapõlengud – on selge, kui palju see kõik tegelikult elurikkust ja loodust hävitab. Need pildid on väga valusad, traagilised, aga ma loodan, et need panevad maailma järjest rohkem nende probleemide peale mõtlema.

17:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kaja Kallas, palun!

17:01 Kaja Kallas
Aitäh! Ma võtangi kohe kinni nendest linnadest. Tõepoolest, linnad katavad 3% maa-alast, aga emiteerivad 72% kasvuhoonegaasidest. Seetõttu on Euroopa Komisjon välja tulnud algatusega, et kogu selle kliimaneutraalsusega peaks alustama linnadest ja 2030. aastaks saavutaks 100 Euroopa linna kliimaneutraalsuse. 2030 on kümne aasta pärast. Tegelikult nähakse selleks Euroopa Komisjonis minu teada ette 100 miljardit eurot. Taotlusvoor avatakse põhimõtteliselt järgmisel aastal, et jõuaks 2030.

aastaks nende eesmärkideni. Mida valitsus on teinud selleks, et nende 100 linna hulgas oleks ka mõni linn Eestist? Kogu taustsüsteem peab seda toetama.

17:02 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Ma ausalt öeldes seda infot küll ei julge jagada. Kui see nii on, siis see on väga hea, väga positiivne info, et on kokku lepitud eraldada see 100 miljardit eurot. Üldiselt me ju teame, et tegelikult järgmist Euroopa Liidu eelarvet pole kokku lepitud. Aga kui te ütlete, et midagi on eraldi kokku lepitud, siis on tore. Aga me riigina praegu peame silmas õiglase ülemineku fondi ja teeme tööd selle nimel, et ühelt poolt see raha tuleks ja teiselt poolt arvestataks igati seda, mille kohta te ka küsisite: seda Ida-Virumaa aspekti. Midagi ei ole teha, aga meie üleminek põlevkivienergeetikalt tuule-, päikese- ja nii edasi energeetikale nõuab suuri investeeringuid. Ma arvan, et Euroopa Komisjon peab siin meie poole vaatama. Ma ausalt öeldes ootan huviga infot selle fondi kohta, millest te rääkisite. See on väga suur fond, 100 miljardit.

Nüüd küsimus, kas valitsus peaks selliseid mõtteid Eesti-siseselt toetama. Mul on eriti hea meel seda küsimust kuulda, sest ma mäletan, et see oli 2006. aasta 15. mai, kui 14 või 15 Euroopa linna leppisid Tallinnas kokku Euroopa rohelise pealinna algatuse. Sellest sai täiesti ametlik tiitel Euroopa Liidus ja esimene anti välja 2010. aastal. See oli Stockholm, seejärel tuli Hamburg. Nii et me oleme Tallinnas mõelnud mitte ainult oma hoovi peale, vaid mõelnud Euroopa peale laiemalt. Euroopa rohelise peallinna algatus on väga tore. Kehtib 12 erinevat kriteeriumi, mille põhjal Euroopa rohelise pealinna initsiatiivi hinnatakse.

Mida riik saab siin teha? Mulle meenub, et üldse mitte tänane, üldse mitte eilne valitsus, vaid ma arvan, et see oli Reformierakonna valitsus, kes laskis hankida Tallinnasse uued trammid. Hispaania lipp oli neil peal ja paljud inimesed ütlesid, et need on Hispaania trammid. Need olid kvoodiraha eest ostetud trammid ja see on konkreetne näide ühistranspordi arendamise kaudu kliimaprojektidesse panustamise kohta. Tallinn on muidugi palju teinud, eriti just viimasel ajal. Kergliiklusteed, bussiradade rajamine, ühistranspordi parem kättesaadavus – see kõik on hästi oluline ja toetab häid initsiatiive.

Aga jah, kui te ütlete, et selline fond on olemas, siis ma luban, et ma täna ... (Kaja Kallas ütleb midagi kohalt.) Selge, ütleme, et see on ettepanek. Ma arvan siiralt, et seda tuleks väga tõsiselt võtta ja seda mitte ainult Tallinnas. Ma arvan, et Eestis on ka teisi linnu, kus oleks võimalik püüda sellest fondist toetust saada. Ma igal juhul pean seda õigeks ja ma luban, et ma püüan ka infot saada, mis fond see on. Ja seda teemat võiks kindlasti edasi arutada, ütlen seda siiralt.

17:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mart Võrklaev, palun!

17:05 Mart Võrklaev

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Kui siin kiitmiselainel jätkata, siis ma väga tervitan teie entusiasmi rööbastranspordi arendamise osas – nii rongide osas kui ka trammide osas. Olles ise ka väga rööbastranspordi usku, on seda rõõm kuulda.

Aga jätkan kohalike omavalitsuste teemal. Hiljuti, täpsemalt eelmine nädal tutvustati Harjumaa kergrööbastranspordi teostatavuse ja tasuvuse analüüsi tulemusi. Toodi selgelt välja, et nii Tallinna sees kui temaga piirnevates n-ö kuldse ringi valdades (Viimsis, Raes jt) on kergrööbastranspordi arendamine mõistlik ja tasuv. Ja arvestada tuleb ka seda, et Euroopa Komisjon on tulnud välja Euroopa rohelise kokkuleppega, kus öeldakse, et transpordisektoris on CO_2 vaja vähendada ja üks võimalus on ühistranspordi arendamine. Kui tulla tagasi Tallinna ja selle lähiümbruse trammide juurde, siis on selge, et pealinna naaberomavalitsustel endal päris selliseid ressursse pole, et trammiliine rajama hakata ja trammid sõitma panna. Sooviksingi teada, mis on teie seisukoht – nii isiklik kui valitsuse oma –, kas kergrööbastranspordi arendamiseks Tallinnas ja selle lähikonnas on riik valmis appi tulema ja õla alla panema, et neid asju koos teha, et need ka tehtud saaksid. See ju aitaks täita kliimaeesmärki ja soodustaks ühistranspordi kasutamist.

17:07 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Ma vastan ka komplimendiga. Härra Kaalep ja teie mõlemad ju küsisite rööbastranspordi kohta. Ruuben Kaalep küsis raudteeühenduse taastamise kohta, teie küsisite põhimõtteliselt ka

rööbastranspordi kohta, kitsamalt trammiteede rajamise kohta. Ma kahjuks pean ütlema, et mõlema puhul on kurb tõsiasi, et neid pole suudetud eriti arendada. Nagu ma ütlesin härra Kaalepile, iseseisvuse taastanud Eestis pole väga palju raudteid ehitud ja olgem ausad, kahjuks pole ka suudetud väga palju trammiliiklust laiendada. Nagu ma eelmisele arupärimisele vastates märkisin, lennujaamani viiva trammiliini me oleme suutnud ka teha tegelikult Euroopa Liidu rahastuse toel. Nii see on. Kui mõelda, kui palju on Tallinnas trammiliine juurde tulnud, siis on pigem õige öelda, et olemasolevaid liine on remonditud, rekonstrueeritud. Kas või Tallinnas Tartu maanteel: enne olid rööpad keskel, nüüd on rohkem tee ääres.
Kui te küsite, mis on minu seisukoht, siis a) ma arvan, et trammiliiklus tasub ennast ära, ja b) ma arvan, et trammiliiklus lähivaldade ja pealinna vahel on väga mõistlik.
Samas, ma ei taha seda entusiasmi nüüd maha tõmmata, aga ma mäletan plaane panna Tallinnas tramm sõitma Lasnamäele viivas Laagna kanalis. Seda juba siis, kui seda kanalit rajati. Ma mäletan, et on olnud plaanid ehitada trammitee Järveni ja Sõpruse puiesteel TTÜ juurde. Neid plaane on palju olnud, nende realiseerimine pole suurt teostunud.
Jah, on räägitud ka Tallinna–Viimsi liinist, eks ole. Teie küsite, ma saan aru, Rae suuna kohta. Ma arvan, et see oleks väga mõistlik. Te ütlesite välja ka selle valusa koha, et omavalitsustel vaevalt et on võimekust trammiteed ehitada. Ja isegi kui trammiteed suudetaks ehitada, siis lisaks on vaja osta ka trammid ja need maksavad väga suuri summasid. See investeering on seega suur. Kas selle võiks teostada riigi ja KOV-ide koostööna? Vastus on: jah, selle üle võiks küll mõelda. Ma isegi ütlen, et meil on laual olemas üks alternatiivprojekt, et ka Tartus võiks võtta kasutusele trammiliikluse. Usun, et seegi oleks väga keskkonnasõbralik. Aga siin kõrval peavad olema ka rahalised arvestused, rahaline võimekus. Nii et kindlasti ma trammiliinide rajamist toetan. Ja et pärast ei öeldaks, et ma seda ei maininud, siis ütlen ka selle ära, et väga suur huvi selle vastu on Harku vallas. Konkreetselt peetakse silmas Tabasalu, soovitakse, et tramm hakkaks ka sinna sõitma. Minu meelest neid võimalusi tasuks kõiki kaaluda
– siiralt kohe.

17:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jüri Jaanson, palun!

17:10 Jüri Jaanson
Aitäh, istungi juhataja! Austatud peaminister! Kliimaneutraalsuse eesmärkide täitmise peamine võtmeteema on meil siin leida lahendused, kuidas oleks tagatud riigi energiajulgeolek. Mul on küsimus elektrivarustuskindluse kohta. Võib-olla te sellest kiiresti juba rääkisite ja mul läks kõrvust mööda. Aga teadupärast lähiajal pannakse Narvas juba üle poole sajandi töötanud elektrijaamade plokid kinni ja sellega tekib oht, et meil tippkoormuse ajal ei pruugi elektrit jätkuda. Seda ka vaatamata sellele, et me oleme Estlinki kaudu Soomega ühendatud ja järjest enam ühendatud teiste Baltimaadega. Kas valitsusel on mingi selge plaan, kuidas seda ohtu ära hoida? Hiljemalt võib see sulgemine aset leida aastal 2025 või umbes nii. Mis plaan on sellega?

17:11 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh teile! Jah, ma tõesti võib-olla natuke kiiresti vuristasin vastates. Tahtsin anda pikad ja väga sisulised vastused, kuna teema on ülioluline. Kolmandale küsimusele vastates ma tegelikult käsitlesin seda. Ma käsitlesin ka esimese grupi ehk tolmpõletustehnoloogial põhinevaid energiaplokke, seda, mis nendest saab. Ma ütlesin, et esimese grupi moodustavad vanemad tolmpõletustehnoloogial põhinevad energiaplokid, mida käitatakse väga piiratud ulatuses ja tööstusheidete direktiivi piiratud töö- ja erandisätete alusel. Põhimõtteliselt võib öelda, et need on jõudnud oma tehnilise eluea lõpule. On hinnang, et need energiaplokid suletakse lähema aasta jooksul ja põhjus on selles, et lubatud töötunnid saavad täis. Teise grupi moodustavad kõikidele Euroopa Liidus kehtestatud keskkonnatingimustele vastavad tolmpõletustehnoloogial põhinevad energiaplokid, mis praeguses turusituatsioonis töötavad pigem perioodiliselt. Ja kolmanda grupi moodustavad kõige uuemad, keevkihtplokid, näiteks Auvere elektrijaamas. Need seadmed töötavad praeguses turuolukorras pidevalt, ehkki neid koormatakse lähtudes elektri turuhinna muutustest kas üles või alla.
Teie küsimus on aga täiesti õigustatud, ühelt poolt plokkide eluea tõttu, teiselt poolt keskkonnanõuete tõttu. Ja kolmandalt poolt, ma ütleks, ka CO_2 hinna tõttu. Me näeme, et põlevkivist elektrienergia

tootmine ei vähene mitte kuude ega nädalatega, vaid, ma ütleks, päevadega, tundidega. Ja nüüd on see väga oluline küsimus, mida me pakume ikkagi Ida-Virumaa leibkondadele välja. Kõigepealt minu kummardus sealsete kaevurite, inseneride ja leibkondade ees – nad on aastakümneid põlevkivi kaevandades Eesti majandust toetanud. Me oleme tänu sellele saanud jõukamaks, me oleme saanud oma elektri sealt. Põlevkvi on olnud üks Eesti põhiloodusvarasid, üks meie põhimaavarasid, mille üle me oleme aastaid väga-väga uhked olnud. Ja mina ei arva siin Riigikogu kõnetoolis, et me peaksime kogu põlevkivitööstuse ära lõpetama ja selle ära unustama. Vastupidi! Ma arvan, et me peaksime silmas pidama innovatsiooni, toetama teadusuuringuid, mida põlevkiviga teha aastail 2025–2030 ja ka aastal 2040. Ma olen kindel, et siis on paremaid tehnoloogiad, siis on meil targemaid lahendusi ja ka vähem CO_2 emiteerivaid lahendusi. Põlevkivi kindlasti ei tohi ära unustada.
Aga see on võib-olla pikemas perspektiivis, te küsisite aasta 2025 kohta. Te küsisite, et kui me ka oleme sünkroniseeritud Kesk-Euroopa võrguga, mis siis saab, kui tipptarbimise ajal elektrienergia defitsiit tekib. No võib ju öelda, et eks meile alati meeldib selliseid tumedaid pilte maalida. Näiteks öelda, et vahel on Norras olnud väga kuiv aeg, hüdroenergia varud on ehk otsakorral või neid ei olegi. Mis siis saab? Noh, suure tõenäosusega ikkagi Eesti püüab teha kõik selleks, et tuuleenergeetikat arendada. Meil oli hiljuti kohtumine Soome peaministriga ja me arutasime ka seda. Ma tean, et Eestil on praegu sellises nn eelstaadiumis väga huvitav ühisprojekt Lätiga, et luua tuuleenergiapark Liivi lahte. Edasi, ka biometaan võiks kindlasti tulla järjest rohkem ja rohkem lauale.
Aga olgem ausad, me siin saalis väga sageli kinnitame, et me toetame looduslähedast lähenemist ja rohelist energeetikat, aga kui tahetakse hakata tuulikuid rajama, siis kõik ütlevad, et mitte minu tagahoovi. Seda me paraku näeme. Me näeme isegi – ma olen juba selle näite toonud –, et Hiiumaal taheti 12 kilomeetri kaugusele merre luua tuulepark, aga ka seal puhkesid suured vaidlused. Öeldakse, et visuaalreostus on, ja võib-olla tõesti ongi.
Nii et eks need ole keerulised küsimused. Aga nagu ma ütlesin, meil ikkagi peaks varustuskindluse ja -julgeoleku tagamisel ka põlevkivile minu meelest teatud osa alles jääma, me ei saa seda täiesti maha tõmmata. Räägitakse ka päikeseenergeetikast, päikesepaneelidest. See võiks olla, aga vaevalt see saab Eesti geograafilistes ja eeskätt meie ilmastikuoludes massiivne tootmine olla.

17:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Andres Sutt, palun!

17:17 Andres Sutt
Aitäh! Ma jätkan samal teemal, mille kohta Jüri Jaanson küsis. Oma vastuses teisele küsimusele te ütlesite, et kodumaistel tootmisvõimsustel on kindlasti oluline roll, millega ma olen täiesti nõus. Küsimus on, milliseid tehnoloogiaid me silmas peame ja kuidas me neid tehnoloogiaid kasutame. Kui me räägime päikesest ja tuulest, siis need iseenesest tõesti põlevkivienergeetikat ehk juhitavaid tootmisvõimsusi ei asenda. Meil on nagu võtmeküsimus just juhitavad tootmisvõimsused, mida lihtsustatult öeldes on võimalik sisse ja välja lülitada. Tänaste turuhindade juures on tegelikult kõik põlevkivienergeetikaplokid, elektritootmisplokid, kaasa arvatud Auveres, ju olnud ikkagi väga keerulises olukorras. Nii et millistest tehnoloogiatest me võiksime ikkagi rääkida ja mis oleks nende tehnoloogiate kasutuselevõtu ajaline perspektiiv? Ja kas sinna võiks mahtuda ka tuumaenergeetika?

17:18 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Jah, on ju neid, kes ütlevad, et me ei pea üldse muretsema, mis alternatiiv põlevkivi asemele tuleb. Meil on nii head ühendused juba olemas, et varustuskindlus on igal juhul tagatud. Selle mõtteviisi vedajaid ja uskujaid on ka Eestis, nad ütlevad, et me ei pea millegi pärast muretsema. Aga ma arvan, et tipukoormused näitavad, et tegelikult me peame. See on minu arvamus. Nagu ma ütlesin, minu arvates põlevkivi igal juhul mingisuguse osa tipukoormuse tarbimisest teatud hetkeni peaks tagama – me ei saa sellest üle ega ümber.
Nüüd, te küsisite, mis võivad olla muud, alternatiivsed lähenemised. Ma saan aru, et te tahate, et ma seda vastust laiendan, mitte ei lähe samale teele, mida kasutasin härra Jaansonile vastates. Lõpus te tõite välja ka tuumaenergeetika. Noh, kui Eesti ühiskonnas öelda, et me hakkame tuumajaamasid tegema, siis küllap generatsioonile 35+ tuleb esimese emotsioonina meelde Tšernobõli kohutav tragöödia. Samas me näeme, et Euroopa Liidus on ju tuumaenergeetika üsna laialt kasutusel paljudes

riikides: Prantsusmaal, Tšehhis, Soomes jm. Rajatakse ka uusi tuumajaamasid, on uued plaanid tulevikuks.
Me oleme välja öelnud, vähemalt praeguses valitsusliidus, et võiks tõsiselt kaaluda neljanda põlvkonna tuumajaama rajamise analüüsimist ja selles suunas mõtlemist. Noh, praegusel hetkel on see reaalses elus ikkagi üsna käegakatsumatu. Samas on selge, et see nõuaks väga olulist panustamist heitmetesse, sellesse, kuidas neid kogutakse ja hoitakse. See on hästi oluline. Aga üldjoontes ma arvan, et me ei peaks tuumaenergeetikat laualt maha võtma, minu meelest on tõsised debatid ühiskonnas sellel teemal väga teretulnud. Ütlen seda siiralt. Ma mäletan, ka puidurafineerimistehase kohta sooviti analüüse teha, aga siis, nagu te mäletate, ei olnud enam poliitilist jõudu, et sellega edasi minna. Ma loodan, et selle analüüsi puhul ei teki sarnast lähenemist. Aga jah, kindlasti see on mitme generatsiooni esindajatele emotsionaalselt raske kaalutlus, sest esimesena tuleb kahjuks meelde traagiline sündmus Tšernobõlis.

17:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Raimond Kaljulaid, palun!

17:21 Raimond Kaljulaid
Aitäh! Hea peaminister! Ma kõigepealt tahan öelda, et minu arvates see teie märkus Hiiumaa kohta, et on inimesi, kes tahaksid Hiiumaal matkamas käia, on õige. Ma arvan, et see on analüütiliselt täpne seisukoht. Aga küsida tahtsin ma seda. Ma kuulan siin seda arutelu ja mõtlen, et see on vahest üks parimaid arutelusid, mis ma olen siin saalis selle lühikese aja jooksul, mis ma olen Riigikogus olnud, kuulnud. Ma olen märganud, et on selliseid teemasid, mida arutatakse Riigikogus korrapäraselt. Räägitakse välispoliitikast, räägitakse julgeolekupoliitikast – te käisite just meie ees Euroopa Liidu teemalise poliitika ettekandega. Kas te nagu haaraks kinni sellest mõttest, et äkki meil peaks olema regulaarne, korrapäraselt toimuv kliimapoliitika arutelu? Valitsus ja Riigikogu arutaks koos, mis on meie eesmärgid, kuidas me nende poole liigume, kuidas nende täitmine läheb. Kas see võiks olla üks mõte, mille te täna võtate siit saalist kaasa ja arutate seda oma kolleegidega valitsuses? Ja võib-olla me saaksime midagi sellist seadustada?

17:22 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma saan aru, et teie Riigikogu liikmena, nii nagu kord ja kohus ette näeb, tahate kõike seadusesse raiuda. Ega see ei pruugi ka vale olla, aga elu on õnneks natukene paindlikum. Me oleme nüüd Riigikoguga arutanud seda Eesti strateegiat kuni aastani 2035. Ausalt öelda mõte on olnud see, et kui Eesti strateegia kuni 2035 tuua siia Riigikogu tasandile, siis selle üks pluss võiks tuleneda sellest, et kõik ministrid siin Riigikogu ees ju ei käi. Te tõite Euroopa Liidu poliitika arutelu näite ja meil on mõned näited veel. Aga ega kõik valitsusliikmed ju oma valdkonna kohta sellist aruannet aasta jooksul kas või korra siin täiskogu ees ei tee. Samas, metsanduse valdkonnas tehakse ja mõned näited on veel, aga neid on pigem vähe. Ma arvan, et selline, ma ei tea, kas siis kord aastas antav ülevaade kliimadebatist on igati vajalik. See haakub praegu selle strateegiaga kuni 2035. aastani ka, ma küll ei tea, kas keskkonnaminister vaatab laiemalt oma portfelli ja tuleb siia Riigikogu ette. Ent muidugi see teema ei puuduta ainult keskkonnaministrit, see on seotud ka majandus- ja taristuministriga ja mitme teise ministriga. Riigikogul on ju olemas vorm, et arutada olulise tähtsusega riiklikke küsimusi. Kindlasti oleks mõistlik ka seda debatti pidada, täpselt nagu on arutatud Euroopa Liidu poliitikat või arutatakse teadus- ja arendustegevuse ülevaadet, millega mul on au olla kolmapäeval teie ees.

17:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Yoko Alender, palun!

17:24 Yoko Alender
Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Hea peaminister! Tõesti, arutelu on hea, jätkaksin võib-olla täpselt sealt, kus Raimond lõpetas. Ka Ruuben Kaalep väljendas toetust rööbastranspordile ja teie olete siin täna välja öelnud mitmeid keskkonna seisukohast väga olulisi sõnumeid. Aga kunagi ütlesite ka, et just see valitsus on seni kõige rohkem rääkinud kliimapoliitikast. Ma tahaks lihtsalt näha, et see nii ei jääks, et ainult räägitakse. Mulle tundub, et kuigi keskkonnaminister on täiesti sümpaatne härrasmees ja kavatseb tuumaenergia küsimustes korraldada rahvaküsitluse, juhivad tema erakonda ikkagi teised

härrad ja nemad näiteks kavatsevad küll Rail Balticule tõmmata kriipsu peale, enne kui me keegi sellest arugi saame. Te juhite sellist organisatsiooni nagu kliima- ja energianõukogu. See peaks minu arust olema ülim organ, kes seda poliitikat valitsuse tasemel koordineerib. Millega te kliima- ja energianõukogus tegelete ja kas me võiksime Riigikogu liikmetena selle kliima- ja energianõukoguga ka kohtuda?

17:25 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Noh, kõigepealt ma ütlen niiviisi, et ma ei tea, miks see nii on, aga ma ei pea seda õigeks. Ma ütlen ausalt, et ma püüan nagu oma erakonnaga hakkama saada, aga üldiselt küll meile meeldib õpetada teisi erakondasid. Ma saan aru, et Reformierakonnal läheb täna hästi, toetus on rekordkõrge ja te püüate nüüd ka EKRE-ga tegelema hakata. Aga ma usun, et EKRE saab ise endaga täiesti hästi hakkama. Punkt üks. Ma olen jätkuvalt seda meelt, et ükski valitsus pole kliimateemasid nii palju arutanud kui tänane valitsus. Kindlasti on siin oma sisendi andnud ka olukord maailmas, muu hulgas CO_2 hind. Kogu maailmas muutuvad protsessid väga kiiresti. Aga selle taga on ka Eesti enda soov.
Teie mure on, et me arutaksime neid teemasid edasi, et see ei raugeks. Jah, seda ma saan lubada. Teie soov on ka see, et me ainult ei arutaks, vaid teeksime, ma saan aru, ka otsuseid. Nagu ma siin välja ütlesin, me oleme päris palju selle valitsuse ajal teinud keskkonna aspektist lähtuvaid otsuseid. Rääkisin raudteest, võib tuua näiteid julgeolekupoliitika valdkonnast, mis tegelikult on seotud väga tugevasti kliimapoliitikaga. Kas või see otsus, millest rääkis keskkonnaminister, et me taastame toetused elektrisõidukite soetamiseks, ja mitte ainult juriidilistele isikutele, vaid mõlemale: juriidilistele ja füüsilistele isikutele. Ma arvan, et need on hästi olulised otsused.
Nüüd, te küsisite kliima- ja energiakomisjoni kohta. See on valitsuskomisjon ja te küsisite, kas on võimalik nendega kohtuda. Sellesse komisjoni kuuluvad valitsuse liikmed. Loomulikult, kui te tahate kohtuda, siis mina olen alati nõus teiega kohtuma ja sel teemal arutama, see ei ole mingi probleem. Meil on koosolekuid päris hea sagedusega, ma arvan, kuus korra, mõnikord paar korda. Põhiteema, mis on arutusel olnud, on loomulikult seesama: terve suve oli laual kliimaneutraalsuse teema. Nüüd me oleme edasi läinud. Valitsus teatavasti otsustas lasta koostada väga olulise dokumendi: "Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030", mille me andsime üle eelmise aasta lõpus. Võib juba täna öelda, et me oleme saanud Euroopa Liidust päris palju head tagasisidet, et dokument on väga sisuline. Sellesse suhtutakse väga positiivselt – öeldakse, et hea kliimakava aastani 2030.
Kui te selle kava lahti võtate, siis näete, et kirjas on väga olulised sammud. Kava laiem eesmärk on anda Eesti inimestele, ettevõtetele ja ka teistele liikmesriikidele võimalikult täpset informatsiooni, milliste meetmetega kavatseb Eesti riik saavutada Euroopa Liidus kokku lepitud energiat ja kliimat puudutavad eesmärgid. Võtame erinevad valdkonnad – oh, seda on tõesti väga palju, mille kõigega tuleb tegeleda –, näiteks energeetika, kas või tuuleparkide arendamine, taastuvenergia vähempakkumised. Edasi: transport, transpordi valdkonnas ühistranspordi arendamine, raudteed, millest on nii palju siin räägitud, ja biokütuse kasutamine. Läheme edasi: üks asi, millest me ausalt öeldes väga ei räägi, aga mina ütlen, et peaks rääkima, on hoonefond. Ma ei pea eeskätt silmas keskvalitsuse hooneid, vaid vastupidi, ma pean silmas seda, mida on minu meelest öelnud ka akadeemik Kurnitski: me peame rohkem panustama meie korterite kordategemisse. Nii palju Eesti elanikke elab korterites ja tegelikult me näeme, et meie korterifond ei ole ehituslikult heas korras. Need majad tuleb korda teha.
Läheme edasi: põllumajandus. No siin on väga palju erinevaid olulisi mõtteid, mida me soovime arendada, olgu see näiteks mahepõllumajandus, sõnnikukäitluse parendamine, investeeringud energiasäästu. Läheme edasi: jäätmemajandus. Te küsite, millega see komisjon tegeleb. Jäätmemajanduses on väga põhimõttelised muudatused: biolagunevate jäätmete tekke vähendamine, prügilas ladestamise vähendamine, jäätmete keskkonnaohtlikkuse vähendamine. Me ei saa sellest üle ega ümber, me ütleme väga sageli, et me oleme metsarahvas – heas mõttes. Öeldakse, et mets on vaese mehe kasukas. Metsamajandus, metsade õigeaegne uuendamine, metsade tervise ja elujõu parandamine, elupaikade kaitse, Eestis levinud liikide populatsioonide kaitse, tööstuslikud protsessid. Need on need teemad. Kui te soovite kohtuda ja nendel teemadel arutada – ma ütlen, et töötempo on meil päris hea, aga olete alati oodatud. Andke teada, ja korraldame neid kohtumisi. Tulen hea meelega teiega kohtuma.

17:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

17:31 Jürgen Ligi

Aitäh! Härra Ratas! Kliima päästmise vundament on tegelikult oma maiste ihade vaoshoidmine, sh materiaalsete ihade vaoshoidmine, ja seda ka riigi kulutuste osas. Täna te olete juba öelnud, et neljarealised teed tuleb igal juhul teha. See nõuab 1,7 miljardit kõige tagasihoidlikuma eelarvestuse põhjal, kindlasti lõpuks palju rohkem. See tähendab hävitatud metsi, muldi, väga tugevat keskkonnamõju, see tähendab autotranspordi eelisarendamist. Ja seda ei toeta isegi Maanteeamet. Ometi te olete sellise otsuse vastu võtnud: tuleb aga teha, ja kõik. Liiklustihedus ei vasta nendele vajadustele. Kliimapoliitika nõuab suurt enesemuutmist meilt kõigilt. Kas te olete suuteline hakkama maanteeteemadel rääkima sisuliselt, vajaduspõhiselt, mitte lähtudes sellest, et meil on suur eesmärk, et meil peab olema suur eesmärk, vaid lähtudes sellest, mis on tegelik vajadus, ja ehitama vastavalt sellele?

17:32 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Kindlasti on Eestis erakondasid, kes on öelnud, et nad ei toeta skeemi 2 + 2, aga ma arvan, et enamik on kõik öelnud välja, et see on õige. Aga te küsisite minu kohta. Nagu ma ütlesin, kliimapoliitikat ei saa võtta ainult ühe vundamendipostina. Peale keskkonna on sama võrdväärsed vundamendipostid ka majandus ja sotsiaalvaldkond. Ja ma arvan, et see ongi aluspõhimõte. Kes vaidleb vastu, see ei lähtu säästva arengu printsiipide aluspõhimõttest. Ma ütlesin ju ka siin ühes debatis välja, et loomulikult, võib-olla mõned teeosad tuleb 2 + 1 skeemi järgides välja ehitada, aga üldjoontes tuleb igal juhul kolmel põhisuunal arendada välja ohutum ühendus. Praegused ühendused on liikluse mõttes väga ohtlikud. Liiklusintensiivsus kasvab ja jääb kindlasti kasvama, midagi ei ole teha. Ma arvan, et fakt, et siia tuleb rohkem inimesi ka väljastpoolt turistidena, näitab samuti seda, et liiklusintensiivsus jääb kasvama. Noh, räägitud on Rail Balticust, aga see on ju vaid üks suund. Ja täna on ka ju raudtee olemas Tallinna ja Tartu vahel ja Tallinna ja Narva vahel. Te küsite, kas minu arvates sada protsenti kõik need 366 kilomeetrit peavad olema 2 + 2 lahendus. Ei, ma arvan, et see nii ei pea olema. Aga enamjaolt, arvan ma, see on õige.

17:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

17:33 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud peaminister! Teile kindlasti on teada, et Euroopa Liidu kliimapoliitika ei toeta investeeringuid põlevkivitööstusesse – kahjuks. Ja märtsis võtab Euroopa Liit vastu tööstusstrateegia, mis ka ei toeta neid investeeringuid. Millest ma aru ei saa ja mille kohta ma tahan küsida, on see, et kui erasektor, näiteks Viru Keemia Grupp, või kas või Eesti Energia tahavad võtta neid riske, no las nad võtavad. Aga miks peab sinna maksumaksja rahaga minema, samal ajal kui maksumaksja raha võiks panna teadus- ja arendustegevuse meetmetesse, mis toetavad kliimapoliitika eesmärke. Okei, see rafineerimistehas, see on küll tohutu summa, 600 miljonit või kui palju see pidavat olema. Aga miks on vaja maksumaksja rahaga Eesti Energiat toetada, et Eesti Energia saaks näiteks teise õlitehase teha? See ei ole nii kallis nagu rafineerimistehas ja Eesti Energia saab ju oma investeeringuteks raha võlakirjaturgudelt, laenata omakapitali. Miks sinna peab maksumaksja raha panema?

17:35 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Nii palju kui mina olen aru saanud, siis mis puutub Eesti Energia tehasesse – jutt on sellest põlevkiviõli tootmise tehasest –, siis see on ikka nende otsus. Mul just täna oli nõukoguga ühendus. Nad ei ole veel seda otsustanud, see otsus tuleb nende lauale lähinädalatel. Aga ausalt öeldes ma lähtun samast põhimõttest. Me peame arvestama ka sotsiaalvaldkonda. Nagu ma ütlesin, me ei tohi mingil juhul kuidagi üleolevalt Ida-Virumaasse ja põlevkivisse suhtuda. See on olnud meie jaoks majanduslikus mõttes üks kõige olulisemaid loodusressursse. See on tööd andnud, leibkondadele sissetulekut andnud. Täna on küsimus, kas me suudame põlevkivist teha midagi keskkonnasõbralikumat, millega on kindlasti ka seotud CO_2 emissioon – ja see on emissioon, millel on kindlasti negatiivne keskkonnajalajälg –, aga see on väiksem. Eesti Energia ütleb, et põlevkiviõli sellisel kujul on maailmas järgmise 10–15 aasta jooksul nõutud kaup. See aitab kaasa, härra Sõerd, meie ekspordile, meie majandusele ja seda tulebki kõike tervikpildina vaadata. Kui te küsite, kas riik hakkab oma eelarve struktuurset tasakaalu muutma

sellega, et me anname sinna raha, siis seda ei ole kunagi mõeldud.
Nüüd, see põlevkiviõli rafineerimise tehas, mida te ka mainisite. Nagu ma ütlesin, see teema tuleb meile tagasi selle aasta kevadel, siis tuleb selle peale uuesti vaadata. Ei ole ühtegi otsust, et me anname selleks maksumaksja raha. Ma olen ka kuulnud sellest suurusjärgust, mida te märkisite – 600 miljonit. Aga et erasektor paneb sellesse – ma fantaseerin praegu – kolmandiku, avaliku sektori ettevõtluspool paneb kolmandiku ja riik paneb kolmandiku, sellist otsust pole langetatud.

17:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jaak Juske, palun!

17:37 Jaak Juske
Austet eesistuja! Hea peaminister! Meile hea kolleegi Raimondiga meenus üks väga oluline asi. Nimelt, koalitsioonilepingus on kirjas tore punkt, et valitsusliit toetab omavalitsusi jalgrattastrateegiate koostamisel ja elluviimisel. Kui palju alanud aastal on kavas riigieelarvest toetada omavalitsusi selle eesmärgi saavutamisel ja kas näiteks meie pealinn võiks ka saada toetust jalgrattastrateegia koostamiseks ja elluviimiseks?

17:37 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Ma usun, et kui te küsite nii konkreetselt, nii detailselt, siis tuleb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi paberitest välja võtta, kui suur selle strateegia toetus on. Mul ei ole täna seda numbrit kaasas. Usun, et te saate selle teada, kui ise ministeeriumist küsite. Kui ei saa, siis kindlasti olen nõus aitama. Aga üldjoontes, jah, kui me võtame erinevad keskkonnaeesmärgid, siis pidevalt on jutuks kergliiklusteede rajamine, kergliiklusteede toetus. Vaadates meie rattakultuuri muutust, ma arvan, et see on olnud pigem maapiirkondades väga suur. Pealinnas see on ka olnud tõusufaasis, aga me ei saa öelda, et on väga suurt, massilist kodust tööle, töölt poodi ja poest koju rattaga liikumist. Ju see ikkagi takerdub ühelt poolt väga tugevasti ohutuse ja tervikliku kergliiklusteede võrgustiku puudumise taha. Ja teiselt poolt kindlasti ka olmetingimused: kuhu kohta ma jalgratta jätan, kuidas töö juures näiteks see on lahendatud. Aga pigem on see ikkagi veidi tõusvas trendis, nii et see on kindlasti üks oluline prioriteedikoht. Aga jah, kui te tahate konkreetset numbrit – ma saan aru, et te soovisite seda teada, härra Juske –, siis mul seda hetkel ei ole. Tuleb küsida MKM-ist ja kui on vaja, siis ma kindlasti aitan kaasa. Andke siis teada!

17:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Taavi Rõivas, palun!

17:39 Taavi Rõivas
Aitäh! Hea Jüri! Erinevalt kolleeg Ligist ma ei näe seda ohtu, et teie valitsuse ajal kas või üks meeter uut neljarajalist teed ehitatakse. Ei eelarves ega teehoiukavas ju tegelikult mingit summat selleks ette nähtud ei ole. Mina soovitan pigem olla selles vallas ambitsioonikam, aga me teame, et enne saavad selle valitsuse päevad otsa, kui teid ehitama hakatakse.
Aga mu küsimus puudutab kergelt sama teemat. Aastavahetuse paiku teie kolleeg Martin Helme rääkis väga palju sellest, et peaks tegelikult hakkama fossiilsete kütuste – eeskätt ta rääkis diislikütusest – aktsiisi langetama, selleks et saaks fossiilset kütust rohkem tarbida. Öelge palun, kas see on mingi tõsine plaan. Kas see on ka valitsuse plaan või oli see lihtsalt välja käidud selleks, et pühade ajal natukene kuulsamaks saada ja pressiteade jõuaks kenasti uudistesse?

17:40 Peaminister Jüri Ratas
Aitäh! Härra Taavi Rõivas, ma saan aru, et teie soov on, et see valitsus, kui ta mitte 17.40 ei kuku, siis juba 17.41 ta kukuks, eks ole. Selle nimel te töötate, töötate pidevalt. Aga see on päris lahmiv väide, kui te ütlete, et ei valmi mitte ühtegi meetrit 2 + 2 teelõiku. Te teate väga hästi, et Võõbu–Mäo läheb sel aastal ehitusse. (Taavi Rõivas ütleb midagi kohalt.) See läheb sel aastal ehitusse ja selles on olnud ka tänasel valitsusel väga suuri teeneid, et need investeeringud on eelarves, et selle projektiga minnakse edasi, et selles suunas minnakse edasi. Te teate, et tänane valitsus on otsustanud ka projekteerimise sel aastal läbi viia. Selleks on ette nähtud eraldi miljonid Taavi Aasa haldusalas ja valdkonnas. Jah, ma

arvan, et me peame selles osas tegema kiiremat ettevalmistust, mida pole vahepeal olnud. Pole võib-olla väga palju mõeldud, mis peale Mäod juhtuma hakkab. Ma saan aru, et te soovite, et selle 17 aasta jooksul tegemata jäänu nüüd kolme-nelja aastaga ära tehtaks. Ma püüan! Püüan nii kiiresti, kui vähegi võimalik.
Nüüd edasi sellest, mis te ütlesite Martin Helme kohta. Ma arvan, et see on väga õige mõte, mis ta on välja öelnud. Igal juhul tuleb vaadata, mis piirikaubandusega toimub. Te ise ju käraka pärast võitlesite nii, et vähe polnud – et alkoholiaktsiis ikka langeks. Näete, tänaseks on see langetatud. Diislikütuse aktsiisi puhul on probleem ju see, et diislikütust ostetakse eeskätt pikamaa-autode jaoks väga palju Leedust. Leeduga võrreldes kindlasti me täna kaotame. Küsimus on nüüd selles, et kui me diislikütuse aktsiisi Eestis langetaksime, siis mis ta eelarvele tähendab. Oluline küsimus! Kas see tähendab eelarvele miinust, on see eelarveneutraalne või tähendab hoopis plussi. Need arvutused, mis mina olen saanud, tuginevad poole aasta või aasta tagusele infole ja näitavad, et see tähendaks eelarvele miinust. No vaatame, tuleb teha uued arvutused.
Kui te arvate, et kõik tuleb raiuda kivisse, siis kõik ei tule. Rahanduspoliitikas tulebki olla väga paindlik, vaadata, missugune on turukonjunktuur. Nii et see, et rahandusminister vaatab teiste riikide olukorda, vaatab Eestist kaugemale, mitte ainult siinset pilti, on väga õige. Nii et seda mõtet tuleb toetada, tuleb analüüsida ja kogu aeg olla turusituatsiooniga kooskõlas.

17:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud peaminister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kas Riigikogu liikmetel on soov avada läbirääkimised? Yoko Alender, palun!

17:43 Yoko Alender
Hea aseesimees! Austatud peaminister! Head kolleegid, kes te olete veel jäänud siia kuulama! Mõned tähelepanekud võib-olla. Mulle tundub selle tänase arutelu puhul, mis küll oli kohati sisukas ja isegi huvitav –, et tegelikult peaministri väga selget plaani sellest, kuidas Eesti kliimaneutraalsuseni jõuab, millised on uued tehnoloogiad, millised on majanduse võimalused, me siiski ei kuulnud. Kõigepealt loeti meile ette apteegireklaami kiirusel ilmselt ametnike koostatud teksti. Eelistustest ja tegelikest seisukohtadest me vastuste kaudu saime aimu, aga kohati mulle tundus, et peaminister tegelikult lihtsalt üsna nautlevalt irvitas nende teemade üle. Sellest on kahju.
Ma arvan, et enam ammu ei saa kuidagi eraldi osadeks lahutada kliimapoliitikat, majandust ja rahandust – need on üks ja sama. Iga otsus, mille me teeme, mõjutab seda, mis kliimaga juhtub. Ja sama võib öelda eelmise arupärimise kohta. Kuna selle puhul arupärijad lõppsõnavõttu ei teinud, siis paar sõna ka selle kohta. Loodan siiski, et selle projekti elluviimisel suudetakse ennast kokku võtta. Ma arvan, et on õige öelda, et valitsusjuhi ülesanne on hoida see riikidevaheline koostöö toimimas, nagu ka peaminister kinnitas. Loodetavasti tema koalitsioonipartneritel ei õnnestu seda Eesti jaoks nii olulist projekti, mis liidaks meid muu Euroopaga päriselt keskkonnasõbralikult, kraavi keerata. Selleks aga, et Rail Baltic oleks keskkonnasõbralik, tuleb tõepoolest lähtuda vajaduspõhiselt esiteks ka ülejäänud transpordi planeerimisest, mitte võtta kinnisideeks, et kindlasti need 366 kilomeetrit peavad olema neljarealised maanteed. Kinnisideeks võib aga võtta ohutuse. Spetsialistid ütlevad juba ammu, et seda saab tagada ka 2 + 1 maanteega, mis säästab oluliselt rohkem looduskeskkonda ega anna valet signaali autokasutuse kohta tulevikuks. Rail Baltic muutub keskkonnasõbralikuks siis, kui meie elekter ei tule enam põlevkivist. Seetõttu on ülioluline, et me saame siin Riigikogus millalgi kuulda, milline on Eesti kava põlevkivitööstusest väljumiseks. Täna peaminister andis küll mõista, et loodetavasti aastal 2040 toimub mingisugune innovatsioon põlevkivikasutuse osas. Ma arvan, et sellest ei piisa, ma arvan, et Eesti väärib enamat. Aitäh!

17:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Taavi Rõivas, palun!

17:46 Taavi Rõivas
Hea juhataja! Head kolleegid! Mõned märkused. Kõigepealt neljarajalistest teedest. Juhin tähelepanu, et viimane otsus sel teemal tehti 2016. aasta kevadel, kui 2017.–2020. aasta RES-iga eraldati vahendid selleks, et Koselt Mäoni maantee neljarajaliseks ehitada. Vastab tõele, et sealt alates ei ole mitte ainult raha eraldatud uute teeobjektide jaoks, vaid ei ole ka meetritki teed neljarealiseks projekteeritud. Seda

peab hea vastaja ise hindama, kes sel ajal otsuseid teinud on. Aastad olid siis – kordan üle – 2017, 2018 ja 2019. Teehoiukava küll ütleb, et aastal 2030 võiks olla mõni uus teejupp valmis, aga me ju teame siin Riigikogus väga hästi, et riigieelarvelist katet ei ole seal mitte kopika eestki ja ühtviisi katteta on nii aasta 2030 kui 2300. RES-i perioodi ei mahu neist kumbki. Seetõttu võib lubada mida iganes ja pärast öelda, et oli vaja, näete, edasi lükata, nii nagu juhtus Rail Balticuga.
Nüüd aktsiisist. Ühelt poolt ei peaks selle aktsiisiteema pärast väga palju muretsema. Me kõik saame aru, et nii nagu sisekaitsereserv, nii nagu mitmed muud teemad, mis EKRE on õhku visanud, ei ole see tõsiselt võetav poliitiline algatus, ja sinna ta võikski jääda. Aga teisalt, kui me mõtleme, siis mis signaali see annab, kui ühelt poolt peaminister räägib, et Eesti peab võitlema kliimamuutustega – Jüri Ratas on ise öelnud, et mitte ükski valitsus ei ole nii palju rääkinud kliimamuutustest –, ja samas valitsuse liikmed ise annavad signaali, et kulutage rohkem kütust, just nimelt fossiilset kütust, me laseme hinna alla? No mine võta kinni, mis see valitsuse poliitika või seisukoht siis on.
Kui seda kõike hinnata koosmõjus eelmise arupärimise teemaga ehk siis Rail Balticuga, mille puhul ühe väga säästliku ja maanteetranspordist oluliselt keskkonnasõbralikuma transpordiliigi investeeringutest on suudetud kolme aasta jooksul kulutada või täpsemalt öeldes kasutusele võtta vaid 11% 100%-st, siis see näitab küll, et teod ja sõnad ei lähe paraku kokku. Inglise keeles on ütlus "*put your money where your mouth is*". Praeguse valitsuse puhul paraku ei ole see kohe mitte kuidagi realiseerunud. Aitäh!

17:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Kas härra peaminister soovib lõppsõna? Palun!

17:49 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Hea, et 2020. aastal valimisi ei ole. Aga ega seda ei saa kuidagi ette heita, et see debatt meil siin ikkagi poliitilisena püsib. Ükskõik, mida ma siin Riigikogu ees valitsuse liikmena tõsiselt – ma ütlen, siiralt tõsiselt – püüan öelda, ikka öeldakse, et see on jama, see pole piisav, ei süveneta jne.
Ma alustan ühest killust, mida härra Rõivas mainis: et sisekaitsereserv, see EKRE idee, on ellu viimata, midagi pole juhtunud. Miks ei ole – on küll juhtunud! Vastupidi, valitsus on otsustanud sinna suurusjärgus 900 000 eurot panna, et sellega startida: startida ettevalmistusega, startida koolitustega, startida varustusega. Mis jutt see on, et ei ole midagi juhtunud?! Punkt üks.
Punkt kaks on see, austatud Yoko Alender, et kliimateemat – ma ütlen seda täie siirusega ja täiesti südamest – ma võtan ääretult tõsiselt. Ma saan aru, et te tahate nüüd kasutada lauset, mille ütles härra Rõivas: et ma olen öelnud, et ükski valitsus pole kliimast nii palju rääkinud. Ja rõhk on sõnal "rääkinud". Ma võin öelda: ükski valitsus pole sellest nii palju rääkinud ja ka tegutsenud. Tõesti, me oleme väga palju seda teemat arutanud, me oleme väga palju otsuseid langetanud, ja väga suuri otsuseid langetanud. Ja mulle tegelikult hingepõhjas tundub, et need otsused pigem teile ka meeldivad, küllap teiegi arvate, et need on õiged otsused. Aga seda on raske öelda, sest seda teeb vale mees teie praeguses poliitilises pildis.
Kas või seesama, mida teiegi puudutasite: ma ei öelnud niisama, et kliima- ja energiakomisjon on ka selles valitsuses loodud, seda polnud varem. Ja ma arvan, et sellel on olnud tegelikult väga suur roll, et me oleme suutnud jõuda sinna, kuhu Eesti on jõudnud. 2019. aasta kevadel olin ma Euroopa Liidu Ülemkogu laua taga ja ütlesin, et me ei saa täna seda eesmärki heaks kiita, me teeme esialgu ainult analüüse. Ja me tegime analüüse, võttes neid väga tõsiselt. Me oleme teinud koostööd teaduste akadeemia ja selle presidendiga.
Te ütlete, et me analüüsime vähe tuleviku energiakandjaid või -allikaid. Vastupidi, ma arvan, et on käinud läbi haruldased muldmetallid, on käinud läbi vesinik, on käinud läbi põlevkivi suurem väärtustamine tulevikus. See on kahjuks tõde, et me ei ole väga oma loodusvarasid teaduslikult viimase 30 aasta jooksul või, vabandust, peale 1990. aastate teist poolt väga palju uurinud. (Hääl saalist.) Ei, ma ei kasuta seda 17 aastat. Tegelikult on realiteet, et kahjuks me oleme liiga vähe panustanud sinna.
Ma tahan teile öelda, et need kaks teematõstatust, mis te täna tegite, on väga olulised. Ma olen selle eest tänulik ja arvan, et seda dialoogi peaks jätkama, kui me suudame. Loomulikult, see poliitiline pingpong – ma mõistan seda. Aga ma kindlasti sellega ei nõustu, et te ütlete, et midagi ei ole tehtud või et tehtu on mõttetu. Nii ei saa, ma arvan, dialoogi tekkida. Aga igal juhul aitäh teile nende küsimuste eest ja selle kaks ja pool tundi kestnud väga tõsise arutelu eest! Siiralt!!

17:53 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud peaminister! Tänasele teisele arupärimisele vastamine on lõppenud.

---

3. 17:53 Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse (massilise sisserände tõkestamine) eelnõu (110 SE) esimene lugemine

17:53 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Me läheme edasi. Kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu 110 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks siseminister Mart Helme.

17:53 Siseminister Mart Helme
Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tõepoolest, niisugune eelnõu on valitsuse initsiatiivil sündinud. Ja põhjused on väga proosalised. Esiteks, me kõik teame, et ränne kui niisugune ei ole tänapäeva maailmas kuidagi erandlik. Me ei saa kõrvutada ennast mingite 150 aasta taguste asjaoludega, inimesed liikusid siis vankrite, hobuste ja purjelaevadega ja kogu planetaarne inimeste liikumine oli suhteliselt piiratud. Meil on tänapäeval uued tehnikad, uued tehnoloogiad, aga ka, nagu täna on siin räägitud, uued klimaatilised tingimused – paljud piirkonnad on põuased –, paljudes piirkondades aga on sõjategevus. See on pannud kümned ja kümned miljonid inimesed liikuma. Me kõik teame, et rändeprobleemid on akuutsed, ja on akuutsed väga paljudes planeedi piirkondades: Põhja-Ameerikas, Euroopas, Aasias. Seetõttu peab ka Eesti olema võimeline mõnevõrra ette vaatama ning astuma ka seadusandluses samme, et mingitel põhjustel meie piirkonnas ühtäkki esilekerkivad rändelained ei tabaks meie riiki ootamatult ja et me oleks võimelised sellistel puhkudel oma huvisid kaitsma ja oma turvalisust tagama. Seetõttu on valitsus algatanud nimetatud eelnõu, mis on võib-olla pealkirjastatud – nagu meie eelnõud nii mõnelgi puhul – mõnevõrra keeruliselt, aga mis käsitleb väga konkreetseid asjaolusid.
Aga loetlen nüüd lühidalt neid punkte, mida see eelnõu seadustes muudab. Kõigepealt, praegu oleme olukorras, kus massilise sisserände korral me ei tule toime inimeste tuvastamise ja nende kaasuste menetlemisega. Me viisime läbi, kui ma õigesti mäletan, novembrikuus massilise sisserände õppuse Lõuna-Eestis Koidula piiripunktis ja päeva jooksul imiteerisime olukorda, kus 500 inimest soovis Eestisse siseneda. Olime arvestanud, kui palju võib ühe inimese juhtumi menetlemise peale aega minna, ja tuli välja, et me ei suutnud toime tulla. See tähendab seda, et kui meil praegu seadus ütleb, et 48 tunni jooksul tuleb inimestele anda vastused, mida nendega tehakse, mis nendest edasi saab, siis see lihtsalt ei ole võimalik. Aga see oli ainult 500 inimest. Kui me räägime tuhandetest – ja tuhanded on mingisuguste kriisiolukordade puhul täiesti võimalikud –, siis on ilmselge, et me peame üle kogu Eesti suunama praktiliselt kogu kohtunike, politseinike, piirivalvurite ja ka humanitaartöötajate ja meditsiinitöötajate ressursi sellele, et massilise piiriületusega toime tulla. See ei ole mõeldav nendes seaduseraamides, mis meil praegu kehtivad. Seetõttu esimene oluline punkt ongi, et halduskohtu loal on sisserändajate kinnipidamist võimalik pikendada kuni seitsme päevani, et läbi viia esmased menetlustoimingud. Kui selle aja jooksul ei tulda toime, siis on võimalik neid pikendamisi veel taotleda, aga praegu me räägime esmasest seitsmest päevast.
Kohtul võimaldatakse koostada kohtulahend kirjeldava ja põhjendava osata, kui see on tingitud kohtule esitatud välismaalase kinnipidamise taotluste erakordselt suurest arvust. See jällegi tähendab menetluse lihtsustamist ja bürokraatia vähendamist, et eriolukorraga toime tulla.
Kolmandaks, seadusliku aluseta Eestis viibivaid välismaalasi või rahvusvahelise kaitse taotlejaid lubatakse kinni pidada väljaspool kinnipidamiskeskust. Mida see tähendab? Kujutame ette, et Lõuna-Eestis toimub Luhamaa ja Koidula kandis ning kogu Kagu-Eesti piiri ulatuses massiline piiriületus. Kui me need inimesed suudame piiril kinni pidada, suudame nad suunata mingisugustesse kontrollpunktidesse, keskustesse, siis seaduse kohaselt me peaksime praegu neid hoidma, ütleme, Võrus või ka Põlvas või veel mõnes sealses suhteliselt väikeses kohas kinnipidamisasutustes, aga Võru politseijaoskonnas, kui ma õigesti tean, on kümmekond kongi, Põlvas ka mõned. On selge, et selle kapatsiteediga me toime ei tule. See seadusmuudatus võimaldab meil inimesi suunata kontrolli all ka

mujale, olgu need siis koolid, kultuurikeskused või mingid muud hooned, suveperioodil ka võib-olla mingisugused ajutiselt püstitatud kohad, näiteks telgid, kus inimesed saavad esmast toetust, toitu ja vajaduse korral esmaabi. Seal oleks võimalik ka nende kaasuseid menetlema hakata.
Edasi, ebaseaduslikele sisserändajatele ja rahvusvahelise kaitse taotlejatele osutatavate teenuste hulka piiratakse. Mida see tähendab? See tähendab seda, et kui meil praegu rahvusvahelise kaitse taotlejatele on ette nähtud terve hulk kõikvõimalikke teenuseid, alates tugiisikust ja lõpetades toetustega, elamispinnaga, siis massilise sisserände korral on ilmselge, et kui meil tulevad sajad varjupaigataotlused, siis me ei suuda kõiki neid vajadusi selles ulatuses rahuldada. Me reserveerime riigile õiguse teha seda vähendatud ulatuses.
Edasi: tagasisaatmise ja rahvusvahelise kaitse menetluste läbiviimisele võimaldatakse kaasata Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti (Frontexi) ja Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti lähetatud ametnikke. See on jällegi mõeldud selleks, et meie oma inimeste nappuse korral oleks meil võimalik kaasata nii, nagu meie ametnikud on käinud abiks näiteks Itaalias ja Kreekas, ka teiste riikide asjaomase struktuuri kaudu meile saabunud ametnikke. Kuid siin on üks oluline punkt: nimetatud ametnikud ei saa meie riiklust puudutavaid otsuseid vastu võtta, vaid aitavad puhtmenetluslikult asjadega toime tulla.
Need on lühidalt esitatud põhiseisukohad, mis eelnõus on. Kui teid huvitab statistika, siis mingil määral on võimalik seda välja tuua. Praegu me ei räägi mingist massilisest sisserändest, me räägime Eestis täiesti kontrolli all olevast sisserändest, kus on küll segmente, mida meil on väga raske isegi statistiliselt tuvastada, aga see on seotud juba Euroopa Liidu sisese teisese rändega, mis on osaliselt 2015. aasta massilise sisserände tagajärg, osaliselt aga tingitud sellest, et rahvusvaheliste lepingute kohaselt on inimestel õigus liikuda nii õpirände, töörände kui ka muu rände raames. Aga see kõik on põhimõtteliselt meil kontrolli all, välja arvatud kõige suurem probleem, mis on seotud töörändega, aga see eelnõu seda ei puuduta.
Ega mul rohkem praegu sissejuhatavalt midagi öelda ei ole. Olen valmis vastama teie küsimustele.

18:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Teile on tõesti ka küsimusi. Jürgen Ligi, palun!

18:03 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra Helme! Ma pean tunnistama, et ma toetan teie eelnõu ja isegi kiidan, aga võib-olla on põhjus selles, et see on siiski Euroopa Liidu initsiatiiv. Kuidas teie sellega lepite või kuidas te seda vastuolu seletate, et Euroopa Liit siiski tegeleb migratsiooniga, immigratsiooniga, püüab seda reguleerida, selle mõjusid leevendada? See ei ole kooskõlas sellega, mida te üldiselt olete ju maailmale rääkinud, et Euroopa Liit teeb ainult paha ja soosib massiimmigratsiooni. Kas te olete oma arvamust Euroopa Liidu kohta natukene korrigeerinud?

18:04 Siseminister Mart Helme
Noh, keeruline küsimus. Selles mõttes, et kui me Euroopa Liidust laiemalt ja tervikuna räägime, siis Euroopa Liit on väga keeruline nähtus. Ega Brexit ei oleks toimunud, kui Euroopa Liit ei oleks nii keeruline nähtus. Kui me nüüd keskendume rändele, siis tegelikult see eelnõu on täiesti kooskõlas meie seisukohtadega, mida me juba aastal 2015 esitasime: ränne peab olema kontrollitud, peab olema liikmesriigi otsustada, kui suures ulatuses rännet aktsepteeritakse, missuguseid protseduure läbi viiakse. Sellest ajast on vett merre juba viis aastat voolanud ja tegelikult me ju kõik näeme, et ka Euroopa Liidus tervikuna on vahepeal mõtteviisis olulisi korrigeeringuid toimunud. Üha rohkem räägitakse sellest, et on vaja tegeleda probleemi lähtekohtadega ehk siis lähteriikidega, aidata neil toime tulla nii majanduslike, sotsiaalsete kui tihtipeale ka poliitiliste probleemidega – niivõrd, kuivõrd see on rahvusvahelise kogukonna ja Euroopa Liidu võimuses. Mõtteviis selles suunas liigub ja seda me igati toetame ja tervitame. See tähendab, et kui me oleme selles edukad, siis tuleb Euroopasse oluliselt vähem neid inimesi, kes on igasuguste seikluste otsijad ja parema elu otsijad. Nii et ma selles mõttes siin ei näe tõsist vastuolu.
Mis konkreetselt puudutab seda eelnõu, siis ma ütleks nii, et see eelnõu tegelikult ei puuduta mitte niivõrd rännet kusagilt Lähis-Idast või Aafrikast. Meid tõenäoliselt niisugused massid, mida me oleme telepildis näinud kusagil Balkani maades läbi riikide rändamas tõotatud maa Saksamaa poole, sealt piirkondadest ei ohusta. Küll ei saa me välistada seda, et mingisuguste poliitiliste mullistuste või tehnogeense või loodusliku katastroofi tagajärjel tabab Eestit lühikest aega kestev tuhandete inimeste

sõna otseses mõttes elu päästev ränne meie lähinaabrusest. Sellega me peame arvestama ja selleks me peame valmis olema. Ma arvan, et see eelnõu tekitab meile seadusandlikud mehhanismid, et selles olukorras hakkama saada.

18:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Hanno Pevkur, palun!

18:06 Hanno Pevkur
Aitäh! Härra siseminister! Selle eelnõu tekkelugu on tegelikult pikem kui praeguse valitsuse ametiaeg. Aga olgu sellega, kuidas on. Me arutasime seda komisjonis ka, aga praegu ma juhin teie tähelepanu ühele punktile, millega antakse varjupaiga taotlejatele ja sisserändajatele õigus kohtusse pöörduda. Praegu neil Eesti õiguse kohaselt seda võimalust ei ole. Kas te olete küsinud ka kohtute haldamise nõukoja käest ja üldse kohtute käest, kuidas nemad sellele vaatavad? Te ütlete, et see süsteem rakendub üldse alles 3000 inimese puhul, kui on hädaolukord välja kuulutatud, nagu ma siit loen. Kui 3000 kaebust tuleb kohtusse, kas see kohtusüsteemile mingit mõju ei avalda? Kõikidel muudel juhtudel ju see seadus ei rakendu, peab olema hädaolukord.

18:07 Siseminister Mart Helme
Mina isiklikult ei ole kohtute esindajatega sel teemal vestelnud, aga teema kui niisugune oli teravalt üleval – "teravalt" ei ole võib-olla õige sõna, õigemini tõsiselt üleval – kui eelnõu koos Justiitsministeeriumiga ette valmistati. Sealsed ametnikud ja minister pidasid ka kohtunike ja kohtunike esindusorganisatsioonidega sel teemal pikki läbirääkimisi. See oli tegelikult ka üks põhjus, miks eelnõu valmimine võttis suhteliselt pikalt aega, sest küsimärgi all oli just nimelt kohtute ressursivõimekus, kohtunike kaasamise võimalikkus, kui Kagu-Eesti kohtud ei tule lihtsalt koormusega toime. Justiitsminister veenis mind selles, et ta on saanud kokkuleppele, et vajaduse korral me toome lisajõude kas või Saaremaalt, Hiiumaalt ja teistest Eesti paikadest, et selle tööga toime tulla. Nii et kohtud omalt poolt eelnõule blokeeringut ei tekita.

18:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Taavi Rõivas, palun!

18:09 Taavi Rõivas
Aitäh! Ma jäin siin mõttesse, et keda sealt Hiiumaalt õigepoolest tuua oleks. Mulle teadaolevalt Hiiumaal kohtunikke ei ole. Aga jäägu see, on sellega, kuidas on. Mu küsimus puudutab hoopis seda, et vähemalt viis aastat järjest on teie juhitav erakond Eesti rahvast, kuidas soovite, kas hirmutanud või hoiatanud selle eest, et kohe-kohe on tulemas tohutud hordid võõramaalasi, pagulasi täpsemalt. Te olete kasutanud väga-väga palju erinevaid meetodeid, kuidas seda hirmu Eesti inimeste sekka külvata. Ja nüüd te tulete pulti, ütlete, et ränne on kontrolli all, kiidate Euroopa Liidu algatusi ja üleüldse rahustate kõiki, ütlete, et polnudki õieti midagi. Küsimus on lihtne. Kas teil nüüd ministrina, kui teil on natuke rohkem infot, on saabunud teatav selginemine? Kas te olete valmis tunnistama, et see viis aastat olete te tegelikult jama ajanud?

18:10 Siseminister Mart Helme
Aitäh küsimuses väga sellise kirjandusliku sõnavara kasutamise eest! Mul ei ole siin midagi tunnistada. Me oleme kogu aeg olnud seda meelt, et ränne peab olema Eesti valitsuse kontrolli all. See eelnõu on üks samm selles suunas, et ränne, olgu ta legaalne, illegaalne, kriisitingimustes toimuv, oleks Eesti Vabariigi kontrolli all, Eesti Vabariigi jõustruktuuride ja muude struktuuride kontrolli all. Ma ei näe siin mitte vähimatki vastuolu. Mitte vähimatki vastuolu! Te räägite sellest, et me oleme inimesi hirmutanud. Aga kas te selle peale olete mõelnud, et võib-olla sellepärast, et me oleme hirmutanud, ja võib-olla sellepärast, et me oleme praegu valitsuses, meid ei olegi tabanud selline massiline ränne? Ka teisene ränne, mis on Euroopa Liidus muide väga tõsine probleem, ei ole meid tabanud.
Muide, vaadates tulevikku võin ma öelda praegu seda, et Euroopa siseministrite tähelepanu objektiks sai viimasel ministrite nõukogul Saksa siseministeeriumi levitatud mõttetoidunimeline paber, kus oli kirjas terve rida ettepanekuid liikmesriikide suveräänsuse vähendamiseks rände edaspidisel kontrollil.

See on n-ö mõttetoidupaber, mis kedagi millekski ei kohusta, aga mitte eile sündinud inimesena võin ma öelda, et Saksamaa valmistab sellega oma eesistumise perioodiks ette initsiatiive, millega tahetakse liikmesriikidele senisest jõulisemalt peale suruda Euroopasse saabunud migrantide sundjagamist. Päevakorral on ka järjekordselt Dublini regulatsiooni likvideerimine, ähvardatakse mittenõustumise korral üle vaadata Euroopa Komisjonilt riikidele antavad toetusrahad.
Ma ütleksin, et see on kõik see, mille eest me oleme hoiatanud. Nii et mingit hirmutamist ei ole. Loomulikult võib ka Saksamaa n-ö mõttetoidupaberi kohta öelda, et palju küsid, vähe saad. See tähendab seda, et ette pannakse rohkem ja kõik teavad, et lõppkokkuvõttes kompromiss tuleb lahjem. Aga selge on, et rändeküsimused ei ole päevakorralt maas Euroopa Liidus ja ammugi ei ole need päevakorralt maas globaalselt.

18:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jürgen Ligi, palun!

18:13 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra Helme! Seda, et rändeküsimused ei kao kunagi päevakorralt, vaid see surve on globaalne, olen mina oma kolleegidele rääkinud siin saalis umbes 20 aastat. Põhjused on ülerahvastatus, ressursside puudus, kliimamuutused ja sellest kõigest tulenevad konfliktid. Selle eest hoolitses juba Rooma Klubi, et osa inimesi Eestis seda teaks. Mis puutub 2015. aastasse, mida te nimetasite, siis sel ajal tegelikult toimus murrang ka Euroopa Liidu suhtumises. Ja peab teie kurvastuseks ütlema, et juba enne, kui Euroopa Liit sellesse asjasse tõsiselt suhtuma hakkas – jutt oli tookord peamiselt Saksamaast ja Austriast –, rääkisin mina seda oma kolleegidele ja sain vastuse, et me ei saa sarnaneda EKRE-ga. Nii palju illustratsiooniks, kui raske oli EKRE loodud õhkkonna puhul ajada mõistlikku juttu sellest kriisist. Aga mu küsimus on selline: kas te tunnistate, et Euroopa Liit on siiski meile vajalik koostööformaat, selleks et globaalse migratsiooniga tegeleda – igat liiki, nii seadusliku kui mitteseaduslikuga – ja seda riiklikult siiski kontrolli all hoida?

18:14 Siseminister Mart Helme
Ma ei ole kunagi eitanud rahvusvahelise koostöö vajalikkust, ma olen alati olnud seda meelt, et seda on vaja. Ma ei ole olnud ka otseselt Euroopa Liidu vastane. Küll olen olnud seda meelt, et Euroopa Liit ei peaks järjest jõulisemalt föderaliseeruma ja liikmesriikidelt järjest rohkem suveräänsust ära võtma. Meil on selles mõttes teatud lähenemise erinevused. Minu euroskepsis sai alguse siis, kui Euroopa Liidus taheti hakata vastu võtma Euroopa Liidu põhiseadust, mis, nagu me teame, kukkus läbi. Selle hääletasid maha nii hollandlased kui prantslased. Püüti küll ju korduvalt uusi referendumeid korraldada, et "õiget" tulemust saada, aga lõpuks ikkagi see ei õnnestunud. No mindi n-ö tagaukse variantide kaudu. Aga see, millele ma viitasin sellest Saksa mõttetoidupaberist rääkides, on põhimõtteliselt ikkagi jälle katse liikmesriikide suveräänsust vähendada, liikmesriikidelt teatud õigusi teatud küsimustes ära võtta. Ja sellega ma ei ole nõus. Aga Euroopa Liidu kui Euroopa rahvaste majandusliku ja tihtipeale ka õigusliku koostöövormi vajalikkust ei ole ma kunagi eitanud.

18:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Hanno Pevkur, palun!

18:15 Hanno Pevkur
Muidugi tõsiasi on see, et ränne Euroopas oli ka enne EKRE-t ja kindlasti jätkub ka pärast teie valitsusest lahkumist. Kui te vaatate ükskõik milliseid väljaütlemisi varasemate Eesti Vabariigi valitsuste poolt, nii peaministrite kui ka siseministrite poolt, siis alati on räägitud kontrollitud rändest. Nii et selles osas te ei ole kuidagi unikaalne. Aga ma tahan teilt küsida sellist asja. Te olete selle eelnõu kohta saanud arvamusi ka rahvusvahelistest organisatsioonidest – Rahvusvahelisest Migratsiooniorganisatsioonist ja UNHCR-ist, mis on siis ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet – ja need arvamused on üsna kriitilised. Peamine kriitika puudutab kinnipidamist, viidatakse, et rahvusvahelise õiguse kohaselt üle 72 tunni kinnipidamine on ikkagi väga ekstreemne. Enamik teie kommentaare siin on, et võtame teadmiseks, võtame teadmiseks, võtame teadmiseks. Ja siis väidate seletuskirjas, et selle eelnõu rahvusvaheline mõju on väike. Ma kardan siiski, et väga väike ei ole, kuigi ma ütlen, et need eesmärgid on õiged. Äkki te

kommenteerite paari sõnaga teie ministeeriumi ja teie enda vastuseid rahvusvaheliste organisatsioonide kriitikale.

18:17 Siseminister Mart Helme

Ma mõtlen, et seadusi teeb ikkagi eelkõige Eesti Riigikogu. Ja kui rahvusvahelised organisatsioonid esitavad oma arvamusi, siis me võtame need teadmiseks, aga lähtume siiski sellest, et meie siin peame seda riiki juhtima ja peame otsustama, kuidas me selles riigis oma asju korraldame. Loomulikult peame püüdma seda teha nii, et meil ei teki meie oluliste liitlaste ja ka rahvusvahelise õigusega otseseid konflikte. Aga kui meie väikese riigi ressurss ei kanna välja rahvusvaheliste organisatsioonide soovituste arvestamist ja me leiame, et meil on mõistlik küsimuste lahendamisel võtta teistsugune positsioon, siis ma arvan, et Eesti rahvas, kes on andnud volitused Eesti Riigikogule, ja Eesti Riigikogu, kes on andnud volitused Eesti valitsusele, on suveräänne langetama teistsuguseid otsuseid.

18:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Taavi Rõivas, palun!

18:18 Taavi Rõivas

Aitäh, austatud juhataja! Kui fakte vaadata, siis aastatel 2015–2020 ei ole mitte ühelgi aastal toimunud massilist pagulaste sisserännet ega ka massilist kontrollimatut rännet Eestisse. Aga ometi te ütlete praegu, et puudub vähimgi vastuolu teie toonase jutu – noh, kelle hinnangul hirmutamisjutu, kelle hinnangul mitte – ja praeguse jutu vahel. Mis siis õigupoolest muutus selle kümne kuuga, kui tegelikult ühelgi aastal ei ole massilist sisserännet olnud, kui kõik valitsused on nende teemade käsitlemisel valdavalt järjepidevad olnud? Kas muutus see, et teile jõudis kohale teadmine, et tegelikult ei ole see tõsi, mida te olete seni rääkinud, et pigem oli see illusoorne jutt? Palun vastake sellele küsimusele. Kas te olete valmis möönma, et te tõepoolest ei rääkinud tõtt, kui ennustasite, et tuleb massiline sisseränne?

18:19 Siseminister Mart Helme

Ei, me oleme kogu aeg tõtt rääkinud. Kellelgi meist ei ole seda kristallkuuli, mis oleks meile aastal 2015 öelnud, et ungarlased panevad piirid kinni, nii et ka Austriasse ja Saksamaale sellised massid ei pääse, ja nad tekitavad sellega Euroopa Liidus hoopiski teise suhtumise, teistsugusel tasemel arutelu. Meil seda kristallkuuli ei olnud ja ei ole ka praegu. Aga kui me nüüd ikkagi vaatame tänavapilti praegu Tallinnas, siis näeme, et see on võrreldes 2015. aastaga selgelt muutunud. Siin on kindlasti rohkem inimesi, kes on selgelt võõrpäritolu.

Ja kui me vaatame trende, mis on viimastel aastatel võimust võtnud, siis me näeme, et riigid ja nende probleemid on erinevad. Ja vähemalt viimases kolmes ministrite nõukogus on riigid oma erinevad probleemid ka laua peale pannud. Ning üllatav-üllatav! Vahemere riik Hispaania ei kurda mitte niivõrd selle üle, et Hispaaniasse saabub tohutul hulgal immigrante Põhja-Aafrikast, vaid kurdab selle üle, et Hispaaniasse saabub neile üle jõu käivalt palju immigrante Ladina-Ameerikast, kusjuures suur osa nendest tuleb tänu viisavabadusele. Aga me teame, mis toimub Venezuelas, Boliivias ja mitmes teises Ladina-Ameerika riigis.

Ränne kui niisugune ei pea käima täpselt selle mustri järgi nagu see paanika, mis puhkes aastal 2015. Või ma toon mõned teised näited. Poola siseminister on kõikidel kordadel rõhutanud, et Poola põhiprobleem on ränne Ukrainast. Kui ma õigesti mäletan – ma loodan, et jälle ei öelda, et Helme valetas –, siis 2,5 miljonit ukrainlast on Poolas ja Poolale on see suur probleem. Jaa, see on ühelt poolt odav tööjõud, aga teiselt poolt on see ka tõsine demograafiline, rände- ja sotsiaalne probleem. Täpselt sama võime öelda meie. Ka meie puhul on ju praegu selge, et meil on väga tugev rändesurve, kuna Euroopa Liidu ja Ukraina vahel kehtib viisavabadus. Me võtame praktiliselt iga päev lennujaamades ja mujal piiril kinni inimesi, kes püüavad illegaalselt Eestisse tulla – illegaalselt siia tööle, illegaalselt oma perekondade juurde. Nad ei ole seda korralikult vormistanud. Meil on tõsine probleem rändega.

Ja kui te nüüd küsite, milleks seda eelnõu vaja on, siis ma veel kord rõhutan: seda eelnõu on vaja selleks, et me poleks mingisuguse kriisi tekkimisel jõuetud ega peaks ütlema, et kus me siiamaani olime. Vaat siis, lugupeetud opositsioonipoliitikud, kes te mind praegu pommitate küsimustega, hakkate te süüdistama valitsust selles, et valitsus mitte midagi eelnevalt ei teinud. Me püüame selle võimaluse teilt ära võtta, me püüame juba eelnevalt midagi teha. Aitäh!

18:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Palun nüüd kaasettekandjaks põhiseaduskomisjoni esimehe Paul Puustusmaa.

18:23 Paul Puustusmaa
Hea juhataja! Head kolleegid! Mul on rõõm olla teie ees, et toetada kaasettekandjana seaduseelnõu 110, mis on Vabariigi Valitsuse algatatud. Nagu Mart eelnevalt tutvustas, on see eelnõu, millega võetakse üle Euroopa Liidu direktiiv, mis võimaldab liikmesriigil olukorras, kus riiki saabub suur hulk ebaseaduslikke sisserändajaid, muuta kinnipidamisnõudeid ja muud sellega kaasnevat.
Siin puldis olles ei saa ma muidugi esitada küsimust, mille ma hea meelega tahaks esitada austatud Taavi Rõivasele, kes väga pingsalt proovis pinnida ministrit pagulaste arvu või sissetulijate arvu küsimuses. Aga see on üks suur eksitus, millega püütakse inimesi eksitada. Küll on meil pagulased ja küll on meil põgenikud, küll kvoodipagulased ja legaalid ja illegaalid. Sisserändajate hulk on tegelikult oluliselt suurem. Kui me sedasama asja, mida me täna siin käsitleme, komisjonis arutasime, siis ütlesid ministeeriumi esindajad, et möödunud aastal tuli meile ametlikult töölubadega sisse 21 000 inimest. Neid ei olnud üks, sada või tuhat, me räägime kümnetest tuhandetest ainuüksi möödunud aastal. Aga peale selle on ka illegaalid, kelle arvu me lihtsalt ei tea. Nii et tegelikult on see eelnõu põhjendatud.
Üks hea küsija küsis enne, kas kohtunikega on eelnõu arutatud ja kas kohtunikud on teadlikud, kuidas omalt poolt kaasa aidata. Tõepoolest, võin öelda, et käisin kohtute haldamise nõukojas, ja kohtunikud tegelevad sellega Justiitsministeeriumi abil. Praegu on menetluses seadusmuudatused, millega tahetakse sellesse süsteemi kaasata ka kohtunikke, ja tõepoolest on küsimus, kui palju on kohtunikke vaja ja kui palju meil on üldse ressurssi, et olukord lahendada, kui tekib massiline sisseränne.
Kõlas ka küsimus, mis on massiline sisseränne. Selgus, et olemasoleva seadustiku korral me oleme püstihädas juba siis, kui meile tuleb ootamatult sisse mingisugune hulk, ütleme, 400 või 500 inimest. See on maksimaalne piir, millega me hakkama saaksime. Aga kui see hulk on suurem? Kui see hulk on mitte 400–500, vaid kui see hulk on 1000, 1500, 2000, 3000? Need olid arvud, millega mängiti. Ja siis selgus, et me oleksime, jah, tõesti hädas. Nii et see on selle seaduseelnõu eesmärk: tulla sellise olukorraga toime. Ühelt poolt oleks siis abiks Siseministeeriumi välja töötatud akt ja teiselt poolt tegelevad sellega Justiitsministeerium ja kohtunikud.
Seda eelnõu arutati põhiseaduskomisjonis eelmise aasta detsembrikuus. 9. detsembril oli see meil komisjonis arutelul. Istungit juhatasin personaalselt mina, Paul Puustusmaa. Komisjoni istungist võtsid komisjoni liikmetena osa Kalle Grünthal, Marek Jürgenson, Siim Kiisler, Andrei Korobeinik, Oudekki Loone asendusliikmena Lauri Läänemets, Hanno Pevkur, Taavi Rõivas ja Vilja Toomast. Kohale kutsutud oli loomulikult siseminister Mart Helme, kes pika ettekande tegi, ja ka Siseministeeriumi kodakondsus- ja rändepoliitika osakonna juhataja Ruth Annus ning nõunik Ele Russak, kes toetasid ministrit ja püüdsid vastata meie küsimustele. Arutelu oli väga aktiivne ja küsimusi oli väga palju. Kuna tegemist on teatud mõttes poliitiliselt laetud teemaga, siis arusaadavalt küsimused ei käsitlenud pelgalt seda eelnõu ennast, vaid sellega kaasnevaid erinevaid probleeme. Seetõttu ma ei loe teile ette kogu komisjonis arutatut, vaid püüan puudutada ainult neid küsimusi, mis käsitlesid konkreetset seaduseelnõu ennast.
Mart Helme tõdes komisjoni istungil, et eelnõu väljatöötamisel oli kõige olulisem küsimus, kuidas käituda olukorras, kui riiki tabab mingil põhjusel tuhandete inimeste sisseränne. Sedakorda eeldati teemat käsitledes tõepoolest seda, et need inimesed ei tule teisese sisserände käigus Euroopast, vaid näiteks idasuunast. Kuidas siis tegutseda nii, et ei rikutaks rahvusvahelist õigust, rahvusvahelisi norme ja jäädaks meie põhiseaduse raamidesse?
Kehtiv seadus näeb ette, et asüülitaotlejat võib kinni pidada 48 tundi, kuna põhiseaduse kohaselt on inimest lubatud ilma kohtu loata kinni pidada maksimaalselt nii kaua. Saavutati kokkulepe, et halduskohtu loal võib sisserändajate kinnipidamist esmaste menetlustoimingute läbiviimiseks pikendada seitsme päevani. See on oluline asi. Juhul kui sisserändajaid on nii palju, et ka selle aja jooksul ei suudeta menetlustoiminguid läbi viia, siis on võimalik taotleda kohtu kaudu ajapikendust. Massilise sisserände korral ei suudaks ka kohtud toime tulla tuhandetele inimestele menetluslubade andmisega ja sedagi püütakse reguleerida. On ettepanek, et kui kohtute töökoormus ei võimalda teisiti toime tulla, siis lubatakse neil koostada kohtulahend ilma kirjeldava ja põhjendava osata, et menetlustoiminguid kiirendada.
Mart Helme andis teada, et Soome eestvedamisel mängiti suvel Euroopa siseministrite kohtumisel läbi

kriisisituatsioon, kus käsitleti olukorda, kus mingi riik satub äkitselt hübriidrünnaku alla ja selle tagajärjel on vaja inimesi nii riigi sees kui ka naaberriigist tulijaid ümber paigutada. Kohtumisel püüti välja selgitada Euroopa Komisjoni ja Euroopa Liidu liikmesriikide abi osutamise võimalused. Selgus, et puudusi on ja arenguruumi on küllaga. See oli moment, kui ma küsisin, kui paljude inimestega oli tegemist selle kriisisituatsiooni puhul, mis Euroopa Liidu siseministrite kohtumisel läbi mängiti. Siis saingi vastuse Mart Helme käest, et see arv oli 2000–3000 inimest, millega, nagu selgus, me hakkama ei saa.
Kalle Grünthal pööras tähelepanu asjaolule, et kui välismaalasi on vaja kinni pidada suuremas hulgas, siis võib-olla ei oleks mõistlik ega otstarbekas kasutada selleks kultuurimaju ja koole, kuna need asutused on mõeldud teistlaadi ürituste läbiviimiseks kui inimeste kinnipidamiseks. Ta küsis, kas selle peale on mõeldud. Selle peale saime ministeeriumist vastuse, et isikuid võib kinni pidada üksnes kinnipidamiskeskuses. Täpstati, et uues kinnipidamiskeskuses on praegu 120 kohta, kuid sellest ilmselgelt ei piisa. Massilise sisserände korral me saame lähtuda sellest, et ei ole vajadust kõiki inimesi kinni pidada, kuid on vajadus neid majutada ning majutamiseks sobivad sellises olukorras ka koolimajad ja kultuurimajad.
Taavi Rõivas tundis huvi, nagu ka täna siin saalis, mis põhjustel 2018. aastal ebaseaduslike sisserändajate arv võrreldes 2016. aastaga peaaegu kahekordistus. Siis sai sisserändega seotud erinevaid momente arutatud, aga see sellesse seaduseelnõusse ei puutu. Lauri Läänemets tundis huvi selle vastu, kes katab välismaalaste väljasaatmise kulud ning mis saab juhul, kui ei suudeta tuvastada välismaalase päritoluriiki. Saime vastuse, et ka konkreetselt välismaalaselt võib väljasaatmiskulud sisse nõuda. Kui tal raha ei ole, siis katab need kulud riik ja väljasaatmise eest vastutab Politsei- ja Piirivalveamet. Lisaks toetab väljasaatmist ka Euroopa Liit. Väljasaatmismenetlusel ei ole tähtaega ning see kestab nii kaua, kuni isik on tuvastatud ja lõpuks ka tagasi saadetud. Ja väljasaatmise menetlus võib olla väga pikk. Venemaa Föderatsiooni kodaniku Nikolai Mikolenko väljasaatmise protsess kestis 15 aastat – selline võrdlus toodi välja. Riikidel ei ole kohustust sellisele isikule elamisluba anda. Frontex toetab liikmesriike tagasisaatmise võimekuse tõstmisel ja ka kolmandate riikidega koostöö tõhustamisel, et kolmandad riigid täidaksid oma rahvusvahelist kohustust ja võtaksid oma kodanikud tagasi.
Siis küsis Lauri Läänemets veel seda, mida teha inimestega, kelle väljasaatmisele kulub palju aega. Saime vastuse, et väljasaadetavat isikut on võimalik maksimaalselt kinni hoida 18 kuud. Iga nelja kuu tagant otsustab kohus tema kinnipidamise proportsionaalsust ja kui 18 kuu jooksul ei ole suudetud isikut välja saata, kohaldatakse tema suhtes vabaduses järelevalvemeetmeid. Väljasaatmist ootav isik peab olema kodutute varjupaigas ning käima regulaarselt raporteerimas ja ka nõustamisel, et vältida radikaliseerumist.
Hanno Pevkur küsis siseministrilt, mis on selle eelnõu poliitiline sisend, miks eelnõu ikkagi tegelikult algatati. Eelnõu seletuskirjast nähtub, et väljatöötamiskavatsus tehti 2017. aastal. Asjaomane direktiiv jõustus 2008. aastal ehk 11 aastat tagasi. Tegelikult lähtub see hoopis uue valitsuse tegevusprogrammist, kuid aluseks on eelmise valitsuse väljatöötamiskavatsus. Mart Helme selgitas, et kui toimus õppus HotSpot 2019, siis see näitas, et Eesti ei tuleks massilise sisserände menetlusega toime. Vaja on tekitada seadusandlik kate, mida see eelnõu pakubki. Lisaks on vaja tekitada piisav ressurss, et selle olukorraga toime tulla. Need on kaks olulist, põhilist põhjust. See eelnõu tegeleb massilise sisserände tagajärjel tekkiva erakorralise kriisiolukorraga ja sellele lahenduse pakkumisega.
Hanno Pevkur märkis veel, et hädaolukorra lahendamise võimekus on meil olemas juba ajast, kui tema oli minister. Pronksiööl oli politseil võimekus massilisi korratusi lahendada. Ta küsis, et kui Mart Helme ütleb, et see eelnõu annab katte, siis millises punktis ja kui palju. Hanno Pevkuri arvates ei saa eesmärgina välja tuua direktiivi ülevõtmist, tegemist on väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse muutmisega. Selle peale ministeeriumi nõunik kostis, et õppus HotSpot näitas, et massilise sisserände korral ei suudeta kõikide sisserännanud isikute menetlustoiminguid 48 tunniga läbi viia.
Naasmisdirektiivist tulenevalt on Eestil kohustus tõkestada läbiränne ja Siseministeerium leidis koostöös Justiitsministeeriumiga sellise lahenduse, et kui tegemist on massilise sisserändega, siis tohib isikut kohtu loal kinni pidada kuni seitse päeva ja vajadusel on võimalik kohtult küsida veel luba isiku kinnipidamise pikendamiseks. See eelnõu loob uue kinnipidamise aluse esmaste menetlustoimingute läbiviimiseks. Selline oli siis lõplik kokkuvõte.
Peale seda arutelu võetu vastu rida konsensuslikke otsuseid. Otsustati teha ettepanek muudatusettepanekute tähtaja kohta, samuti tehti ettepanek võtta eelnõu esimeseks lugemiseks

täiskogu 13. jaanuari istungi päevakorda ja esimene lugemine lõpetada. Ettekandjaks määrati põhiseaduskomisjoni esimees Paul Puustusmaa. Nagu ma ütlesin, kõik otsused olid konsensuslikud. Aitäh!

18:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole, esimene lugemine on lõppenud. Juhtivkomisjoni ettepanek on samuti esimene lugemine lõpetada ja juhtivkomisjoni ettepanekul määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 27. jaanuari kell 17.15.

---

4. 18:36 Arupärimine prokuratuuri sõltumatuse kohta (nr 10)

18:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Head kolleegid, läheme edasi. Tänane neljas päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Kaja Kallase, Erkki Keldo, Liina Kersna, Yoko Alenderi, Maris Lauri, Kalle Laaneti, Kalvi Kõva, Andrus Seeme, Heidy Purga, Toomas Kivimägi, Signe Kivi, Hanno Pevkuri, Jaak Juske, Valdo Randpere, Heiki Kranichi, Raimond Kaljulaidi, Helmen Küti, Urmas Kruuse, Keit Pentus-Rosimannuse, Urve Tiiduse, Marko Mihkelsoni, Katri Raigi, Lauri Läänemetsa ja Jürgen Ligi 11. novembril 2019 esitatud arupärimine prokuratuuri sõltumatuse kohta. Ma palun arupärijate esindajana kõnepulti Riigikogu liikme Kaja Kallase.

18:37 Kaja Kallas
Head kolleegid! Tõepoolest, Mart Helme on siseministrina korduvalt kritiseerinud Eesti õigusriiki ja prokuratuuri. Siseminister on mitmel korral öelnud, et prokuratuur toimib poliitilise ärapanemise instrumendina. Prokuratuur ühtedel puhkudel lõpetab, teistel puhkudel algatab kriminaalasju ja teeb seda selgelt läbinähtavatel poliitilistel motiividel. Siseminister on rääkinud, et Eestis viiakse läbi poliitilisi kriminaaluurimisi, näiteks uurimine, mis alustati Mart Järviku nõuniku võimaliku huvide konflikti kohta – nõuniku suhtes on algatatud poliitiliselt motiveeritud kriminaalasi. Siseministri sõnul eksisteerib süvariik, mis täidab poliitilist tellimust ja on kallutatud.
Vabariigi Valitsuse liige ei tohiks pilduda süüdistusi, ilma et ta suudaks ette näidata ühtegi tõendit, nimetada ühtki fakti ega juhtumit, mis tema juttu kinnitaks. Siseministri pädevuses on käivitada kontroll Eesti jõustruktuuride üle. Siseministri alluvuses töötavad eeluurimisi läbi viivad asutused, kes tegelevad tõendite kogumisega, mille põhjal prokuratuur algatab menetlusi. Seetõttu on siseministri otseses haldusalas võimalik välja selgitada nende isikute ring, kes viivad läbi poliitilisi menetlusi, nagu ta väidab. Ometi pole siseminister seni ühtegi sammu astunud, et proovida leida tõestust oma sõnadele. Võib-olla pole siseministril lihtsalt olnud võimalust või tribüüni oma väiteid tõenditega varustada ja neid esitada. Seetõttu esitasime arupärimise, millele soovime konkreetseid vastuseid.
Küsimused, mis me arupärimises esitasime, on järgmised. Esiteks: millistele faktidele tuginedes te väidate, et prokuratuur tegutseb poliitilistel motiividel? Teiseks: kes on need jõud, kes suunavad prokuratuuri teostatavaid uuringuid poliitiliselt? Kolmandaks: mismoodi näeb välja prokuratuuri poliitiline mõjutamine? Neljandaks: kas siseministrina olete te justiitsministrile esitanud faktilised tõestused, et prokuratuur on poliitiliselt kallutatud, nagu te väidate? Viiendaks: millise analüüsiga tuvastati, et saate väita prokuratuuri poliitilist kallutatust? Kuuendaks: kes koostas vastava analüüsi? Seitsmendaks: tihtipeale tegutseb prokuratuur uurimisasutuste kogutud materjali alusel, kas teile teadaoleva info alusel toimub poliitiline mõjutamine ka uurimisasutuste tasemel? Ja kaheksandaks: mida kavatsete ette võtta, et uurimisasutustes oleks tagatud poliitiline sõltumatus?
Vastuseks ootame fakte, konkreetseid juhtumeid ja ühtlasi infot, mis samme siseminister on astunud, et leida tõendid ja võtta vastutusele inimesed, kes on seotud sellega, nagu ta väidab, et poliitiliselt kallutatud prokuratuur on meil olemas. Aga kõigepealt tahaksime tõendeid selle kohta, et selline asi vastab tõele. Aitäh!

18:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Ma palun arupärimisele vastama siseminister Mart Helme.

18:41 Siseminister Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud rahvasaadikud! Niisugune arupärimine on tulnud ... Ma ütleks, et see arupärimine on tulnud muidugi täiesti valele adressaadile. Prokuratuur ei allu siseministrile, prokuratuur allub Justiitsministeeriumile ja järelevalvet prokuratuuri üle ei teosta mina ehk siseminister ega ka Siseministeerium kui institutsioon. Nii et selles mõttes murrate nagu sisse mingisugusest kõrvaluksest. Kuna prokuratuuri üle järelevalve teostamine ei ole siseministri pädevuses, saan ma rääkida ainult kodanikuna. Ja juriidilise hariduseta inimesena saan ma tugineda ainult oma siseveendumusele ja visuaalsest vaatlusest saadud tulemustele. Need olgu sellised sissejuhatavad sõnad.

Te soovite, et ma vastaks küsimusele, kes on need jõud, kes suunavad prokuratuuri teostatavaid uuringuid poliitiliselt. Vaat see on huvitav küsimus, millele on vaja saada vastus pädevatelt uurimisorganitelt.

Nüüd, ette rutates: millise analüüsiga kallutatus tuvastati, kes koostas analüüsi? Vaadake, ma ei näe Eesti Vabariigis sellist jõudu, kes oleks sõltumatu. Sõltumatu kellest? Kas sõltumatu kaitsepolitseist, sõltumatu kriminaalpolitseist või sõltumatu prokuratuurist? Sõltumatu kellest? Eesti Vabariigis niisugust sõltumatut üksust ei ole. Prokuratuuri üle sisuliselt järelevalvet ei teostata. Sellele on muide juhtinud juba pikkade aastate vältel tähelepanu ka kunagine Reformierakonna liige, rahvasaadik ja ka mõnda aega eurosaadik Igor Gräzin. Igor Gräzin on siitsamast puldist ja kohapealt tehtud sõnavõttudes korduvalt juhtinud tähelepanu sellele: prokuratuuri üle Eesti Vabariigis sisuliselt järelevalve puudub. Mida teeb aga prokuratuur? Prokuratuur sisuliselt teostab kontrolli eeluurimistoimingute üle. Kõik eeluurimistoimingud, mida viib läbi politsei, on prokuratuuri kontrolli all. Ja seda kaudu saab prokuratuur väga tugevalt mõjutada ka asjade juriidilist kulgemist. Kui keegi püüab mulle selgeks teha, et see ei ole nii ... Noh, tõestage! Tõestage teie, et see ei ole nii, kui te nõuate minult, et ma tõestaksin, et see on nii! Mina toon teile näiteid. Ma toon teile näiteid, mis ei ole minu oma sõnadega üldse kirja pandud. Ma toon teile näiteks Marti Kuusiku kaasusest tema advokaadi Küllike Nammi mõned seisukohad, mis on ilmunud nädalavahetusel ajalehes Virumaa Teataja. Küllike Namm, vandeadvokaat, ütleb järgmist: "Minu arvates poleks seda protsessi olnud, kui Martit poleks seatud ministriks." See on üks tema seisukoht. Nüüd veel: "See on kindlasti mingi märgilise tähendusega selles mõttes, et meil ei ole protsesse, kus president on kätte andnud nii selge suunise, kuidas tuleb põhiseadusliku institutsioonina kohut pidada." Seda on öelnud vandeadvokaat Küllike Namm. Veel ütleb ta, et ta ei oska hinnata, kas Eesti riigi kohtunikke ametisse määrav president – ja pange nüüd tähele: Eesti riigis määrab kohtunikke ametisse president – peaks andma prokuratuurile ja kohtutele niisugust selget suunist. See inimene on süüdi ja ta tuleb süüdi mõista – teisiti ei ole seda suunist võimalik tõlgendada. Vaielge vastu! Te ei veena mind ümber. Edasi ta ütleb: "Aga see häirib mind. Ausalt. Üks asi, mis mind kogu selle menetluse käigus on algusest peale seganud, on see, et olukorras, kus me ei tea, mis tegelikult on toimunud, kas on see kuritegu või mitte, antakse suhteliselt tugevad suunised kätte." See on Küllike Namm.

Nüüd edasi, toon veel näiteid, kes mõjutab, kuidas mõjutab, mismoodi mõjutab. Mul on siin natukene palju pabereid, natukene kogun materjali ... Me toome näiteid, toome fakte – te tahate fakte, te saate fakte. Mul ei ole faktide vastu mitte kõige vähimatki. Fakt: Mary Krossi juhtum on seotud kõige otsesemalt Reformierakonna fraktsiooniga. (Hääl saalist.) Kes on teie fraktsiooni liige? Eerik-Niiles Kross. Kes on Mary Kross? Tema abikaasa. Kõige otsesemad sidemed, kõige otsesemad sidemed! Veri ei ole nii vedel nagu vesi, veri on paksem kui vesi. Aga olgu peale, jätame selle vaidluse praegu. Mary Krossi vastu ei algatatud asja, õigemini see lõpetati – avalikkust ei huvita! Tänase päevani avalikkust ei huvita! Te ütlete, kes mõjutab poliitikat. Täiesti üheselt mõistetavalt süüdistati Eesti Konservatiivset Rahvaerakonda tema ja tema koera kividega loopimises. Süüdistuse tekstis on Mary Krossi väide, et meestel oli rinnas EKRE märk, aga seda süüdistusaktis märgitud ei olnud, et ta sellise asja välja tõi. Ja kohus lähtus asja lõpetamisel süüdistuse tekstist, kus see poliitiline moment oli kõrvale jäetud. Kas see on poliitiline mõjutamine või ei ole? Me jääme siin kindlasti eriarvamusele. (Hääl saalist.) Jaa, muidugi ei olnud, loomulikult ei olnud, Helme on idioot. Noh, juba soomlased teavad, et idioodist võib siseminister saada. Aga vaadake, meil on siin eriarvamus, ja ma arvan, et mul on õigus eriarvamuseks, eks ole. (Hääl saalist.) Ja mina leian, et see on fakt.

Toon veel ühe fakti. Ülemöödunud aasta november, siinsamas Riigikogu ees platsi peal ränderaamistikuvastane meeleavaldus, mida tuli segama – mida tuli segama! – Indrek Tarand. Indrek Tarand ronis omavoliliselt lavale, rikkudes sellega koosolekute pidamise seadust, segades võõrast

meeleavaldust. (Hääl saalist.) Seda tõlgendati muide tema osalusena meeleavaldusel. See ei ole osalus. No kuulge, jätke järele! Jätke järele! Reformierakond teeb mingi meeleavalduse, mis on registreeritud, kus on registreeritud päevakord, kes millal sõna võtab, kellel on õigus sõna võtta, kellel ei ole õigust sõna võtta – see on teie meeleavaldus. Ja siis tulen mina sinna, rebin Kaja Kallase käest jõuga mikrofoni, lükkan ta kõrvale, kukun räuskama sinna mikrofoni, hakkan karjuma mingit seosetut teksti, ja see ei ole meeleavalduse segamine! Seaduses on väga selgelt öeldud, mis on meeleavalduse segamine ja kuidas sellele peaks reageerima, ja kas see on karistatav või ei ole karistatav, kuidas on karistatav – kõik need asjad on meil seaduses olemas. Aga Põhja ringkonnaprokurör saatis kohtusse hoopis kriminaalasja, milles süüdistatakse kahte meest Indrek Tarandi vastu toime pandud vägivallas üle-eelmise aasta novembris. Mis puutub Tarandi poolt teisel inimesel mikrofoni käest rebimisse, räuskamisse, miitingu ühemõttelisse segamisse, siis prokuratuur asus seisukohale, et igal inimesel on õigus meelt avaldada ning et Riigikogu-esine plats Toompeal ongi kõige õigem koht, kus oma arvamus välja öelda. See õigus peab jääma igale inimesele ning seejuures ei tohi keegi karta, et teda tema mõtete väljaütlemise eest võidakse rünnata. See on ju sõnaselge demagoogia, mis on sihitud meeleavaldust seganud inimese puhtaks pesemisele. Teisiti ei ole seda võimalik ühelgi terve mõistusega ja seadust tundval inimesel tõlgendada, aga prokuratuur ometi sellise tõlgenduse on esitanud. Kas see on poliitiline seisukohavõtt või ei ole – me jääme selles kindlasti eri arvamusele. Minu emotsionaalne hinnang ütleb, et see on poliitika mõjutamine ja teatud poliitilistest eelistustest lähtuv hinnangu andmine olukorrale, sõna otseses mõttes seaduse väänamine.
Võtame veel ühe toreda näite, mis on seotud kõige otsesemalt Reformierakonnaga: Maaeluministeeriumi kaasus. Eelmine maaeluminister Mart Järvik oli teie hinnangul tohutu korruptant. Ma ei tea, mis kurja ta kõik oli teinud, listeeriaepideemia põhjustanud Eestis ja loomulikult n-ö omade eest seisnud. (Hääl saalist.) Aga tegelikkuses, mis on praegu välja tulnud? Listeeria kui niisugune on oluliselt laiema ulatusega. Täna sain teada, et imporditava kala puhul on listeeriaanalüüse tehtud väga vähe, üksikuid, samal ajal kui üht firmat kontrolliti sõna otseses mõttes sadade ja sadade kontrollidega. Ja mis siis selgus? Selgus selline asi, et prokuratuur ühel hetkel otsustas, et Mart Järviku nõuniku puhul tuleb alustada uurimist, et selgust saada kahtlustuste osas, kas ta on esindanud kellegi huve. No ma küsin: aga mis on sellest kahtlustuse uurimisest tänaseks päevaks saanud? Ja ma vastan: mitte midagi ei ole saanud, sest maaeluminister ei ole enam Mart Järvik, tema nõunik ei ole enam Urmas Arumäe ja see asi on poliitilise motivatsiooni täielikult kaotanud. Järelikult ei ole mõtet sellega ka enam tegeleda. Ja kui nüüd isegi tegeletakse, siis tõenäoliselt tegeletakse ainult *pro forma,* selleks et kuidagi sellele asjale punkt panna. Kas see on poliitiline või ei ole poliitiline? Ja kui me nüüd võtame eriti naeruväärse momendi selle asja juures – selle, et Viimsi vald pakub Illar Lemettile töökohta –, no ma ei oska öelda. No ma ei oska öelda! (Hääl saalist.) Seosed on ju nii ilmsed, et üksnes pime ei näe. Aga no olgu siis, mõned on ka pimedad. Ja need ongi need näited, need faktilised näited.
Aga veel, aga veel, kallid sõbrad! Aga veel, kallid sõbrad! Mõni aeg tagasi nägin ühes telekanalis saatelõiku, kus räägiti sellest, kuidas endine tähtsate riiklike asjade prokurör Evestus püüdis välja pressida valetunnistust Priit Kutserilt. Mina vaatasin seda telesaadet kaks korda – spetsiaalselt kaks korda vaatasin, et mitte asjadest valesti aru saada. Ja täiesti üheselt on selge, et inimesele öeldakse mitu korda: kas sa ei saa aru, mida me tahame sinult saada? Täiesti ühemõtteliselt öeldakse: kas sa ei saa aru, mida me tahame sinult saada? Aga Kutser ei saanud aru. Kutser ei saanud aru! Aga millega siis peibutati? Peibutati sellega, et me pakume sulle oportuniteeti, kui sa valetunnistusi annad. Nii, mis siis on? Sellise asja puhul peaks alustama kriminaalasja, aga ei alustatud. Ja miks ei alustatud? Aga sellepärast, et põhjenduse kohaselt ei kasutanud prokurör Kutseri suhtes füüsilist vägivalda. Vaat see oleks nüüd ikka tõesti olnud kirss tordil, kui Eesti Vabariigi prokuratuur oleks kellegi suhtes füüsilist vägivalda veel tarvitama hakanud! No vaadake! (Hääl saalist.) Seda väidab ekskohtunik Leo Kunman. Nüüd läheme edasi. Kui teil on protseduurilisi küsimusi, siis muidugi te võite neid ju vahepeal esitada, aga ma vastan praegu arupärimisele. (Hääl saalist.) Nüüd läheme edasi. Te soovite näiteid, te soovite seisukohavõtte. (Hääl saalist: "Fakte!") Ma toon teile neid. Need on ju faktid, need on ju faktid! (Hääled saalist.) Mis asi siin ei ole fakt? See, et Mary Kross pääses puhta nahaga, ei ole fakt või? (Sumin saalis.) See on ju fakt. See, et Kutserilt väljapressimise puhul ei algatatud kriminaalasja, see on ju fakt. Kõik need asjad, mida ma olen teile ette toonud, on ju faktid. (Sumin saalis.) Teie lööte käega, aga mina ei löö käega, ja selles meie vahe ongi. Teie arvates on see õigusriik, aga minu arvates see ei ole õigusriik.

18:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Austatud minister, ma korra palun vabandust! Kas protseduuriline küsimus, Kaja Kallas? Jaa, palun!

18:55 Kaja Kallas
Protseduuriline küsimus. See ei ole Riigikogu infotund, kus minister võib lihtsalt rääkida seda, mida ta parasjagu tahab rääkida. Me oleme esitanud arupärimise, kus on kirjalikult toodud küsimused, millele me tahame vastuseid saada. Minister täiesti ignoreerib neid küsimusi ja räägib seda, mida ta soovib – oma mingitest vandenõuteooriatest, mis tal parasjagu pähe tulevad. Kas ministrile on seletatud arupärimise korda: et on küsimused ja neile peaks järgnema vastused? Tuleks vastata küsimus küsimuse haaval, et oleks selge, millest ta üldse räägib.

18:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Minister on kindlasti sellest teadlik, ta on korduvalt käinud arupärimistele vastamas. Nii et ta vastab oma parima teadmise kohaselt ja teil on võimalik esitada täpsustavaid küsimusi. Ma loodan, et minister püsib nendes raamides ja küsimuste-vastuste korras saab täpsustada oma vastust.

18:56 Siseminister Mart Helme
Põhimõtteliselt ma võin teile öelda, et ma vastasin praegu teisele ja kolmandale küsimusele: mismoodi näeb välja prokuratuuri poliitiline mõjutamine? See ongi see, mismoodi näeb välja. Kas siseministrina olete justiitsministrile esitanud faktilised tõestused? Justiitsministrile ei ole, aga teile praegu esitan. Prokuratuur on minu hinnangul poliitiliselt kallutatud. Te küsite minu hinnangut, see on minu hinnang ja ma vastan teile. Ja need on faktid. Te võite ju öelda, et teie jaoks ei ole faktid, minu jaoks on faktid. Meil on siin ilmselt täiesti empiiriliselt teistsugune lähenemine, vastandlik lähenemine. Ja kui meil on empiiriliselt vastandlikud lähenemised, siis mis selles valet on? Miks meil ei või olla empiiriliselt vastandlikud lähenemised? See, et te seal vahepeal omaette räägite ja minule vastu vaidlete, on ka teie õigus muidugi, aga mina olen vastanud praegu esimesele kolmele küsimusele.
Nii: millise analüüsiga tuvastati, et saate väita prokuratuuri poliitilist kallutatust?

18:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Lugupeetud minister, arupärimisele vastamise aeg on ümber, nii et nüüd saab lisaküsimustele vastamise korras vastata ka ülejäänud küsimustele. Kui teile esitatakse küsimus, siis te saate kõigile järgmistele küsimustele ka vastata.

18:57 Siseminister Mart Helme
Tore, vastan.

18:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Hanno Pevkur, palun!

18:57 Hanno Pevkur
Ega see ei ole tore, mille te siin jälle korraldasite. Selles mõttes, et kui on arupärimine, siis oleks kena sellele vastata. Aga te ei toonud siin prokuratuuri tööst küll ühtegi näidet. Räägite oma mingisugustest tunnetest. Ja ma juhin teie tähelepanu sellele, et te ei ole siin puldis kui kodanik Helme, te olete siin puldis kui siseminister ja valitsuse liige ja te peate endale sellest aru andma. Ma küsin aga ühe väikese juhtumi kohta, mida te ka märkisite. Minu arust minister Järvikut keegi mingisuguses korruptsioonis pole süüdistanud. Ta kirjutas teile kirja ja ütles, et tal on kabinetis lutikas. Ma palun teilt sellele vastust. Kas te küsisite uurimisasutustelt, kas lutikas paigaldati, ja kui paigaldati, siis mis sellest lutikast sai? Või tegu oli lihtsalt inimese vale arusaamisega ja ta sai aru, et tegemist on wifi ruuteriga?

18:59 Siseminister Mart Helme
Ta kirjutas mulle kirja. Selleks ajaks, kui see kiri minuni jõudis, oli ta ministriametist lahkunud. Ma ei pöördunud kellegi poole ja järelkontrolli teinud ei ole, aga see aparaat, millega tema seda kontrolli tegi, näitas, et seal mingi seade on. Selline informatsioon on ka avalikkuses kõlanud. See seade olevat olnud mingi wifi võimendi. Võib-olla oli, ma ei oska öelda. See on kõik, kogu informatsioon, mis mul sellest asjast on. Rohkem mul selle kohta informatsiooni ei ole.

18:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jüri Jaanson, palun!

18:59 Jüri Jaanson
Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud minister! Te väitsite, et me siin nagu kõrvaluksest murrame sisse. Me tegelikult ei murra ju. Te olete valitsuse liige ja kui te väidate midagi ka mitte enda haldusalasse kuuluva kohta, siis meil on täielik õigus selle kohta küsida. Ja ma küsin ühe teie väite kohta. Nimelt, te ütlesite, et sõltumatut jõudu Eestis ei ole. Te väitsite niiviisi. Mina arvan, et just sõltumatu, erapooletu ja asjaoludest lähtuv töössesuhtumine on professionaalsuse tunnus. Ma küsingi: kas teie väidate, et Eestis ei ole professionaalselt oma ametikohustustesse suhtuvaid riigiametnikke?

19:00 Siseminister Mart Helme
Ma ei väida seda. Riigiametnikke on Eestis kümneid tuhandeid ja kahtlemata on suurem osa nendest professionaalselt ja väga kohusetundlikult oma ametisse suhtujad. Aga fakt on ka see, et meil on väga pikkade aastate jooksul ametisse määratud inimesi teatud poliitilistest kaalutlustest lähtuvalt. Ja ma väidan ka seda, et meil Eesti Vabariigis kuritarvitatakse pidevalt süütuse presumptsiooni ja seda tihtipeale – vähemalt minu hinnangul – poliitilistel motiividel. Teie arvate teatud asju, mina arvan, et teatud puhkudel poliitilistel kaalutlustel kuritarvitatakse süütuse presumptsiooni. Seesama Marti Kuusiku näide on üks niisugustest näidetest.
Ja muide, ka uus peaprokurör on sellele tähelepanu juhtinud. Temalt küsitakse täna ilmunud intervjuus: "Kriminaaluurimiste avapauk meedias on enamasti muljetavaldav – algab prokuratuuri pressikonverentsiga, kus värskelt on inimestele kahtlustused esitatud, sageli on need kahtlustatavad samal ajal kinni peetud ja ei saa enda kaitseks midagi öelda, samal ajal kui nad avalikkuse ees juba hukka mõistetakse. Reeglina järgneb sellele avalikustamisele veel ka aastatepikkune kohtueelne uurimine, mille jooksul inimene ei saa ennast kaitsta. Kas te näete selles probleemi?" Siin on kõik kokku võetud. Siin on kõik kokku võetud – kõik see, millest me praegu räägime: poliitiline mõjutamine, poliitiline manipuleerimine, avalikkusele vale mulje loomine inimeste võimalikust süüst. Mida ütleb siis uus peaprokurör? "Jah, selles ma põhimõtteliselt probleemi näen. Prokuratuuri töös on aastaid olnud oluline põhimõte läbipaistvus ja avalikkusega suhtlemine, samas on kriminaalmenetluse üks keskseid põhimõtteid süütuse presumptsioon, ehk enne, kui me oleme kellegi kohtus süüdi tunnistanud ja talle kokkuleppeliselt selle sildi külge riputanud, et sina oled kurjategija, enne tuleb seda inimest pidada süütuks." Ta lisab veel, et ajaleheartiklite põhjal ei saa kedagi süüliseks tembeldada. See on see, mis meil Eesti Vabariigis toimub, ja see on meil toimunud väga pikkade aastate vältel juba. Selles on kahtlemata prokuratuuril väga selge osalus ja seda ütleb ka uus peaprokurör.

19:03 Aseesimees Siim Kallas
Toomas Kivimägi, palun, järgmine küsimus!

19:03 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud minister! Ma luban esmalt endale ühe väikse arvamusavalduse. Te mainisite korduvalt, et enamik teie arvamusavaldusi on teie kui kodaniku avaldused ja teil on selleks õigus. Otse loomulikult on ja te võite niimoodi mõelda, aga tegelikult peab mõtlema ka teisele poolele, kellele need sõnumid suunatud on. Ma arvan, et nendest inimestest 90% või 95% võtab teid kui siseministrit, kui valitsuse liiget, nad ei võta neid arvamusavaldusi kui kodaniku seisukohti, nad ei võta neid kui EKRE juhi seisukohti. Ma arvan, et ka see on avalduste tegemise puhul üsna oluline, kas see teine pool võtab teie avaldusi kui kodaniku arvamusi või tulenevalt teie ametist kui siseministri ja valitsuse liikme arvamusi.
Aga minu küsimus on selline. Te viitasite oma eelmises vastuses peaprokurör Andres Parmasele. Mina viitan Postimehe oktoobrikuus ilmunud artiklile, kus te väljendasite seisukohta, et te võite ministrikandidaadiga venitada, kuni te saate endale sobiva peaprokuröri kandidaadi. Kas te tänaseks olete saanud endale sobiva peaprokuröri? Te andsite ju oma heakskiidu.

19:04 Siseminister Mart Helme

Jah, Raivo Aeg pöördus minu poole ja mitte ainult minu poole, vaid ka teiste koalitsioonipartnerite poole, kui ta Parmase kandidatuuriga välja tuli. Ta andis meile mitte üleliia palju aega, aga siiski piisavalt aega selleks, et me saaksime selle kandidaadiga tutvuda, et me saaksime vaadata, mis ta teinud on, kuidas tema senine n-ö juristikäekäik on kulgenud. Meil oli küsimusi mõnede tema sotsiaalmeedia postituste kohta, me saime nendele küsimustele vastused. Ja me leidsime, et ta tuleb väljastpoolt prokuratuuri ja seetõttu tõenäoliselt toob prokuratuuri, kus esineb võib-olla rutiini ja teatud stampe, värsket õhku, võib-olla ta muudab teatud standardit, paradigmat, mis seal on valitsenud. Ja seetõttu me andsime Parmasele oma heakskiidu. Aga nagu me kõik teame, praktika on tõe kriteerium. Eks me tegelikkuses näeme, kuidas ta sisse elab ja kuidas meil justiitssüsteemi, julgeksin öelda – ma nüüd jälle väga valin sõnu – õiglasena mitte ainult näimise, vaid ka õigluse seisukohast õiglasena tunnetamise asjad tulevikus kujunevad.

19:06 Aseesimees Siim Kallas
Kaja Kallas, küsimus, palun!

19:06 Kaja Kallas
Aitäh! On selge, et ametnikud ei ole aidanud teil vastust sellele arupärimisele koostada, seetõttu te lihtsalt ei vasta nendele küsimustele. Näiteks esimene küsimus, millest te kohe rõõmsalt üle libisesite. See küsimus nimelt oli, millistele faktidele tuginedes te väidate, et prokuratuur tegutseb poliitilistel motiividel. Neid fakte me siiski palume. Aga kuna te räägite siin nii üldiselt, siis kas tohib paluda, et te annate vastused kõikidele nendele küsimustele kirjalikult, siis meil on selge: küsimus-vastus, küsimus-vastus, ja me saame info kätte, te vastate ka tegelikult küsimustele.

19:07 Siseminister Mart Helme
Loomulikult, rahvasaadikute soov on jumala käsk. Loomulikult te võite need vastused saada ka kirjalikult. Aga ma ütlen veel kord: need näited, mis ma tõin, ongi faktid. Ja nende faktide alusel oleme me andnud hinnangu, olen ka mina andnud hinnangu, et prokuratuur on selgelt edendanud teatud poliitilist agendat ja sekkunud päevapoliitikasse. See on mu sügav veendumus, ega teil ei õnnestu mind selles kõigutada.

19:07 Aseesimees Siim Kallas
Andres Sutt, palun!

19:07 Andres Sutt
Aitäh! Hea ettekandja! Oli huvitav kuulda kodanik Mart Helme visuaalseltki emotsionaalset vastust küsimustele, mis esitati siseminister Helmele. Mõistagi sooviks kuulda ka siseminister Helme vastuseid nendele küsimustele, aga ma saan aru, et te siis vastate meile kirjalikult, mis on kindlasti ka tore. Aga enne, kui te jõuate kirjalike vastusteni, äkki prooviks veel korra suuliselt? Mida te kavatsete ette võtta, et uurimisasutustes oleks tagatud poliitiline sõltumatus? Ehk küsimus number kaheksa.

19:08 Siseminister Mart Helme
Mis mul siin ikka … On väga selge, et me oleme juba tegelikult sisse seadnud, ma ütleksin, väga hea koostöö, diskussiooni, mõtete vahetuse praeguse justiitsministriga. Oleme juhtinud tema tähelepanu nii mõnelegi asjaolule, mis meie arvates vajaks muutmist, et ei jääks muljet poliitilisest kallutatusest. Kindlasti me usume, et me saame hea dialoogi ka uue peaprokuröriga. Ja me peame ikkagi tõsiselt vaatama ka seda, et meie Kadrioru institutsioon ei käituks päevapoliitikat mõjutaval viisil, nagu ta on seda korduvalt ja korduvalt teinud. See ei ole kooskõlas tema mandaadiga. Selles osas on meil dialoogilootus muidugi üsna tagasihoidlik.

19:09 Aseesimees Siim Kallas
Vilja Toomast, palun!

19:09 Vilja Toomast

Aitäh! Härra Mart Helme, te räägite siin väga ärritunult ja emotsionaalselt süütuse presumptsioonist.

19:09 Siseminister Mart Helme
Vastupidi, ma räägin lõbusalt. (Naerab.)

19:10 Vilja Toomast
Te peate silmas Marti Kuusiku protsessi, ta on juba enne igasugust süüdimõistmist nagu süüdi tunnistatud. Aga kui me võtame vastupidise juhtumi: inimene on kõikides kohtuastmetes süütuks tunnistatud, aga ikkagi räägitakse juba kümme aastat kümnest miljonist dollarist. Inimene on ammu-ammu süütuks tunnistatud ja ikkagi ta justkui ei ole süütu. Mis hinnangu te sellisel juhul annate? Kuidas me sellisel juhul peaksime siis käituma?

19:10 Siseminister Mart Helme
No selle kohta ma ütlen niimoodi, et ega rahva suud ei sulge. See ei ole mitte mina, kes sellest räägib, vaid see on rahvas. Lugege kommentaariumeid, lugege Facebooki ja neid muid! (Vilja Toomast ütleb midagi kohalt.) Mina tõin teile lihtsalt ühe värske näite. Mina ei ole toonud kellegi 10 miljoni näidet praegu siia. See on rahva suu ja rahva suud ei sulge! Rahva suud ei sulgenud isegi stalinlikud repressioonid. Ja kui teie loodate, et praeguses Eesti Vabariigis on võimalik rahva suu sulgeda, siis on teil Eesti Vabariigist küll väga imelik ettekujutus.

19:10 Aseesimees Siim Kallas
Jüri Jaanson, ei saa teist küsimust esitada, Riigikogu liikmel on õigus esitada üks küsimus. Madis Milling, palun!

19:11 Madis Milling
Suur tänu, austatud istungi juhataja! Lugupeetud siseminister! See on väga hea, et te selle rahva suu praegu siia sisse tõite. Ma tulen tagasi kolleeg Hanno Pevkuri küsimuse juurde, millele ta vastust ei saanud. Rahva suu täna räägib ja rahvas teab, et endist maaeluministrit Mart Järvikut kuulati salaja pealt, et tema kabinetis oli varjatud pealtkuulamisseade. See näiline fakt on rahva seas kinnistunud. Minu küsimus on väga konkreetne: kas endise maaeluministri Mart Järviku kabinetis oli pealtkuulamisseade või mitte?

19:11 Siseminister Mart Helme
No te saite vastuse. Kui te ei saanud aru, siis ma kordan veel. Ma võin ka trükitähtedega kirjutada siia kuskile paberi peale, pärast lugedes võib-olla saate aru. Mart Järvik sai Henn Põlluaasalt aparaadi, mida saab kasutada pealtkuulamisseadmete tuvastamiseks. Selliseid aparaate liigub, neid on palju. Ja muide, me oleme kasutanud seda aparaati ka mõnel teisel juhul. Ma ei mäleta, mis häält see aparaat teeb, mingit piiksuvat häält ta teeb, kui kusagil on mingisugune asi, mida see aparaat peab kahtlaseks, tõenäoliselt pealtkuulamisseadmeks. See ei pruugi olla pealtkuulamisseade, aga võib olla. Mart Järviku kabinetis, tema laua kohal hakkas see aparaat mingi asja peale piiksuma. Mart Järvik oletas, et see võib olla pealtkuulamisaparaat, ja pöördus minu poole, et ma telliksin vastava organisatsiooni spetsialistide pädevate seadmetega tehtava kontrolli. See on täiesti loomulik ja normaalne pöördumine, üks minister pöördub teise poole, siseministri poole, kui ta arvab, et tegemist võib olla pealtkuulamisega. Seda arvamist ei saa kuidagi naeruvääristada ega kriminaliseerida.
Kuna Mart Järvik lahkus ametist ja minuni jõudis see kiri alles esmaspäeval – ta saatis selle välja neljapäeval. Siis ma ei hakanud enam mingeid samme astuma, et tellida sinna meie pädevate organite kontroll. Hiljem lugesin kusagilt uudistest, et see olevat tuvastatud wifi võimendina. Mina ei tea, kes tuvastas, mis vahenditega tuvastas, kas see oli wifi võimendi või ei olnud, kas seal oli vahepeal olnud mõni pealtkuulamisaparaat. Ma ei tea seda.
Kui keegi tahab tänapäeval öelda, et pealtkuulamist ei toimu, siis mul on olemas siin paberites selle kohta isegi statistika, kui palju meil aastas antakse välja pealtkuulamislubasid. Neid on sadades ja tegelikult meil pealtkuulamine toimub. Aga ma üldiselt oletan, kasutades deduktiivset meetodit, et kui me võtame näiteks Savisaare protsessi ja mõned teised protsessid, millest on ajakirjanduses palju juttu olnud, siis on välja tulnud, et ei kuulatud pealt mitte konkreetseid koosolekuid, vaid kuulati pealt

telefone. Telefone! See tähendab seda, et kui vastav luba on antud, teatakse sisuliselt igal hetkel, kus me viibime. See oli omal ajal loomulikult KGB unistus, et me oleks kaasas kandnud raadiosaatjat, mille olemasolu korral on võimalik absoluutselt igal hetkel meie iga tegevust audiaalselt jälgida. Aga see ongi vastus: ma ei tea, mis seal oli, kas seal midagi oli. Ma ei ole tellinud ega kavatsegi praegu tellida mingisugust järelkontrolli, sest sellel puudub ilmselgelt mõte.

19:15 Aseesimees Siim Kallas
Henn Põlluaas, palun!

19:15 Henn Põlluaas
Aitäh! Päris naljakas on siin pealt kuulata seda, kuidas härra ministrilt nõutakse näiteid, ja siis, kui need näited esitatakse, siis need ei kõlba enam ja need ei ole ka faktid, kuigi need tegelikult on ju täiesti reaalselt sündinud juhtumid ja seega ka faktid. Siin puudutati seda pealtkuulamise lugu. Järvik on ju öelnud, et ta kontrollis lausa kahe aparaadiga ja mõlemad andsid ühe ja sama koha peal häiret. Seda ei ole keegi vaidlustanud, seega ütleme, et see on fakt. Ja siis ilmus ajakirjanduses mingi täiesti hägune ja anonüümne väide, kus ei nimetatud mitte mingisugust allikat, kellele tuginedes öeldi, et tegemist olevat wifi ruuteri või selle võimendiga. Samas Järvik hiljem kontrollides sealt enam mitte midagi ei leidnud. Kas seda ajakirjas avaldatud umbluud on sinu hinnangul võimalik tõlgendada faktina, et seal justkui oli mingi wifiaparaat?

19:16 Siseminister Mart Helme
Ma veel kord ütlen, et mul ei ole olnud visuaalset ega audiaalset ega mingit muud võimalust seda kontrollida. Need olid Mart Järviku sõnad ja toimingud, mida Mart Järvik tegi. Noh, igaüks usub seda, mida ta usub. Ja kui see rahva seas on ringlema läinud, siis ... Aga miks te arvate, et kui rahvas niisugustesse asjadesse usub, siis on rahvas teinud vale järelduse? Mina arvan, et rahval on väga kriitiline mõtlemine ja rahvas ei tee, kriitiline mass rahvast ei tee valesid järeldusi. Kriitiline mass lähtub mingisugusest, ma ei oska öelda, õhuvõnkelisest tunnetusest. See on muidugi juba selline jutt, millele loomulikult mitte keegi mitte kummagi käega alla kirjutada ei saa. Aga rahva suud ei sulge – midagi teha ei ole, kui rahvas nii arvab ja nii arutab, siis rahvas nii arvab ja nii arutab.

19:17 Aseesimees Siim Kallas
Andrus Seeme, palun!

19:17 Andrus Seeme
Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea minister! Mul on kaks küsimust. Üks on see: kuidas endine minister Järvik üldse selle peale tuli, et tal võib kabinetis mingisugune varjatud pealtkuulamisseadeldis olla? Ja teine küsimus on see: kui ikkagi on kahtlus või oht, et valitsuse liiget kuulatakse pealt, kas siis ei peaks laskma ühel pädeval asutusel seda kontrollida?

19:18 Siseminister Mart Helme
Kaks küsimust, kuigi üldiselt muidugi peaks üks küsimus olema. Esimene küsimus on see, kuidas ta selle peale tuli. Aga väga lihtsalt: ta kuulis ühelt oma alluvalt juttu, mida see ei oleks saanud muudmoodi kuidagi teada kui ainult tänu sellele. Seda olid rääkinud kaks inimest omavahel Mart Järviku kabinetis. Sellest tekkis tal kahtlus. Võib-olla see on kokkusattumus. Te võite siin käsi laiutada ja naeruvääristada – võib-olla see oli kokkusattumus, võib-olla. Aga sellest tekkis tal kahtlus.
Nüüd, miks mingit kontrolli ei tehtud? Sellepärast, et sündmused arenesid nii kiiresti ja ei olnud mingit mõtet enam seda kontrolli teha. Ja nagu ka härra Põlluaas ütles, kui Järvik ise proovis aparaadiga sama kohta uuesti üle kontrollida, siis aparaat enam signaali ei andnud. Ka see võib olla vastus. Võib-olla on kokkusattumus – ei tea, ei tea, ei tea. Aga nagu ütles – nüüd muidugi nimetatakse mind jälle nõukogude aja tagasi ihalejaks – Jossif Vissarionovitš Stalin: "Kas pole mitte liiga palju kokkusattumusi?" Kas pole mitte liiga palju kokkusattumusi?

19:19 Aseesimees Siim Kallas
Helir-Valdor Seeder, palun!

19:19 Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud minister! Sellele arupärimisele vastamine on väga sügavalt pealtkuulamise temaatikasse läinud. Ma küsin ka selle teemaga seoses. Ka mina sattusin valitsuse liikmena, täpsemalt põllumajandusministrina n-ö pealtkuulamise objektiks. Mind kuulati ministrina pealt. Hiljem mind sellest informeeriti ja siis ma käisin kapos neid episoode kuulamas, mida pealt kuulati. Sealt tulenevalt ma küsin nüüd teie käest: mida teie valitsuse liikmena ja siseministrina arvate, kas Eesti Vabariigis kuulatakse liiga palju pealt ja vastavad organid kuritarvitavad seda õigust või kuulatakse liiga vähe, seda peaks rohkem tegema, või on seda parasjagu? Mis on teie arvamus?

19:20 Siseminister Mart Helme

Raske on hinnata. Kui me võrdleme teiste riikidega, siis rahvaarvu silmas pidades võib öelda, et meil on pealtkuulamist massiivselt rohkem kui näiteks Rootsis ja Soomes. Samas, kui võtame absoluutarvudena, siis kui ma õigesti mäletan – ma ei julge nüüd täpselt öelda –, kas aastal 2017 või 2018 oli meil natukene alla 700 seadusliku pealtkuulamise. Ma veel kord ütlen, ma võin siin eksida aastaga, kas oli üks aasta või teine aasta, ja ma ei ütle ka täpselt seda numbrit, aga anti natuke alla 700 ametlikult vormistatud pealtkuulamisloa. Kui meil on aastas mingi kümmekond tuhat kriminaalasja – võin jällegi eksida määratlusega, kas kriminaalasja või kohtuasja, kõik need asjad ei seisa täpselt, sõna-sõnalt meeles –, siis see teeb vähem kui 10%. Kas see mingisugune ümmarguselt 7% on vähe või palju, on jällegi hinnangu küsimus. Mul on raske omapoolset väga vettpidavat ja adekvaatset hinnangut anda. Ma siiski nii paranoiline ei ole, et ma arvan, et meil toimub massiline poliitiliselt motiveeritud pealtkuulamine. Kindlasti seda on ja kindlasti on ka prokuratuur andnud sellele aeg-ajalt oma aktsepti või siis kohtud – oleneb, kuidas see vormistatud on, ka vormistuslikult on võimalik seda asja mitut moodi võimalik teha. Aga eks see on demokraatlikes riikides ka ju tavapärane praktika. Selleks et kuritegevust ennetada, kuritegevust ära hoida, et teostatud kuritegude tõestamiseks materjali saada, seda tehakse ja kuni see jääb normaalsuse, seadustiku ja tsiviilkontrolli piiridesse, on see aktsepteeritav. Küsimus on selles, kas ikka jääb. Aga jah, need numbrid, suurusjärgud on niisugused. Ma arvan, et see 7% on juba suhteliselt maksimumi lähedal.

19:23 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, härra minister! Rohkem küsimusi ei ole. Nüüd on võimalus avada läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi on ilmutatud. Kaja Kallas, palun!

19:23 Kaja Kallas

Aitäh! Juba korduvalt on meil olnud võimalus veenduda, et minister ei tea oma rolli, ei tea, mida minister peaks tegema või kuidas käituma arupärimiste puhul. Kui on küsimused, siis võiksid olla ka vastused. Minister, tundub, et te ei tea ka seda, et ministri sõnal on kaal ja mõnes mõttes poliitiku sõna on tegu. Kui midagi väidetakse, peaks neid väiteid suutma ka tõendada. Nagu ma ütlesin, minister on korduvalt väitnud, et prokuratuur on poliitiliselt kallutatud, aga fakte ta tuua ei suutnud. Kuulsime vaid hinnanguid – hinnanguid, et tema arvates on tegu ühe või teise asjaga. Me kuulsime ridamisi vandenõuteooriaid, mida me oleme siseministri käest korduvalt ka varem kuulnud, ja need vandenõuteooriad lähevad väga hoogsaks. Seetõttu palun veel kord stenogrammis ära märkida, et minister lubas anda meie küsimustele kirjalikud vastused.
Mis mulle muret teeb? Mulle teeb muret see, et minister ei tea, et tema alluvuses on uurimisorganid, kes teostavad eeluurimismenetlusi ja kes tegelikult tegelevad tõendite kogumisega, selleks et saaks kellegi vastu mingi asja algatada. Tundub ka, et minister ei tea, et varjatud jälgimine ilma loata on kuritegu ja et varjatud jälgimine ilma loata on kuritegu ka siis, kui minister vahetub. See ei tähenda seda, et kui see inimene, keda justkui pealt kuulati, ei ole enam minister, siis on justkui kogu probleem ära kadunud. Ei ole. Kui pealtkuulamiseks ei olnud luba antud kohtu korras ja tõepoolest keegi kuulas pealt ministrit, kes on ju valitsuse liige, kui see oli sanktsioneerimata, siis need, kes selle teostasid, tuleb vastutusele võtta kriminaalkorras. Või tuleb anda selge vastus, et minister valetas, varjatud jälgimist ei teostatud ja see väide oli vale. Sellist asja ei tohi õhku jätta, et ministrit, Eesti Vabariigi valitsuse liiget vahest kuulatakse pealt. Võibki nii olla, et inimestele jääb selline mulje. On vaja teada, kes kuulas pealt,

kas tal oli luba selle jaoks. Ja kui ei olnud luba, siis tuleb algatada kriminaalmenetlus, et süüdlane vastutusele võtta. See ei tohi kuidagi jääda õhku rippuma. Ja ma loodan, et ei jää õhku rippuma ka meie küsimused, millele me siis ootame kirjalikke vastuseid. Aitäh!

19:26 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Läbirääkimiste soovi rohkem ei ole. Kas ma võin lugeda selle arupärimise käsitlemise lõpetatuks? Rohkem keegi midagi öelda ei soovi, ka minister ei soovi enam kommenteerida. See arupärimine on menetletud.

---

5. 19:26 Arupärimine e-sigarette puudutavate regulatsioonide kohta (nr 14)

19:27 Aseesimees Siim Kallas

Me läheme järgmise päevakorrapunkti ehk viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on Riigikogu liikmete Madis Millingu, Valdo Randpere, Heiki Kranichi, Vilja Toomasti, Andrus Seeme ja Signe Riisalo 3. detsembril 2019 esitatud arupärimine e-sigarette puudutavate regulatsioonide kohta (nr 14). Arupärijate esindaja on Riigikogu liige Madis Milling. Palun!

19:27 Madis Milling

Härra Riigikogu aseesimees! Head kolleegid, kes veel siia saali on jäänud! Võiks ju arvata, et kõik elektroonilisi sigarette puudutav on selline kolmandajärguline teema, mis huvitab ainult väikest huvigruppi. Aga võta näpust! Kired selle teema ümber kas või siinsamas Riigikogus on möllanud juba pikemat aega. Kõik eelmises Riigikogu koosseisus olnud mäletavad ühte legendaarset istungit eelmise koosseisu lõpus, kui toonane sotsiaalminister esitas Riigikogule ultimatiivseid tingimuslikke nõudmisi stiilis, et juhul kui teie esitatud muudatusettepanekud läbi lähevad, vaat siis ma võtan eelnõu tagasi. Riigikogu töö seisis rohkem kui tunni sellepärast, et otsiti taga peaministrit, kes selle kohta oma seisukoha ütleks. Aga see selleks.
Konkreetse arupärimise juurde. Seda arupärimist ajendasid esitama viimase poole aasta jooksul meedia vahendusel avalikkuseni jõudnud probleemid seoses elektrooniliste sigarettidega. Lapsevanemad ja õpetajad ja ka Riigikogu suitsuvaba Eesti ühenduse liikmed on juhtinud tähelepanu vastuvõetamatule olukorrale, kus noored kauplevad e-sigarettidega sotsiaalmeedias, koolides ja tänavatel. Meedias on välja toodud ka e-sigarettide piirikaubanduse kasv. Samuti on välja toodud probleem elektroonilise sigareti vedelike ise segamisega, mis valede komponentide kasutamise korral võib osutuda väga ohtlikuks. Eelnimetatud probleemide tekkimise eest hoiatasid elektrooniliste sigarettide kasutajad juba siis, kui Riigikogu eelmine koosseis e-sigarettide reguleerimise üle arutas. Toona neid hoiatusi kuulda ei võetud. Ka õiguskantsler on välja toonud: "Tubakaseaduse eelnõu seletuskirja ja teiste materjalide põhjal ei saa öelda, et eelnõus oleks põhjalikult käsitletud piirangutega kaasnevaid probleeme. Analüüsitud ei ole muu hulgas piirikaubandusega seotud küsimusi ega suitsetamiseks mõeldud kohtades tekkivat passiivse suitsetamise mõju e-sigarettide suitsetajatele." Ja nüüd kõige olulisem: "Samuti ei nähtu eelnõuga seotud materjalidest, et Riigikogule oleks edastatud Euroopa Komisjoni arvamus, mille kohaselt tuleb e-vedelikes maitse- ja lõhnaainete täielikku keelamist rohkem põhjendada." See viimane informatsioon, et Riigikogule toona ei edastatud Euroopa Komisjoni arvamust, ajendaski meid esitama sotsiaalministrile kuut küsimust. Ma ei hakka neid küsimusi ette lugema, ma loodan, et sotsiaalminister loeb need küsimused ise ette. Suur tänu!

19:30 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Nüüd palun siia sotsiaalminister Tanel Kiige vastama arupärimisele.

19:30 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Auväärt Riigikogu! Vastan Riigikogu liikmete arupärimisele e-sigarette puudutavate regulatsioonide kohta. Paluti, et loeksin ette küsimused. Alustame sellest.
Esimene küsimus: "Kas vastab tõele, et Euroopa Komisjon esitas Sotsiaalministeeriumile arvamuse, mille järgi tuleb e-vedelikes maitse- ja lõhnaainete täielikku keelamist rohkem põhjendada?" Direktiivis 2015/1535 sätestatud teavitamiskorra raames teavitasid Eesti ametiasutused 13. detsembril 2016

komisjoni tubakaseaduse muutmise seaduse eelnõust ja komisjon omakorda esitas oma märkused 3. märtsil 2017. Tehnilise normi teavituse protsessis esitatakse Euroopa Komisjonile kavandatava piirangu eelnõu ning lühidalt piirangu kehtestamise põhjendus. Esialgses teavituses ei lisatud väljavõtet seletuskirjast, kuna protseduur seda ei nõua. Euroopa Komisjon palus tõesti seepeale e-vedelikes maitse- ja lõhnaainete keelamise teavituses esitada esialgsest teavitusest detailsem põhjendus.
Euroopa Komisjoni märkused. Komisjon on teatises esitatud kavandatavate meetmete, tervise-eesmärkide ja põhjendustega nõus. Komisjon leiab samas, et kõigi maitse- ja lõhnaainete (v.a tubaka maitseaine ja lõhn) keelamist e-vedelikes ei ole piisavalt põhjendatud ning eelnõus tuleks täpsustada, miks kõiki maitse- ja lõhnaaineid noorte puhul atraktiivseks peetakse. Euroopa Komisjoni märkustele vastamiseks edastas Sotsiaalministeerium 12. märtsil 2017 täiendavate põhjenduste andmiseks tubakaseaduse muutmise seaduse 357 seletuskirja vastava punkti teksti väljavõtte. Euroopa Komisjoni talitused tänasid Eesti ametiasutusi esitatud vastuse eest ja vastust peeti ammendavaks.
Teine küsimus: "Kas Sotsiaalministeerium esitas Riigikogule Euroopa Komisjoni arvamuse, mille järgi tuleb e-vedelikes maitse- ja lõhnaainete täielikku keelamist rohkem põhjendada? Kui jah, millal Euroopa Komisjoni arvamus Riigikogule edastati ning kellele? Kui arvamust Riigikogule ei edastatud, siis mis põhjusel seda ei tehtud?" Euroopa Komisjoni märkusi ei esitatud Riigikogule eelnõu 357 menetluse protsessis, kuna kogu täiendav Euroopa Komisjoni edastatud teave oli juba eelnevalt Riigikogule esitatud eelnõu seletuskirja näol. Euroopa Komisjonile omakorda edastati eelnõu seletuskirja väljavõte. Ehk teavitusega 2016/0648/EE seotud dokumendid esitati 27. novembril 2019. aastal teabevaldaja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt Riigikogu liikmele Tarmo Kruusimäele tema nõudmisel.
Kolmas küsimus: "Millise vastuse edastas Sotsiaalministeerium Euroopa Komisjoni arvamusele?" Kogu see vastus on väga pikk. Ma loen sellest mõned osad ette. Kui on soovi, võin saata selle ka kirjalikult. Aga see on olemas vastava eelnõu seletuskirjas. Euroopa Komisjoni märkusele vastamiseks edastas Sotsiaalministeerium 12. märtsil 2017, nagu viidatud, väljavõtte 357 SE seletuskirjast. Toon mõned katked siit. "Vastuseks Euroopa Komisjoni poolt esitatud märkustele selgitame täiendavalt maitse- ja lõhnaainete keelu kehtestamist nikotiiniga ja nikotiinita elektrooniliste sigarettide vedelikes. Kuna e-sigaretid on tubakatoodete alternatiivtooted, mida kasutatakse sarnasel eesmärgil ja sarnaselt, on Eesti võtnud poliitilise suuna nende toodete võrdsustamisele tubakatoodetega. Seetõttu on põhjendatud ka nendes tubakast erineva maitse- ja lõhnaainete kasutamise keelustamine. Keelu kehtestamisel on erand antud tubaka maitsele ja lõhnale, sest lähtudes toodete võrdse kohtlemise põhimõttest, ei saa kehtestada e-sigarettidele rangemat piirangut kui tubakatoodetele. Samuti ei välista keeld tootmiseks vajalike maitse- ja lõhnaainete või suhkrute kasutamist, kui need ei anna tootele tubakast erinevat maitset või lõhna ega suurenda märkimisväärselt või mõõdetavalt selle sõltuvust tekitavat toimet ega muid tervisele kahjulikke omadusi. E-sigarettide vedelikes kasutatavad maitse- ja lõhnaained on selle toote üheks peamiseks turunduselemendiks ja erinevaid maitseid on hetkel teadaolevalt üle 7500. Maitse- ja lõhnaained muudavad toote atraktiivseks noortele alaealistele. E-sigarettide tootjad ja müüjad reklaamivad oma toodet kui alternatiivi suitsetamisest loobumiseks ning on andmeid, et teatud osa täiskasvanud inimestest e-sigarette ka selleks otstarbeks kasutab. Samas on e-sigarettide efektiivsuse kohta just suitsetamisest loobumise vahendina siiani vähe tõendeid. Alaealiste ja noorte täiskasvanute puhul on teada, et nemad alustavad e-sigarettide tarbimist eelkõige uudishimust ning erinevad maitsed mängivad selles olulist rolli. USAs tehtud uuringu tulemused näitasid, et alaealised ning noored täiskasvanud eelistasid erinevate maitsetega e-sigarette, samas kui täiskasvanud, kes tarvitasid nii sigarette kui ka e-sigarette korraga, eelistasid e-sigareti tarvitamist alustades tubakamaitselisi e-sigarette, kuid hiljem liikusid edasi tubakast erinevate maitsete tarvitamisele."
Üks oluline väljavõte veel samast seletuskirjast ja samast selgitusest komisjonile on ka see, et 2014. aasta kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu andmetel oli 11-, 13- ja 15-aastaste õpilaste seas elektroonilist sigaretti vähemalt korra proovinud 35,7% poistest ja 28,4% tüdrukutest. Need on muret tekitavalt kõrged punktid. 16–64-aastaste seas oli tarbimine võrreldes 2012. aastaga suurenenud kolm korda. 2016. aasta rahvastiku tervisekäitumise uuringu esialgsed andmed näitavad, et elektrooniliste sigarettide igapäevatarvitajate osakaal on sama kui näiteks 2014. aastal, samas tõusis noorte täiskasvanute hulgas igapäevatarvitajate osakaal ligi kaks korda (need on 16–24-aastased). Need andmed näitavad, et elektroonilised sigaretid on eelkõige atraktiivsed noortele. Nagu öeldud, võin kogu selle vastuse saata ka pikemal kujul, see on väljavõte seletuskirjast.
Neljas küsimus: "Palun anda täpne ülevaade, milliste argumentidega põhjendas Sotsiaalministeerium

Euroopa Komisjonile e-vedelike maitsete keeldu?" Põhimõtteliselt, see vastus on toodud eelmise küsimuse vastuses. Lisaks on vastuses Euroopa Komisjonile veel märgitud, et kuna e-sigaretid on tubakatoodete alternatiivtooted, mida kasutatakse sarnasel eesmärgil ja sarnaselt, on Eesti võtnud poliitilise suuna nende toodete võrdsustamisele tubakatoodetega. Euroopa Komisjoni põhjenduse esitamise aluseks on Vabariigi Valitsuse 1. detsembril 2016 kabinetinõupidamisel heakskiidetud otsus, mille alusel lisatakse Rahandusministeeriumi ettepanekul tubakaseadusesse keeld lisada e-sigarettidesse maitse- ja lõhnaaineid, erand antakse tubaka maitsele ja lõhnale.
Küsimus nr 5: "Palun anda täpne ülevaade milliseid e-sigarette, sealhulgas e-vedelike maitse- ja lõhnaaineid, käsitlevaid uuringuid on riigiasutused tellinud või näiteks Tervise Arengu Instituut läbi viinud?" Siinkohal juhiks tähelepanu, et tooteohutuse tagamine ja vastavate uuringute läbiviimine on elektroonilisi sigarette või nende täitepakendeid Eestisse toova või neid Eestis tootva ettevõtte kohustus nii vastavalt tubakatoodete direktiivile kui ka kemikaalide klassifitseerimise, märgistamise ja pakendamise ehk CLP-määrusele. Tubakaseaduse § 10^2 "Elektrooniliste sigarettide ja täitepakendite koostisest teatamine" sätestab elektrooniliste sigarettide müüjate ja tootjate kohustused. Elektroonilisi sigarette või nende täitepakendeid või elektroonilisi sigarette ja nende täitepakendeid võõrandamiseks Eestisse toov või neid Eestis tootev ettevõtja esitab kuus kuud enne toote kavandatavat turule viimist iga olulise muudatuse puhul Terviseametile elektroonilises vormis aruande. Aruanne peab sisaldama tootemarkide ja -liikide kaupa loetelu kõikidest tootes sisalduvatest koostisainetest ning toote kasutamisel eralduvatest ainetest ja nende kogustest, samuti toksikoloogilised andmed koos toote koostisosade ja neist eralduvate ainete, muu hulgas kuumutamisel eralduvate ainete kohta, eelkõige nende tervisemõju sissehingamisel ning sõltuvust tekitav toime. Elektroonilisi sigarette või nende täitepakendeid või elektroonilisi sigarette ja nende täitepakendeid võõrandamiseks Eestisse toov või neid Eestis tootev ettevõtja on kohustatud looma ja säilitama süsteemi teabe kogumiseks nende toodete kõikvõimalike kahjulike mõjude kohta inimese tervisele.
Kuues küsimus: "Kas saate kinnitada, et e-sigarettide reguleerimisel on lähtutud põhimõttest, et tervisepoliitika peab olema tõenduspõhine ning selleks on kasutatud tõendusmaterjale, mis käsitlevad e-sigarettide reguleerimise erinevaid aspekte?" Eesti tervisepoliitika, tõepoolest, sh tubakapoliitika lähtub tõenduspõhisuse printsiibist ning ettepanekute tegemisel lähtutakse teaduslikust tõendusmaterjalist (meetmed tervisemõju kohta), lisaks arvestatakse sotsiaalseid, majanduslikke ja kultuurilisi aspekte. Siinkohal tuleb rõhutada, et tõenduspõhisena tuleb käsitleda vaid neid materjale, mis pärinevad teadusuuringu kvaliteedinõuetele vastavatest teadusuuringutest, ning uuringutulemusi tuleb tõlgendada korrektselt. Sotsiaalministeerium ongi mures e-sigarettide teemal laia kõlapinda leidnud tõendamata väidete pärast, mis näitavad e-sigarette tegelikkusest ohutumana. Tõenduspõhisus eeldab ka uute arengute pidevat jälgimist teadusmaailmas. Siinkohal peaks märkima, et e-sigareti kohta on võrreldes 2016. või 2017. aastaga tänaseks oluliselt tõendusmaterjali juurde tulnud ning üha enam tutvustatakse ja tuvastatakse e-sigarettidest põhjustatud terviseriske. Lisainfot on tulnud ka e-vedelikes kasutatavate lõhna- ja maitseainete kohta. 2015. aastal, mil tubakaseaduse muudatusi ette valmistati, ei lisatud eelnõusse esialgu keeldu kasutada e-vedelikes lõhna- ja maitseaineid, vaid lõhnaainete piirangu eelnõusse 357 lisamise aluseks saigi valitsuse 1. detsembri 2016. aasta kabinetinõupidamise otsus, millele ma enne viitasin.
Jah, sellega ma hetkel lõpetaksin ja vastan küsimustele. Aitäh!

19:40 Aseesimees Siim Kallas
Lugupeetud arupärimise adressaat, teile on küsimusi. Vilja Toomast, palun!

19:40 Vilja Toomast
Aitäh! Hea minister! Alustuseks üks väike märkus lihtsalt. Minu teada on tubakatoodete müük alaealistele ja nende tarvitamine alaealistel Eestis keelatud. Nii et me ei saa rääkida tubakaseaduse muutmisel ja regulatsioonide ülevõtmisel ainult sellest, et me teeme neid asju selle tõttu, et me lastele seda seadust teeme. Aga küsimus puudutab tegelikult muud asja. Eesti pidi Euroopa Liidu tubakadirektiivi, nimetame seda lühidalt nii, üle võtma 20. maiks 2019. Ometi on Eesti ainus riik Euroopa Liidus, kes pole tänaseni üle võtnud neid direktiivi artikleid, mis puudutavad nn *track and trace* 'i ja samuti uudsete mittesuitsetatavate tubakatoodete turule toomise regulatsiooni. Euroopa

Komisjonil on täielik õigus alustada rikkumismenetlust. Te teate, need trahvisummad ulatuvad sadadesse tuhandetesse. Minu küsimus on see, et miks pole Eesti võtnud tubakadirektiivi üle ka peaaegu aasta hiljem, kui ta pidi kehtima hakkama.

19:41 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt, rääkides noortest ja lastest, siis loomulikult kõik tooted, mis on turul, sõltumata sellest, kas need on lubatud või ei ole lubatud, jõuavad moel või teisel kahjuks väga tihti ka alaealisteni. Nii alkoholi kui ka tubakatoodete puhul see on probleemiks ja seetõttu noorte käsitlemine eraldi sihtrühmana on igati õigustatud, sest me keegi ju ei soovi, et see nende kasutusse jõuaks. Mis puudutab n-ö *track-and-trace*-direktiivi, siis selle on ju tegelikult Vabariigi Valitsus, kui ma peast öeldes ei eksi, isegi oma esimesel istungil algatanud ja edastanud Riigikogule. See on ju nüüd Riigikogu otsus, millises tempos seda seaduseelnõu või direktiivi vastuvõtmist menetletakse.

19:42 Aseesimees Siim Kallas

Madis Milling, palun!

19:42 Madis Milling

Suur tänu! Tõepoolest, me räägime lastest ja noortest, aga ikkagi me räägime ju täiskasvanutele mõeldud tootest. See ei ole mitte toote probleem, vaid see on müüja ja kättesaadavuse probleem. Aga hea küll, lähtudes nüüd Sotsiaalministeeriumi loogikast, siis minu küsimus on teile: aga äkki me muudaksime ka alkoholi noortele vähem atraktiivseks, keelaksime ära magusad alkohoolsed joogid, näiteks siidrid ja *long drink*'id ja müüksime poes ainult puhast viina? Kas see täidaks samamoodi eesmärki nagu e-sigarettide maitsete keelamine?

19:42 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Suur tänu küsimuse eest! Kui me räägime erinevatest alkoholitoodetest, alkohoolsetest jookidest, siis olen igati nõus, et see sortiment, mis poest vastu vaatab, võiks olla väiksem. Ma arvan, et ei juhtuks mitte midagi, kui meil Eestis oleks tõesti rohkem naturaalseid alkohoolseid jooke (kui peetakse seda vajalikuks) ja rohkem alkoholivabasid, asendavaid jooke, ei pea ilmtingimata olema nii palju erinevaid kõikvõimalikke kihisevaid, värvilisi ja maitsetega alkohoolseid jooke. Nii et selles vaates ma olen igati nõus. Lausasendamisele viinaga ma küll alla ei kirjuta.

19:43 Aseesimees Siim Kallas

Tarmo Kruusimäe, palun!

19:43 Tarmo Kruusimäe

Tänan, hea Riigikogu aseesimees! Hea ettekandja! Eelmise aasta 13. veebruaril olite teie veel peaministri nõunik, selsamal päeval, kui tekkis vaikus Riigikogu saalis, kuna otsiti peaministrit, ta leiti, ta andis enda seisukohad, ja te olite sellega kursis. Nüüd olete asunud ise sotsiaalministriks (sotsiaalminister oli tol hetkel, 13. veebruaril, see, kes ütles, et ta soovib lugemise katkestada, juhul kui hääletatakse sisse need muudatused). Mis teie olete sellel teemal ette võtnud, et Riigikogu liikmed oleksid hästi informeeritud selles küsimuses? Ma julgen väita, et te olete juba 13. veebruarist selle probleemiga kursis. Kas Riigikogu liikmetel on kõik vajalik informatsioon olemas ja see on edastatud?

19:44 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Suur tänu küsimuse eest! Protokolli huvides täpsustan ära, et toona selle eelnõu kohta arvamuse andjaks ja selle algatajaks oli siiski tervise- ja tööminister. Sotsiaalministri ametikoht taasloodi 2019. aasta 29. aprillil. Aga mis puudutab seda konkreetset küsimust, siis loomulikult olen aktiivselt osalenud sotsiaalkomisjoni istungitel, kui seda teemat on käsitletud, olen kohtunud mitmete parlamendiliikmetega nende initsiatiivil ja soovil, kaasa arvatud teiega, ja loomulikult olen valmis kohtuma nii komisjonide, fraktsioonidega kui ka teiste Riigikogu liikmetega, vastama kirjalikele küsimustele, samuti vastama arupärimistele, nii nagu täna siin. Seda peab iga Riigikogu liige kindlasti ise hindama, kas ta on saanud piisavalt vastuseid oma küsimustele, piisavalt infot, või ta soovib seda juurde saada. Mina olen igal juhul valmis seda juurde andma, nii palju kui ma seda suudan.

19:45 Aseesimees Siim Kallas
Tiit Kala, palun!

19:45 Tiit Kala
Tänan, hea istungi juhataja! Lugupeetud minister! Millistele uuringutele tuginedes on ministeerium otsustanud tubakaseaduse kohta esitatud muudatusettepanekuid mitte toetada ja leidnud, vaatamata meedias kirjeldatud turuolukorrale, et e-sigarettide regulatsioone ei ole vaja muuta?

19:45 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Suur tänu küsimuse eest! Eks paljud nendest põhjustest on ära toodud käesolevas arupärimises. Tõesti, erinev rahvusvaheline praktika, kogemused, suhtlus Maailma Terviseorganisatsiooniga, suhtlus teiste riikide ministritega, suhtlus Sotsiaalministeeriumiga, arstidega, väga laia ringiga nii Eestist kui välismaalt. Pean tunnistama, et erinevatel kohtumistel nii komisjonis kui võib-olla ka mujal ei ole veel väga palju tervisetöötajaid, selle valdkonna inimesi ja tegelikult ka rahvusvahelisi eksperte pidanud vajalikuks e-sigareti regulatsiooni leevendamist, vaid pigem vastupidi. Mulle meeldib väga, ma olen seda ennegi öelnud, Soome riigi selline seisukoht, et nad tegelevad *nicotine endgame*'iga ehk eesmärk on tõesti see, et sõltuvusest inimesed vabastada. Erinevad n-ö vaheained, on nad siis e-sigaretid või muud võimalikud tubakatooted, pigem võib-olla võiks öelda, seda sõltuvust just pikendavad, mitte ei aita seda ületada.

19:46 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Küsimusi rohkem arupärimise adressaadile ei ole. Aitäh, härra minister! Nüüd on võimalus alustada läbirääkimisi. Läbirääkimiste soovi on ilmutanud Tarmo Kruusimäe. Palun!

19:47 Tarmo Kruusimäe
Hea aseesimees! Head kaks endist sotsiaalministrit ja üks tänane sotsiaalminister! Mul oleks olnud teine küsimus selline ... Jaa, kes on sellesama asjaga tegelenud. Ei, Helmen oli tollel ajal komisjoni esimees, kui me reguleerisime ja ülereguleerisime jälle selle e-sigaretiga seonduva.
Minister Kiik viitas siin sellele, et Riigikogu liikmele Tarmo Kruusimäele saadeti need materjalid. Aga küsimus on selles, et ega Tarmo Kruusimäe ei esinda üksi Riigikogu, vaid kõik Riigikogu liikmed. See kuupäev, mis te ütlesite, oli vist 19. november, eks? Teil oli see paberil, minule on aga tulnud meil ... 12? (Saalist vastatakse.) 27? Õige! Nii. See on tulnud mulle hoopis toote ohutuse ja tarbijakaitse talitusest siseturuosakonnast Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist. Seal on kirjas, et tere, edastan teile järgnevalt Eesti teatisega see ja see sõnumid ning esimesena edastan Euroopa Komisjoni kommentaari, sellised sõnumid kannavad märget "piiratud", mis tähendab, et nende sisu pole mõeldud avaldamiseks kolmandatele osapooltele, küll võivad nendega tutvuda eelnõu menetlusega seotud isikud ja selliste sõnumite edastamist reguleerib täpselt EL-i määrus. Mina loomulikult siis küsisin, et ega ametnikul ei tule sellest mingit jama, sellepärast et ta oli sinna veel adressaatideks pannud Thea Palmi ja Triinu Tähe, ja ma küsisin, kuidas selle informatsiooniga edasi peale hakata, sotsiaalkomisjoni liikmed võiksid ju tegelikult seal ka olla. Mul on see vestlus olemas. Erinevalt võib-olla sellest üllatusest, mida nimetatakse nii, et äkki paneme Kruusimäele konksu, et ta jookseb sellega kuskile, ei ole ma seda informatsiooni mitte kellegagi jaganud. Küll aga ma leian, et sotsiaalkomisjon ja komisjoni esimees, kui ta teab sihukesi asju, ta võiks nõutada seda, et kõik teaksid, mida siis tegelikult Eesti riik vastas Euroopa Komisjonile. Mis selle peale on tulnud? See ei ole minu arvates korrektne, kui me räägime täna tegelikult tubakasurmadest, millega me oleme kolmandal kohal. Mida on teinud ministeerium sellest ajast alates? Tegelikult on mul täpselt sama küsimus ka Rahandusministeeriumi ametnikele. Kui 13. veebruaril asi oli menetluses, siis me tegime ettepanekuid vähendada e-sigaretiga seotud aktsiisi. Täna ma kuulen, et ametnikud – käisin veel eelmise aasta novembrikuus Rahandusministeeriumis ühel ümarlaual, kus arutati kõike seda, ja kui koalitsioonis oli olemas konkreetne tahe vähendada aktsiisi, hakkasid ikkagi mingid ametnikud põtkima – nüüd ütlesid, et me võiksime kokku saada 10. veebruaril, siis hakkame korjama andmeid, et andmeid analüüsida, kas me saaksime aktsiisi mingil määral [vähendada]. Ehk siis me võime rääkida seda, et 2021. aasta 1. jaanuarist on meil võimalik seda aktsiisi vähendada, piirikaubandust vähendada, musta turgu vähendada. 1. juuniks enam juba ei jõua. Ministeeriumi ametnikel oli tegelikult teada reaalselt 2018. aasta detsembrikuus, et on välja käidud selline arvutuskäik.

Täna me oleme siin, 13. jaanuaril 2020. aastal, ja pange tähele, et needsamad ametnikud ütlevad: me ei jõua mitte mingil juhul 1. juuniks 2020, vaid heal juhul aastaks 2021. See ei ole minu arvates korrektne käitumine ja minu arvates ei ole ka korrektne käitumine see, kui minister … Jah, me kohtusime ja me rääkisime ja viitasime, et sellised probleemid on, ja ma teavitasin teid, et on nii õiguskantsler viidanud sellele, et on vaja rohkem selgitust, ja ka Euroopa Kohus. Täna lihtsalt kogu selle asja peale tuli mulle ei tea kust kohast kiri, et siin on dokumendid, see on piiratud, võta see teadmiseks. Minu küsimus ministrile lihtsalt oli see – ja ka ilmselt nendel, kes aru pärisid –, kas sotsiaalkomisjoni liikmetel ja Riigikogu suurel saalil on õigus teada asju, seda olukorras, kus me oleme tubakasurmadega kolmandal kohal, või me peame sõltuma lihtsalt ametnike suvast, kellele nad saadavad sõnumi ja kellele mitte. Mina soovin korrektset lähenemist, sest Eesti inimesed armastavad elu. Aitäh!

19:52 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole ilmutatud. Arupärimise adressaadil on võimalik ka kommenteerida küsimusi ja sõnavõtte, kui ta soovib. Palun, härra minister!

19:52 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Auväärt Riigikogu liikmed! Kuna siin tõstatus minu hinnangul võrreldes arupärimisega täiesti uus küsimus, siis ma niipalju vastan. Mulle tundus, et ka teile saadetud vastusest oli ju pigem siiski selge, et eelnõu menetlusega seotud isikutel, kelle hulka sotsiaalkomisjon kahtlemata kuulub, on õigus nende dokumentidega tutvuda ja neid omada. Ehk juhul kui see soov peaks sotsiaalkomisjonil olema, siis kindlasti minu poole pöördudes, ministeeriumi poole pöördudes on võimalik see ülevaade, mis teile edastati, ka nendel saada. Aitäh!

19:53 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Selle arupärimise menetlemine on lõpetatud.

---

6. 19:53 Arupärimine ravimipoliitika kohta (nr 18)

19:53 Aseesimees Siim Kallas
Me läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, see on kuues ja see on Riigikogu liikmete Jevgeni Ossinovski, Kalvi Kõva, Ivari Padari, Heljo Pikhofi, Jaak Juske, Helmen Küti, Riina Sikkuti, Katri Raigi, Lauri Läänemetsa ja Indrek Saare 11. veebruaril 2019 esitatud arupärimine ravimipoliitika kohta (nr 18). Arupärijate esindaja, Riigikogu liige Jevgeni Ossinovski, kõnetool on teie.

19:53 Jevgeni Ossinovski
Suur tänu! Nišiteemade esindajad lahkusid, aga läheme siis päriselt oluliste küsimuste juurde. Ja nimelt, ravimipoliitika. Kolleegidega esitatud arupärimine sai esitatud 11. detsembril, kui meil siin mäletatavasti oli täies hoos katse suurettevõtjate huve esindades apteegireform kraavi keerata, mis õnneks ebaõnnestus, see eelnõu kukkus Riigikogu menetlusest detsembrikuus välja. Sellest tulenevalt siin arupärimises, kus me küsime sotsiaalministrilt arvamust apteegireformi ja laiemalt ravimipoliitiliste suundade ja plaanide kohta, on mõned viited konkreetsele eelnõule, mis menetlusest välja langes, natuke aegunud. Aga kuna Riigikogu kodu- ja töökord ei näe ette võimalust arupärimist parandada, siis täpsustame siin suulises ettekandes, et sotsiaalministril on võimalus anda oma hinnang sellele eelnõule, mis Riigikogu menetlusest välja langes. Aga laiemalt tahaksime teada, millisel viisil näevad Vabariigi Valitsus ja sotsiaalminister tänast olukorda ravimiturul, seda olukorras, kus mõne kuu pärast peaksid vastavalt jõustunud seadusele ravimiturul toimuma ulatuslikud ümberkorraldused, aga kus, vaatamata sellele, et Riigikogu tahe, väljendatuna mitmel hääletusel, on olnud selge, on tunda teatud, ütleme, ebakindlust selles, kas 1. aprillil siiski asjad lähevad nii, nagu täna seadusesse on kirjutatud. Õnneks viimase kuu jooksul, pärast seda groteskset katset patsiendi huvide vastaselt ettevõtjaid poputada, on ka Eesti ajakirjandus selle teema põhjalikult ette võtnud ja avastanud nii mõndagi selle kohta, kuidas olemasolev turusituatsioon tegelikult on ühiskonnale kahjulik ja kuidas Eesti patsiendid

maksavad ravimiärimeeste ülemäärased kulud kinni. Siit on hakanud hargnema mitmeid laiemaid teemasid, mille üle me tahaksime sotsiaalministriga täna natukene diskuteerida. Eks küsimused saab minister endale sobivas modifikatsioonis ise ka ette lugeda. Aitäh!

19:56 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Härra minister Tanel Kiik, kõnetool on arupärimisele vastamiseks teie.

19:57 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Auväärt Riigikogu liikmed! 11. septembril 2019 esitas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon mulle tõepoolest arupärimise ravimipoliitika kohta. Ajendatud oli see, nagu viidatud, ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõust 118. Tõsi on see, et selle konkreetse eelnõu eluiga ei olnud parlamendis liiga pikk, eelnõu on tänaseks juba menetlusest välja hääletatud, nii et räägime juba n-ö postuumsest eelnõust. Aga hea küll.

Täpsemalt küsimuste juurde. Esimene küsimus: "Riigikontroll järeldas 2012. aasta raportis, et sisulise konkurentsi puudumine ravimite hulgimüüjate vahel ei taga patsientidele optimaalset hinda. 1.04.2020 jõustuvad sätted kehtestavad vertikaalse integratsiooni keelu, mis avab hulgimüügituru tegelikule konkurentsile, kuna hulgimüügist sõltumatud jaeapteegid saavad valida hulgimüüjat. Tegelik konkurents toob kaasa ravimite hinnalanguse, mida kinnitab asjaolu, et näiteks haiglaapteegid saavad juba praegu ravimeid hulgimüügist märkimisväärselt soodsamalt kui jaeapteegid. Kas Riigikogus algatatud eelnõu on teie meelest tänaste hulgimüügiettevõtete huvides?" Vastan lühidalt, et ravimiseaduse eelnõu 118 tõepoolest algatasid kolm Riigikogu fraktsiooni. Isiklikult olen ka nõus, et Eesti ravimite hulgimüügiturg on, vaadates fakte, üsnagi kontsentreerunud mõne üksiku suurema hulgimüüja kätte ja konkurentsiolukord ei ole selline, nagu ta olla võiks. Eesti ravimiturgu iseloomustab kõrge turukontsentratsioon ning hulgi- ja jaemüügitasandi vertikaalne seotus. See tähendab ka seda, et apteeke kontrollivatel hulgimüüjatel on ilmselgelt arvestatav jõud seada tingimusi turule tulevatele ravimitootjatele. See omakorda võib mõjutada ravimivalikut ja hindade kujunemist patsiendi kahjuks. Konkurentsiolukorra parandamise eesmärgil tegelikult Riigikogu 2014.–2015. aastal ju apteegireformi ka algatas. Mis puudutab seda konkreetset seaduseelnõu, siis meie, jah, Sotsiaalministeeriumi vaates oleme selle välja öelnud, sotsiaalministrina olen konkreetse eelnõu eesmärki toetanud. Meie hinnangul ei olnud need otsused ja kõik need punktid võib-olla lõpuni põhjendatud.

Küsimus nr 2: "Kas Riigikogus algatatud eelnõu langetab ravimite hinda?" See on küsimus algatatud eelnõu kohta, mis, veel kord, enam ei ole menetluses. Aga tuginedes Ravimiameti hinnangule, siis pigem tundus, et konkreetne eelnõu ei oleks lahendanud apteegiturul olevaid probleeme ja eelnõu sätete jõustumine seadusena ei oleks tõenäoliselt aidanud ka kaasa turul konkurentsi alusel ravimihinna soodsamaks kujunemisele.

Kolmas küsimus: "Milliseid samme plaanite astuda, et ohjata ravimiettevõtete ülemääraseid kasumeid ning kaitsta patsiendi huve?" Sellega ma olen hästi nõus, et riigil on kahtlemata kohustus kaitsta inimese tervist. Apteegiteenus – see nüüd on küll maailmavaateline küsimus – minu hinnangul igal juhul on osa esmatasandi tervishoiust. Ehk eesmärk on tagada inimestele kvaliteetne terviseabi, mitte ilmtingimata maksimeerida ärihuvisid või kasumit. Riigi ülesanne omakorda on tagada, et apteegiteenus tervishoiuteenusena oleks kättesaadav kõigile elanikele. Apteegireformi põhiline eesmärk on olnud lisaks ravimite jae- ja hulgimüügi eraldamisele just kaitsta patsiendi huve ja tõsta teenuse kvaliteeti. Kui rääkida just nimelt hindadest, tänastest ravimitootjate kasumitest, siis kasumi teenimine iseenesest loomulikult ei ole vabas riigis keelatud, aga riiklik järelevalve ja ravimisektori hinnaregulatsiooni tugevdamine on ilmselt siiski vajalikud. Ravimite juurdehindluse tõhusa järelevalve saavutamiseks ei piisa ilmtingimata sellest, kui sätestada Ravimiametile täiendavad menetlusõigused. Tegelikult tihtipeale taandub see hulgimüügi ostuhinnale, mida alati ei ole võimalik kontrollida, ja seal puudubki juurdehindluste reguleerimisel sellisena mõte. Ehk ostuhinna kujunemise üle saab riik kontrolli üksnes juhul, kui seaduses sätestatakse selgelt pädev riigiasutus, kellel on ostuhinna kujunemist tegelikult võimalik kontrollida, saada vastavat teavet ja juhul, kui leitakse, et see on mittevastav, siis sellel korral ettekirjutusi teha. See puudutab mitte ainult juurdehindluste regulatsiooni, vaid on samuti oluline Eesti Haigekassa jaoks seoses soodusravimite piirhindade kehtestamisega. Puudulik hinnaregulatsioon on tõenäoliselt loonud võimaluse kehtestatud piirmääradest teatud tingimustel kõrvale hiilida. Kindlasti, see ei ole mõistlik ega patsiendi huvidest lähtuv praktika. Ilmselt, kui me räägime kõrge turukontsentratsiooniga spetsiifilise sektori majandusregulatsioonist, siis otstarbekas on koostada

terviklik seaduste pakett ja moodustada ravimisektori regulaator ning tagada viimase piisav rahastus ja võimekus turujärelevalve funktsioonide täitmiseks. Juhul, kui jääda jae- ja hulgimüügi juurdehindluste mudeli juurde, siis vajab esmalt lahendust küsimus, kuidas tagatakse hulgimüüja tegelik ostuhinna tuvastamine, millised on selleks vajalikud menetlusõiguslikud vahendid, ja muu hulgas tuleks kaaluda vastava tõendamiskoormuse panemist hulgimüüjatele.
Neljas küsimus: "Millisele ekspertiisile toetus peaminister Jüri Ratas, kui andis koalitsioonile nõusoleku lükata kõrvale Sotsiaalministeeriumi ravimipoliitiline ekspertiis ning menetleda eelnõu 118 SE?" Selles küsimuses esitatud väitega ma ei nõustu. Loomulikult, nendes apteegireformi aruteludes on osalenud Sotsiaalministeerium siiski algusest peale. Tõsi on see, et apteegireformi algatajaks oli algselt üle-eelmine parlamendikoosseis, sotsiaalkomisjon siis. Pole mingi saladus, et neid debatte on peetud nii üle-eelmises, eelmises kui ka praeguses Riigikogu koosseisus. Loomulikult, Sotsiaalministeeriumil on alati olnud võimalik välja tuua oma seisukohad, oma positsioonid, mida ma nende arutelude käigus nii avalikult kui ka töörühma koosolekutel ka tegin.
Korraks ajalukku minnes: et teile oleks teada, mõtet, et ravimi hulgimüüjad ei peaks apteeke omama, arutati Riigikogus tegelikult juba 2004. aastal. Konkurentsiamet oli siis seisukohal, et hulgimüüjate õigus apteeke omada halvendab konkurentsiolukorda. Juba siis oli tegelikult selge põhimõte, et kogu ravimite käitlemise ahel peaks oleks üksteisest sõltumatu, et vältida võimalikke kuritarvitusi ravimite või elutähtsate kaupade turul.
Mis puudutab apteegireformiga edasiminekut, siis siin on olnud tõesti laual väga erinevaid arvamusi, erinevaid ettepanekuid. Võiks öelda, et kui Riigikogus on viis fraktsiooni, siis ettepanekuid on vähemalt kaks korda sama palju. Tõesti, erinevaid nägemusi ja arusaamu on olnud kõigil fraktsioonidel, fraktsioonide sees ja fraktsioonidel omavahel. Mina isiklikult tegin möödunud aasta lõpus omalt poolt ettepaneku, kuidas seda apteegireformi sujuvalt rakendada, ehk panime lauale oma kompromissettepaneku, mis tähendaks kolme aasta jooksul siiski apteegireformi ärategemist, aga mõnevõrra sujuvamalt, mõnevõrra rahulikumal kujul, kui 1. aprillist 2020 see reaalne oleks. Aitäh!

20:04 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra minister! Teile on küsimusi. Helmen Kütt, palun!

20:04 Helmen Kütt

Suur aitäh, eesistuja! Lugupeetud minister! Just teie vastamise praktiliselt viimasest lausest võtan mina nüüd kinni, et oma küsimus esitada. Meediast on saanud lugeda ja teie intervjuudest kuulda, et te olete pakkunud ettepaneku rakendada apteegireformi etapiviisil kolme aasta jooksul. Nüüd ongi minu küsimus, kas see on teie isiklik nägemus või jagab seda nägemust ka kogu valitsus. Tegelikult küsin ma seda selle tõttu, et kui te räägite ravimipoliitikast, siis see on väga mõistlik, väga kompetentne, asjatundlik. Kui lubate ühe kommentaari, siis mulle tundub üldse, et selle valitsuse üks kompetentsemaid ministreid olete teie. Millegipärast koalitsioonipartnerid ei ole teie arvamust kahjuks tõsiselt võtnud. Selle tõttu ongi nüüd küsimus, kuidas te lähete edasi.

20:05 Sotsiaalminister Tanel Kiik

Aitäh küsimuste eest! Apteegireformi teemal, tõesti, nagu ütlesin, ongi erinevaid arvamusi olnud kõigis parlamendikoosseisudes. On ju teatavasti tänagi parlamendis erakond, mis on kord algatanud apteegireformi tühistamise, kord hääletanud selle vastu. Juba see näitab nende seisukohtade muutumist. Tõsi on ka see, et Keskerakonna fraktsioonis ja kõigis teistes koalitsioonifraktsioonides, suhtluse põhjal öeldes, on arvamusi rohkem, kui fraktsioonide arv seda näitab. Ehk jätkame läbirääkimisi, jätkame arutelusid. Tõsi, ajaliselt meil liiga pikka läbirääkimisperioodi ei ole. Mõistlik on kokkulepetele jõuda, kuna apteegireformi sujuvam jõustumine on kindlasti parem variant kui võib-olla järsk turu ümberkorraldus, mis ei anna piisavalt aega turuosalistele, patsientidele, riigiasutustele. Ma isiklikult arvan, et apteegireformi üks võib-olla selliseid algseid, kas nüüd vigasid, aga tagantjärele õppetunde on see, et oleks pidanud sellised etapid kohe alguses sinna sisse kirjutama, need etapid ette nägema. See oleks kindlasti võimaldanud sujuvamat üleminekut ja vähem võib-olla selliseid olukordi, nagu nägime nüüd detsembris, kui tõesti oli küll lühikest aega, aga siiski arvestatav kogus apteeke väga lühikese etteteatamisajaga suletud, mis kindlasti ei aidanud kaasa patsientide ja rahva tervisele ning

kindlasti ei aidanud kaasa rahulikule ja vastastikku austavale diskussioonile apteegireformi teemal. Nii et jätkame arutelusid. Mis siit välja koorub? See sõltub eeskätt kolme või tegelikult kõigi viie Riigikogu fraktsiooni seisukohtadest ja arvamustest. Ilmselt saab see selgeks hiljemalt lähinädalatel või lähikuudel.

20:06 Aseesimees Siim Kallas
Heljo Pikhof, palun!

20:06 Heljo Pikhof
Aitäh! Austatud minister! Tegelikult see viis aastat oligi antud selleks, et oleks võimalik n-ö etapiviisil üle minna. Ütleme nii, et see oli aeg atra seada. Aga kui nüüd rääkida apteegireformist, siis eelmise nädala "Pealtnägija" näitas, et haiglaapteegid ostavad ravimeid ketiapteekidest oluliselt soodsamalt. Saates selgus, et ainuüksi eelmisel aastal maksid patsiendid ligi 20 miljonit eurot rohkem, kui peaksid. Kuidas teha nii, et ka jaeapteegid saaksid osa soodsamatest ravimitest? Kas teil on plaan?

20:07 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Aitäh küsimuse eest! Tõsi on see, et apteegireformi üks võib-olla lähtekohti on, et jae- ja hulgimüügi lahutamisel tekib tõsiselt võetav konkurents hulgimüüjate vahel, mis annab apteegiomanikele võimaluse valida parimaid teenuste ja toodete pakkujaid ning omakorda paneb ka hulgimüüjatele kohustuse konkureerida just nimelt ka ravimi müügiloa hoidjatega lepingutingimuste läbirääkimistel ja ravimite maaletoomisel. Kindlasti, apteegireform võiks selles suunas sammu edasi minna. Nagu öeldud, oluline on tegelikult laiemalt see läbipaistvuse küsimus, hinnaregulatsiooni küsimus ja hinnaläbirääkimiste küsimus. Kahtlemata, sellel teemal nii sotsiaalminister kui ka Ravimiamet on tööd teinud ja teevad edasi, sõltumata sellest, kas apteegireform peaks jõustuma ühekorraga, etapikaupa või peaks Riigikogu pidama vajalikuks teha selles mingeid suuremaid muudatusi.

20:08 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Jaak Juske, palun!

20:08 Jaak Juske
Austet eesistuja! Hea minister! Mind huvitab, millises vaimus te töötate valitsuse liikmena ja milline on üldse teie mõju selles küsimuses koalitsioonisiseselt. Kas te olete andnud oma ministeeriumile ja allasutustele ülesande pingutada selle nimel, et kõigis nendes asulates, kus veel ei ole mitte ühtegi seadusele vastavat apteeki, leitaks lahendus ja oleks tagatud ravimite kättesaadavus? Või tegelikult puudub teil jätkuvalt selles küsimuses koalitsiooni toetus ja me näeme jälle siin saalis võib-olla ka piinlikku katset sisseostetud eelnõuga seda väga vajalikku reformi pidurdada?

20:09 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Tänan küsimuse eest! Loomulikult, ministeerium ja Ravimiamet juba pikalt koostöös proviisorite koja ja erinevate turul tegutsevate osapooltega teevad selle nimel tööd, et igas asulas oleks apteegiteenus tagatud. Täna võib öelda, kirvemeetodil, et Eesti 150 suuremast asulast on 120-ga kõik laias laastus korras, 20-ga käib aktiivne töö ja rohkem küsimusi ja rohkem murekohti on 10–11 asulas, kus ei ole veel leitud apteegireformi nõuetele vastava apteegi asutamisest huvitatud proviisoromanikku. Aga me selle nimel pingutame. See on ka üks põhjuseid, miks see etapikaupa üleminek sai välja pakutud, et just nimelt vältida sellist olukorda, kus kas või üleminekuperioodil oleks Eestis asulaid, kus ei ole apteegiteenus kättesaadav.
Mis puudutab erinevate ministrite mõjuvõimu või selle puudumist, siis loomulikult tervishoiusektor on meeletult suur, lisaks sellele on mu kureerida veel mitu sektorit. See töö siin põhiosas on Sotsiaalministeeriumi, Ravimiameti ja erinevate allasutuste tehtud. Ma usun, et seda eesmärki, kui me räägime apteegiteenuse kättesaadavusest, jagab kogu koalitsioon ja ma olen üsna kindel, et ka tänane opositsioon. Ehk siin meil mingisuguseid eriarvamusi ei ole. Eriarvamused võib-olla piirduvad tõesti sellega, mil viisil oleks kõige õigem seda apteegiteenuse kättesaadavust ja mõistlikke ravimihindasid inimestele pakkuda. Siin on tõesti koalitsioonis ja tihti ka opositsioonis parlamendi eri koosseisudes olnud rohkem arvamusi, kui on parlamendifraktsioone.

20:10 Aseesimees Siim Kallas
Riina Sikkut, palun!

20:10 Riina Sikkut
Aitäh, hea eesistuja! Hea minister! Tõesti, viimase kuu jooksul on ajakirjandus teinud väga head tööd. Ükskõik siis, milline kanal milliseid andmeid on võrrelnud, tegelikult kõik on jõudnud sellele samale järeldusele, mille Riigikontroll tegi juba aastal 2012, et meie patsiendid maksavad liiga palju apteekidest ostetud ravimite eest. ERR-ile Tamro esindaja tunnistas, et hulgimüüja pakubki haiglatele odavat hinda n-ö allahindlusena, mida haigekassale ei näidata, ning "kuu lõpus raporteerib tootjale iga tehingu osas tehtud allahindlused, mille tootja tagantjärele hulgimüüjale kompenseerib". See on seesama, mida sa kirjeldasid, et see, kuidas see põhihind, millele juurdehindlus juurde lisatakse, tekib, on läbipaistmatu ja seda me ei kontrolli. Ükskõik, kuidas liigub edasi apteegireform, tegelikult seda kontrolli jae- ja hulgimüügihinna kujunemise üle oleks vaja, nii nagu sa seda mehhanismi kirjeldasid, et tegelikult on vaja seda järelevalveasutust. Kas sa oled valmis sellega edasi minema? Ma arvan, et Riigikogu väga hea meelega arutaks ja menetleks eelnõu, mis on sellisel määral patsientide huvides. Kas sa oled valmis sellise eelnõuga edasi minema?

20:11 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Tänan küsimuste eest! Lühivastus on, et kindlasti esimene etapp või esimene võib-olla siht on lahendada ära apteegireformiga seotud, ütleme, eriarvamused, leida üks, teine või kolmas lahendus selleks, et apteegireform sujuvalt jõustuda saaks. Kui see on tehtud, siis loomulikult ei tähenda see seda, et ravimiturg on valmis ja ühtegi muudatust enam vaja pole. Ravimiturg on meeletult suur, rahvusvaheline, ulatub Aasiasse. Ehk läbipaistvuse küsimus, tarneraskuste küsimused, ravimite kättesaadavus, nii hinnapoliitika kui ka ohutus- ja kvaliteedikontroll – need kõik on teemad, millega tuleb tegeleda loomulikult iga päev edasi. Põhiosas ajaliselt, kui me räägime konkreetselt näiteks hinnaregulaatori loomise aruteludest, konkurentsi võib-olla läbipaistvamaks muutmisest järelevalve tugevdamise teel, siis neid debatte saame kindlasti pidada siin juba kevadel ja suvel käesoleval aastal.

20:12 Aseesimees Siim Kallas
Jevgeni Ossinovski, palun!

20:12 Jevgeni Ossinovski
Aitäh! Ma küsin selle apteekide sulgemise aktsiooni kohta. Kettide esindajad väidavad, et tegemist ei olnud kooskõlastatud tegevusega, vaid poliitilise demonstratsiooniga, mille puhul ettevõtjatevahelist kokkulepet ei olnud. Samal ajal ajalehtedest muidugi loeme, kuidas erinevad proviisorid olukorda kirjeldasid, et 15 minutit enne seda helistati juhtkonnast ja kästi punkt kell 14 apteek kinni panna. Ja üle kogu Eesti punkt kell 14 apteegid kinni ka läksid. Kuidas teile tundub, kas see oli ettevõtjate vahel kooskõlastatud tegevus või lihtsalt juhuslik kokkulangevus?
Sellega seonduvalt on küsimus, et kuidas te olete rahul Konkurentsiamet tööga selles valdkonnas. Kooskõlastatud tegevus sellises mõttes on konkurentsiseaduse kohaselt keelatud, isegi karistatav, aga miskipärast ei ole ei Konkurentsiamet ega teised riigiasutused eriti tugevalt patsiendi kaitseks välja astunud, kui n-ö sõnalised jutud kõrvale jätta. Või käib teie teada kriminaaluurimine või vähemasti Konkurentsiameti järelevalvemenetlus apteekide kooskõlastatud sulgemise asjus?

20:13 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Tänan väga põhjaliku küsimuse eest! Alustame siis esimesest poolest. Ilmselt, kui oleks sellel konkreetsel päeval näiteks kell kaks läinud kinni üle Eesti kolm apteeki või neli apteeki, oleks see võinud olla juhus, mindi lõunale omavahel kokku leppimata, lihtsalt tõesti tekkis vajadus, tõenäoliselt päris õhtuni poleks lõunal oldud, aga see oleks olnud võimalik. Aga kuna me räägime siiski sadadest apteekidest üle Eesti, see oli tõesti väga koordineeritud, sarnaste, algselt vähemalt paljuski puudulike teavitussiltidega sulgemisotsuse kohta, siis siin kokkulangevust ja juhust uskuda ei ole võimalik.
Mis puudutab teist poolt ehk Konkurentsiameti tegevust, siis tõsi on, et Konkurentsiameti peadirektor

osales koos minuga ka pressikonverentsil, kus väga selgelt selle tegevuse hukka mõistis. Mis puudutab Konkurentsiameti tegevusi, võimalikke otsuseid ja järelmeid, siis neid kindlasti kommenteerivad kõige paremini Konkurentsiamet ise ja Justiitsministeerium, kelle haldusalasse Konkurentsiamet kuulub.

20:14 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Raimond Kaljulaid, palun!

20:14 Raimond Kaljulaid
Suur tänu! Mu küsimus on selline. Meedias ja avalikkuses on palju spekuleeritud selle üle, et üks ravimiturul tegutsev ettevõtja, kes omab ka teatud osalusi tuntud ja pika ajalooga Eesti meediamajades, on püüdnud oma ärihuvi edendada, kasutades selleks oma mõju, mis tal on oma meediaettevõtetele. Kas te ka jagate seda seisukohta või te ministrina tunnete kuidagi, et sel viisil on püütud valitsuse või ministeeriumi otsuseid kallutada ühes või teises suunas?

20:15 Sotsiaalminister Tanel Kiik
Kui me räägime Eesti ajakirjandusest, siis ma ütleksin, et üldpilt on olnud päris asjalik, on tõstatatud erinevaid keerulisi küsimusi, on püütud leida neile ka vastuseid, on sõna antud kõigile apteegituru osapooltele, on püütud otsida ju ka 2014.–2015. aasta debatte, nende lähtekohti, võimalikke muudatusi, mis parlamendis tehti. Ma ütleks, et arutelu on olnud väga hea. Kindlasti on olnud üksikuid, ma isegi ei ütleks, et meediakanaleid, vaid ma pigem ütleksin, et konkreetseid selliseid meediatooteid, mis ei ole lähtunud parimast ekspertiisist, rahvatervise huvidest ega ajakirjandusliku eetika põhimõtetest, vaid on edastanud moonutatud kujul poolikut informatsiooni, minule arusaamatutel kaalutlustel.

20:16 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh, härra minister! Rohkem küsimusi teile ei ole. Kas auväärt kolleegidel on soov pidada ka läbirääkimisi? Jevgeni Ossinovski, palun!

20:16 Jevgeni Ossinovski
Paar sõna ka arupärimise esitajate poolt. Mõned asjad, mis küsimuste vormis lõplikult või piisavalt markeeritud ei saanud.
Esiteks, kahtlematult me loodame, et pärast seda, kui see piinlik katse detsembris siin saalis läbi kukkus, me enam ei kuluta aega, jõudu ja energiat selleks, et tuua apteegireformi kraavi keeramise järjekordne katse siia – ehkki kuluaarides on selliseid algatuse katseid kuulda ja näha olnud –, ja seda põhjusel, et 1. aprillini on kole vähe aega. Selge on see, et ei saa eeldada üheltki osapoolelt, et tegevus viiakse 1. aprillil jõustuvate või rakenduvate nõuetega kooskõlla, kui on valitsusliidu poliitikuid, kes pilgutavad silma ja ütlevad, et ärge muretsege, tegelikult asi jääb ära. Me oleme tänu sellele silmapilgutamisele kaotanud juba õige mitu kuud ja ma arvan, et nüüd võiks päris üheselt ja selgelt öelda, et sellega minnakse edasi. Kui on mingites üksikutes kohtades vaja anda pikemat üleminekut, siis seda võib arutada, aga põhimõttelisi teemasid enam ei käsitleta.
Kui detsembris inimesed seisid siin puldis ja kaitsesid patsiendivaenulikku eelnõu ja rääkisid sellest, kuidas Eestis on ravimiturul tegelikult kõik hästi, et ravimid on maru odavad ja inimesed on maru rahul sellega, mis seis on, siis õnneks on Eesti ajakirjandus teinud väga tänuväärset tööd, et näidata, et enamik ravimiettevõtjate väiteid selle kohta, kuidas tänane olukord on optimaalne mitte ainult neile, vaid ka kõikidele Eesti inimestele, tegelikult paika ei pea – ravimid ei ole optimaalse hinnaga. Kui on räägitud sellest, et näete, kui paha lugu, kui ketiapteegid ära lammutatakse, sest ketiapteekidel on mastaabiefekt, siis kui vaatame hinnavõrdlust haiglaapteekidega, vaatame ka hinnavõrdlust üksikute sõltumatute proviisorapteekidega, siis selgub, et kui seda mastaabiefekti on, siis see tolmuimejatoru töötab küll ainult selles suunas, et hulgimüüjad ja omanikud selle mastaabiefekti mõnu saavad tunda, patsientidele kahjuks ta millegipärast üle ei kandu. Ja sellega on nii mõnigi argument või kõhklus, mis osal ausatel kolleegidel on olnud seoses selle apteegireformiga, minu hinnangul ära langenud.
Minister juhtis tähelepanu väga olulisele teemale, kus me tõepoolest ootaksime ka sisulisi ettepanekuid. Mina küll ei saa öelda, et ma väga rahul oleks sellega, mis olukord hetkel on, puudutavalt hinnaregulatsiooni ja seda informatsiooni asümmeetriat, mis tegelikult meil eksisteerib, mitte isegi tavainimese seisukohast, vaid tegelikult riigiasutused ei tea, mis hinnaga ravimeid hulgimüüjad sisse

ostavad. Üks avameelsus, mida üks hulgimüüja endale lubas, oli, et tegelikult käibki nii, et on teatud allahindlused ja muud skeemid, mida me keegi ei tea. See on tegelikult ju näide selle kohta, et selles äris niimoodi need asjad käivadki.
Mina võtsin haigekassast ühe konkreetse hinnavõrdluse välja, teatud tabelid ravimitega. Ravimi piirhind apteegis on 27 eurot ja 90 senti, aga hulgimüük deklareerib, et nad ostavad seda 30 euro ja 83 sendiga. Ehk hulgimüügi sisseostuhind on kõrgem kui väljamüügi piirhind koos nii hulgi- kui ka jaejuurdehindluse ja käibemaksuga. Selge, et sellel konkreetsel numbril, mis riigile esitatakse, puudub reaalsusega igasugune seos. Sellest tulenevalt on võimalik esiteks loomulikult kõrgemaid juurdehindlusi näidata, aga tervikuna tekitab see sellise informatsiooni asümmeetria, et riigil puudub kontroll niivõrd olulise valdkonna üle, isegi mitte ainult kontroll, vaid ka arusaam, missuguseid kasumeid ja millisel viisil seal teenitakse.
Palun kolm minutit lisaaega!

20:21 Aseesimees Siim Kallas
Kolm minutit lisaaega.

20:21 Jevgeni Ossinovski
Sellest tulenevalt, tõepoolest, nõnda see asi küll minu hinnangul edasi minna ei saa. Riik on liiga kaua seda kõrvalt vaadanud ja nüüd, kui kuningas ikka täitsa paljas on, tasuks see olukord ära parandada. Võtame ravimite hulgimüügituru, kus konkurents on väike. Kõik tunnistavad, aastaid juba, et on tõsine probleem. Minister Kiik kirjutas 18. detsembril sotsiaalkomisjonile ja tunnistab sealsamas kirjas, et justkui on kolm hulgimüüjat, kes omavad 80%, aga tegelikult me teame, et on kaks, sest Magnum ja Apteekide Koostöö Hulgimüük kuuluvad vendadele, ühel vennal ei ole ka oma hulgiladu, nagu "Pealtnägija" hiljuti näitas, ja tegelikult ajavad nad kas just päris ühist asja, aga on põhjust arvata, et tegemist ei ole lõpuni sõltumatute ettevõtetega. Kahe peale kokku on neil tegelikult valitsev mõju konkurentsiseaduse mõttes olemas, aga millegipärast Konkurentsiamet ei ole läinud seda tuvastama, mis tegelikult annaks Konkurentsiametile palju laiaulatuslikumad võimalused selleks, et kontrollida seda, millisel viisil sellel turul askeldatakse. Probleem on kõigile teada, tegevust hetkel ei näe. Sellest tulenevalt, kui Sotsiaalministeerium ka toetab seda, et võiks hinnaregulaator selles valdkonnas tekkida – ma ei tea, kas kujutatakse ette, et see võiks olla Ravimiametis või Konkurentsiametis, küllap Konkurentsiametil on vist rohkem kogemust selles valdkonnas –, siis igal juhul oleks see üks teemasid, millega peaks väga kiiresti edasi minema, selleks et päriselt patsiendi huve kaitsta. Need summad, mis "Pealtnägija" on tuvastanud, 20 miljonit eurot ülemäärast maksmist patsientide poolt ainuüksi eelmisel aastal, on lihtsalt üks number nendest, tegelikult neid tahke ja kohti, kust ülemääraselt rikastutakse haigete ja eakate arvel, on selles valdkonnas rohkem, kui teame. Selles ongi kogu probleem, et me isegi ei tea, millisel viisil lõpuni need asjad toimivad. Kuna see teadmine on hädavajalik, siis me tõesti loodame, et lähimate kuude jooksul ka selle teema puhul minister, nagu ta lubas, praktiliste sammudega edasi läheb. Lõpetuseks loodame, et teisel katsel, kui seda teemat parlament hakkab arutama enne 1. aprilli, kuulatakse ministri ekspertiisi rohkem kui esimesel. Aitäh!

20:24 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole ilmutatud. Kas arupärimise adressaat soovib lõppsõnavõtuga esineda? Ei soovi. Arupärimine on menetletud, see päevakorrapunkt ammendatud.

---

7. 20:25 Vaba mikrofon

20:25 Aseesimees Siim Kallas
Nüüd, kallid kolleegid, on meil võimalus avada vaba mikrofon. Kõigil soovijatel on võimalus pärast haamrilööki registreeruda sõnavõtuks vabas mikrofonis. Kohe tuleb haamrilöök. Te võite kõik registreeruda sõnavõtuks. (Hääl saalist.) Ma ei saa, keegi teine peab sellisel juhul juhatama. Meie suurepärane istung on täna lõppenud.

Istungi lõpp kell 20.25.